

PLANINSKI VESTNIK 1

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXVI 1976

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895.

Ing. Primož Krivic	Skozi Boko v osrčje Kanina	1
Dipl. ing. Pavle Šegula	Snežna odeja	8
Stanko Hribar	Evgenu Lovšinu ob 80-letnici	15
Tone Škarja	Odprava na Kangbačen, 7902 m	19
Zvone Andrejčič	Kangbačen – gora radosti in obupa	23
Tone Trobevšek	Nepozabno doživetje	25
Janez Dolžan	Beli val	27
Bojan Pollak	Himalajske iskrice	28
Urša Kolenc	Vreča krompirja in še krompir kar tako	30
Evgen Lovšin	Petdeset let stari, a še vedno sveži spomini	38
	Društvene novice	39
	Alpinistične novice	43
	Varstvo narave	45
	Iz planinske literature	46
	Razgled po svetu	47

Naslovna stran:

Dolina Pišnice

Foto: Jože Dolničar

Notranja priloga:

- 1 Naša pot na Kangbačen
- 2 Wedge Peak in JAHO Peak z Mojca Peak (jugoslovanski pristopi) – Foto Stane Belak-Strauf
- 3 Zimski vrt na Peci (24. X. 1975) – Foto Ernest Preglav
- 4 Z vrha Pece: Raduha, Ojstrica (24. X. 1975) – Foto Ernest Preglav

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. – Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana – pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. – Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, dr. Tone Vraber. – Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 610001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. – Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-533. – Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 100 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 160 din (9 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. – Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pisemne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. – Rokopisov ne vračamo. – Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

Planinsko društvo
PTT LJUBLJANA

želi vsem planincem
 v letu 1976
 mnogo lepih doživetij
 na planinskih poteh

Hkrati tudi vabimo,
 da obiščete Poštarsko
 kočo na Vršiču

BOMBAŽNA
PREDILNICA
IN TKALNICA
TRŽIČ

CESTA JLA 14

Telefon 70-340

Telegram Predilnica Tržič

- Industrijska bombažna preja, češana in kardirana do Nm 70
- Beljene, surove in barvane bombažne tkanine v širini od 80 do 252 cm
- Beljene, barvane in tiskane tkanine iz mešanice bombaža in polinoznih vlaken
- Konfekcioniran je posteljenega perila

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

76. LETNIK

1
1976

SKOZI BOKO V OSRČJE KANINA

ING. PRIMOŽ KRIVIC

Kaninsko pogorje nad Bovcem že vrsto let privablja jamarje. Tudi planincem je poznano njegovo razbrazdano kraško površje. To so znani kaninski podi s svojimi ogromnimi kontami, neštetimi kotlički, brezni in jamami. Podi so v nadmorski višini okoli 1800 do 2300 metrov. Izviri ob vznožju kaninskega masiva pa so od 1000 do 1500 m niže. Ta ogromna višinska razlika, ki jo opravijo vode na poti od kopnečega ledenika in snežišč na Kaninu do izvirov v dolini Soče, nam pove, da so v notranjosti Kanina jame, ki so tudi tako zelo globoke. Tu so možnosti, da bi odkrili celo brezno, ki bi bilo globlje od dosedaj najglobjega brezna na svetu – Gouffre de la Pierre Saint-Martin v Pirenejih. To je globoko 1171 m. (Najgloblje brezno v Jugoslaviji je Pološka jama pod Krnom, ki smo jo raziskali do globine 678 m). Zato že od leta 1963 jamarji Društva za raziskovanje jam Ljubljana raziskujejo na visokogorskih podih pod Kaninom, Prestreljenikom in Rombonom. Raziskali so že nekaj sto brezen in jam, ki pa se večinoma končajo v ledu ali pa so zasuta z gruščem. Najgloblje so prodrli v Primoževem breznu, ki je globoko okoli 200 m. Mnogo več sreče so imeli tržaški jamarji, ki raziskujejo na italijanski strani Kanina, saj so odkrili že več jam globljih od 500 m. Največji uspeh so dosegli v Gortanijevem breznu, kjer so prodrli do globine 920 m. Ti rezultati so vzpodbudili tudi ljubljanske jamarje, da so nadaljevali z iskanjem globokih jam na naši strani Kanina. Tako so odkrili brezno z oznako S-19 v bližini C – postaje žičnice na Kanin, kjer jih je zaustavila ožina z zelo močnim prepihom. Upajo pa, da bodo z miniranjem prodrli naprej v globino. Ker niso uspeli priti v notranjost Kanina od zgoraj, so začeli iskati jame tudi ob vznožju masiva, vendar tudi tu ni bilo večjih uspehov. Oktobra 1975 pa je jamarjem potapljaške sekcije Jamarske zveze Slovenije uspelo preplavati sifon nad slapom

VSEM NAROČNIKOM,
SOTRUDNIKOM,
PODPORNIKOM IN BRALCEM,
VSEM ČLANOM
PLANINSKIH DRUŠTEV
IN NJIHOVIM ODBORNIKOM,
VSEM PRIJATELJEM
PLANINSTVA IN NAŠEGA
GLASILA

ZELIMO

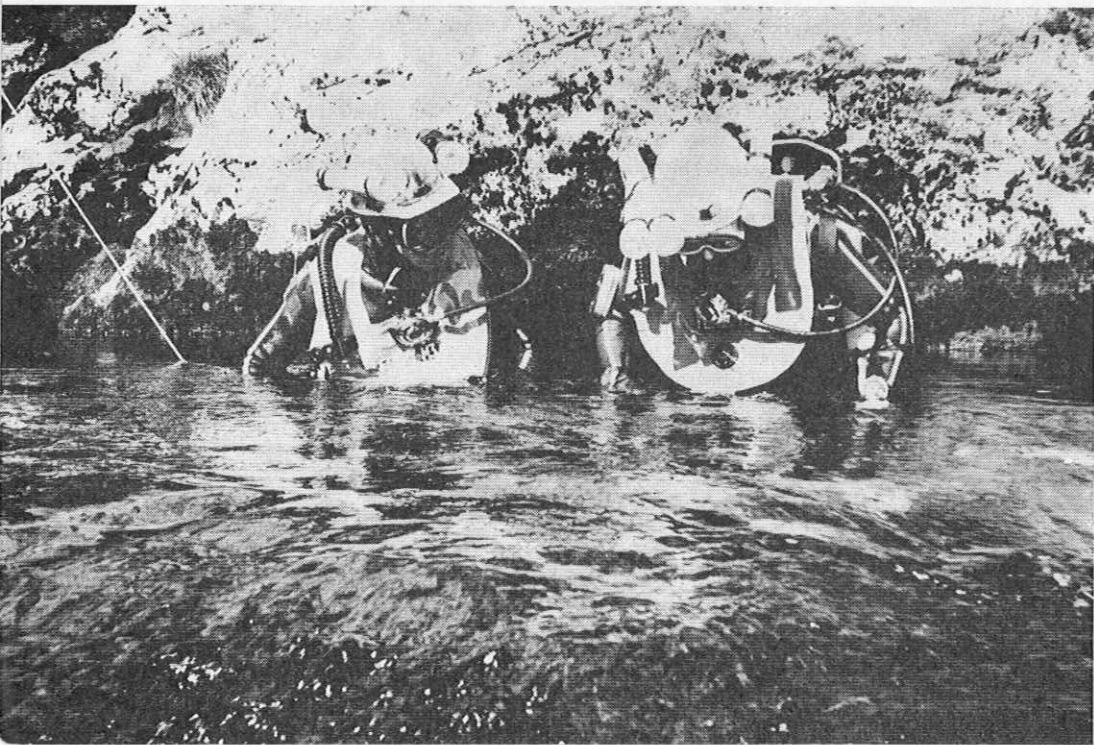
srečno novo leto

UPRAVNI ODBOR PZS,
UREDNIŠTVO PV

Boka in s tem premagati prvo oviro pri prodiranju v notranjost kaninskega masiva. Slap Boka je naredil velik vtis name že, ko sem ga prvič videl od daleč. Julija 1967 pa sem si ga prvič ogledal od blizu. Mislil sem, da bom v slabe pol ure že pod slapom, saj je videti z razgledišča ob cesti od Bovca proti Kobaridu prav blizu. Kmalu pa sem spoznal, kako razdalje varajo, zlasti ker nisem vedel, kako visok je slap. Do vznožja sem rabil skoraj dve uri. V soteski sem moral večkrat do kolen v ledeno mrzlo vodo, nato pa plezati prek podornih blokov, ki so visoki kot hiše. Po tej poti seveda ni mogoče priti nad slap, saj so stene zelo krušljive, prav pri slapu pa popolnoma navpične. Ker nas je zanimalo, kje izvira voda, ki pada čez slap, smo se 9. novembra 1968 po stari stezi povzpeli nad slap. Takrat smo raziskali tudi začetni del občasnega bruhalnika Mala Boka in poizkušali s kopanjem prodreti v nadaljevanje te jame. Do izvira nad slapom Boka je po poti skoraj dve uri hoda. Takrat sta bila z menoj tudi Manč in Rene. Voda izvira med bloki pod veliko navpično steno, nato teče okrog 40 m prek manjših brzc in šele nato pada v slapu v dolino. Med bloki, kjer se pojavlja voda, sta dve jezerci s temno zeleno vodo. Vanju smo zvalili nekaj skal in nato poslušali, koliko časa so se skale pod vodo kotalile navzdol, kar smo lahko prav razločno slišali na površini. Iz tega smo sklepali, da se podvodni rov spušča vsaj okrog deset metrov strmo navzdol. Tako nam je bilo jasno, da bi se dalo slediti toku reke Boke v notranjost Kanina le s pomočjo potapljaške tehnike. Zato smo morali problem reke Boke odložiti za nedoločen čas. Takrat nismo mislili, da bomo šele čez sedem let spodobni začetni s podvodnim raziskovanjem tega najpomembnejšega alpskega izvira v naših gorah. Tudi v drugih jamah, zlasti na klasičnem krasu, smo se jamarji mnogokrat ustavili pod sifoni, ki so onemogočali nadaljnje prodiranje. Zato smo leta 1969 ustanovili potapljaško sekcijo Jamarske zveze Slovenije. Že jeseni istega leta smo pričeli s potapljanjem v Divjem jezeru pri Idriji, ki smo ga raziskali do globine 50 m, nato pa smo se potapljali še v številnih jamah predvsem v porečju Ljubljani. Tako smo si nabirali izkušnje in sčasoma izpopolnjevali opremo, ki se precej razlikuje od opreme morskih potapljačev in mora biti prilagojena težkim razmeram pri delu v podzemlju.

Mrzla je, mrzla . . .

Foto P. Krivic

Glavna razlika med jamskim in morskim potapljanjem je v tem, da se lahko v morju kadarkoli dvignemo naravnost na površino, medtem ko je v sifonih nad potapljači strop in je potrebno tudi v primeru nuje preplavati vso dolgo pot skozi sifon do izhoda. Zato mora biti oprema vedno brezhibna in vsi življenjsko pomembni deli opreme morajo biti dvojni ali trojni, da lahko potapljač v primeru okvare takoj uporabi drugi neodvisni sistem, na primer za dihanje ali razsvetlavo, podobno, kot imajo za varnost poskrbljeno vesoljci.

Za dihanje pod vodo uporabljamo dvojne jeklenke na stisnjen zrak pod pritiskom 200 atmosfer in po dva dvostopenjska ventila, od katerih mora imeti eden vgrajen manometer, da lahko v vsakem trenutku ugotovimo, koliko zraka nam je še preostalo. En ventil potapljač stalno uporablja za dihanje, drugi pa je rezerva, v sili pa bi ga lahko uporabil tudi drugi potapljač, če bi mu odpovedala oba ventila. Množina zraka v jeklenkah zadošča za okrog pol ure bivanja pod vodo, če je sifon plitev, pa tudi več. Med jamskimi potapljači velja pravilo, da se lahko porabi ena tretjina zraka pri napredovanju v jamo, druga tretjina pri povratku, tretja tretjina pa mora ostati za rezervo, če pride do kakih nepričakovanih težav.

Za razsvetlavo uporabljamo baterije pritrjene na čelado. Vsak potapljač mora imeti dve bateriji, najbolje pa je, če so svetilke kar štiri, saj je zelo majhna verjetnost, da bi odpovedale vse štiri. V izviru Boka je voda izredno čista, zato z vidljivostjo nismo imeli težav, kot na primer v Postojnski jami, kjer je voda tako umazana, da kljub močnim lučim včasih nismo videli niti do konca iztegnjene roke.

Za zaščito pred mrzlo vodo uporabljamo dvojne neoprenske obleke z rokavicami in nogavicami. Temperatura vode v Boki je znašala le $4,2^{\circ}\text{C}$, zato smo pred potopom najprej skočili v vodo, da nam je voda zalila obleke, nato počakali na soncu, da se je voda v porah neoprena segrela in se šele nato spustili v sifon. Brez tega bi lahko prišlo do prevelike izgube telesne toplote.

Važen del opreme je tudi varnostni telovnik (Fenzy), ki izravnava vzgon in ohranja potapljača v breztežnostnem stanju. Znano je namreč, da v manjših globinah sila vzgona vzdiguje potapljača pod strop, v večjih globinah pa se obleke stisnejo in potapljač začne toniti.

3 Pri napredovanju v sifon prvi potapljač odvija nylonko vrvico, ki je navita na bobnu

v dolžini do 200 m. Ta nam pri povratku kaže pot proti izhodu, kar je zlasti pomembno pri sifonih s kalno vodo. Vsak potapljač potrebuje tudi uteži, plavuti, nož, masko, dihalno cevko ter merilne instrumente (podvodno uro, kompas, globinomer in dekompresimeter).

Prvi poizkus

Ob štirih zjutraj smo se vsi zbrali pred društvenimi prostori na Starem trgu. V tri avtomobile komaj strpamo vse ljudi in opremo. Poleg treh potapljačev je bilo z nami še pet jamarjev, ki nam bodo pomagali znositi vso potrebno do sifona. V čudovitem jesenskem vremenu smo se vzpenjali proti slapu. Pot je precej strma in mestoma celo izpostavljena. Ponekod je bila včasih zavarovana z jeklenimi vrvmi. Rado, ki snema film o naši akciji, ima mnogo dela, saj je prav neobičajen pogled na skupino ljudi v strmi steni, otovorjenih s potapljaškimi jeklenkami in drugo opremo. Vso kramo zložimo na kup ob robu sifonskega jezera. Z Renejem se pričneva oblačiti in pripravljati opremo, drugi se razgledujejo po okolici. Pogled od sifona proti slapu je presenetljiv. Voda, ki se pojavi med kupom nagradenih blokov, se preliva prek pragov in brzic, nato pa kar izgine v praznini. Šele daleč spodaj v dolini se vidi struga Soče in most prek Boke. Iz skalne soteske, kamor pada slap, pa se sliši le zamolklo bobnenje. Precej časa je potrebno, da se pripraviva za potop, saj mora biti vsak kos opreme točno na določenem mestu, ventili dobro pritrjeni in delovanje vseh naprav preverjeno. Prvi stik z vodo je prav boleč in človeku kar zastane dih,

Na vse je treba misliti, preden gre v neznano
Foto P. Krivic

ko ledena voda vdre za obleko. Ob maski okoli ust, kjer koža ni zaščitena, pa je občutek podoben, kot da bi skočil v vrelo vodo. Ves čas nas je preganjala misel, ali je med velikanskimi bloki sploh prosta pot v notranjost sifona, ali pa je vse skupaj zasuto. Najprej sva se potopila v tolmunu pod veliko skalo, iz katerega priteka glavna količina vode, a že po nekaj minutah sva bila ponovno na površini. V kaosu blokov nisva našla nadaljevanja. Drugič sva poizkusila v jezercu pod robom melišča. Tudi tu sva že skoraj obupala, ko sva odkrila ozko razpoko, ki je držala navpično navzdol. Pod skalnim obokom sva zaplavala v velik prostor. Rene se je ustavil na robu, saj je v dnu zagledal nadaljevanje, jaz pa sem plaval vodoravno naprej. Kmalu sem opazil, da je prostor z vseh strani zaprt z bloki. Prav nenavadno je, kako so se mogle skale, ki so padle v sifonsko jezero, tako zagozditi, da je spodaj ostal velik prazen prostor. Pri povratku sem prav dobro videl Reneja že na razdaljo okrog 10 m, saj je voda kristalno čista. Z roko mi je pokazal črno odprtino v dnu dvorane, spodaj pa je bil očitno velik rov. Vesela sva se vrnila na površino, saj sva odkrila nadaljevanje sifona. V raziskovalni vnemi sva kar pozabila na mrzlo vodo in šele zunaj naju je pričelo tresti. Po krajšem ogrevanju sva se potopila v sifon skupaj z Maretom. Ker je bila pot že znana, sva se brez težav spustila navpično navzdol med bloki do globine 15 m, kjer se odpre vhod v skoraj vodoravni rov z živo-skalnimi stenami. Plavala sva pod stropom velikanskega vodnega kanala. Kasneje smo izmerili, da je rov visok okoli 8 m, širok pa kar 10 m. Ko sva plavala po rovu sem imel občutek, da ne bova nikdar prišla do konca, čeprav sva hitro napredovala in tudi varnostne vrvice je bilo na bobnu že precej manj. Pod skalnim nosom z močno razjedenimi stenami, je globinomer pokazal, da sva že 18 m pod površino, dna

Jadrno proti dnu
Foto P. Krivic

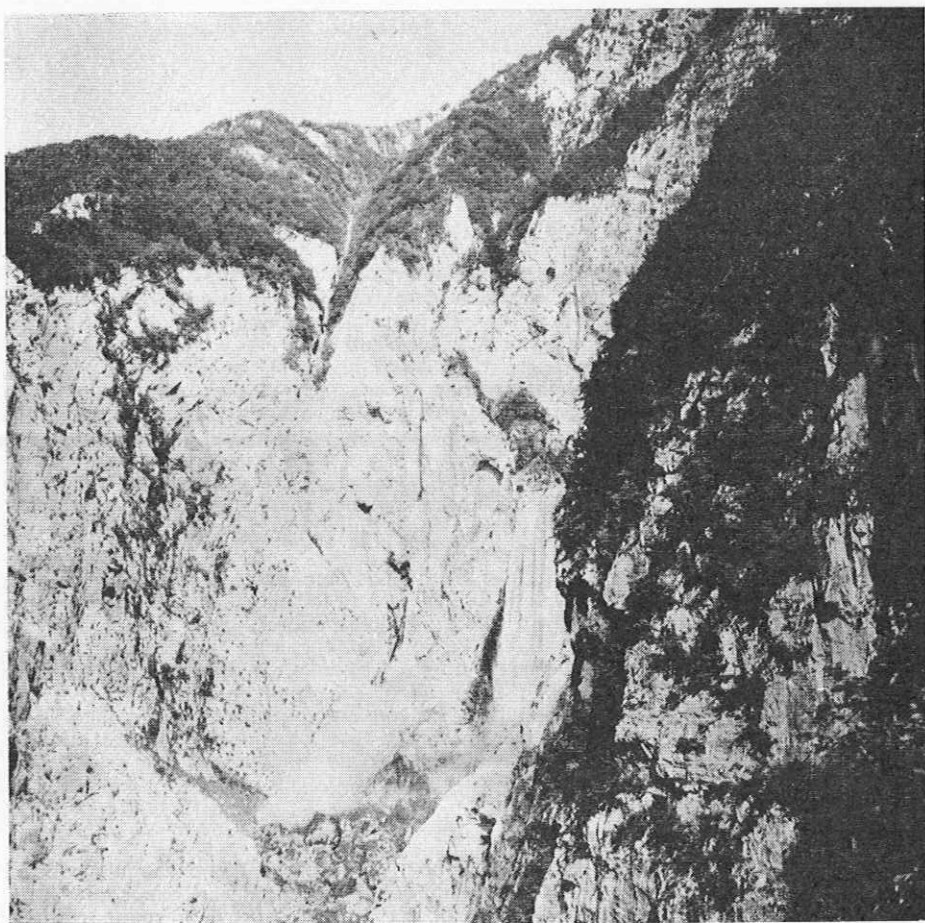
pod nama pa sploh nisva videla. Tu pa se je pričel rov, sprva počasi, nato pa vedno hitreje dvigati. Takoj sva pomislila, da nama bo morda le uspelo premagati sifon. In res so najini žarometi kmalu osvetlili prosto vodno gladino nad nama, ki ima s spodnje strani značilno srebrnkasto barvo. Ko sva pomolila glavi iz vode, nisva videla ničesar, le oddaljeno bobnenje naju je močno presenetilo. Prišla sva v prostorno dvorano, do polovice zalito z vodo in kmalu zagledala nadaljevanje tudi na suhem. Navdušeno sva zaplavala proti bregu, do koder pa sva komaj prišla, saj so naju brzice nosile stran od obale. Od vode sva se povzpela čez več skalnih stopenj strmo navzgor do vodoravnega rova v treh etažah. Spodnji je stalno zalit z vodo, srednji je aktiven le ob visoki vodi, zgornji pa je suh. V njem je tudi precej sige in celo kapnikov, ki so v alpskih jamah prava redkost. Kmalu se je pod nama odprlo okroglo brezno. Nekaj metrov pod robom pa sva zagledala gladino jezera, ki je s svojo temnozeleno barvo kazalo na znatno globino in ponovni sifon. Vsako potapljaško raziskovanje poteka v etapah in tudi raziskavo tega sifona sva morala pustiti za prihodnjic. V prvem sifonu pa je ostala napeljana fiksna vrv, ki nam bo olajšala pot pri ponovnem potopu. Po eni uri sva bila zopet na površini. Prijatelji so bili navdušeni, ko sva jim pripovedovala o novih odkritjih. Hodila sva po prostorih, kamor še ni stopila človeška noga. V času, ko so že zdavnaj vsi vrhovi osvojeni in vse stene preplezane, so jame zadnji neodkriti deli naše ožje domovine. Na dnu globokih prepadov ali za sifoni pa nas čakajo še mnogi deviški in povsem neraziskani jamski sistemi.

Ker nas je zanimalo, kako visok je slap Boka, v literaturi se pojavlja številka 80 m, smo sklenili slap izmeriti. S samega roba, od koder pada slap, smo spustili na jekleni žici obešeni uteži, ki so se ustavile 104 m globoko. Žalostno je, da največji slap pri nas ni točno izmerjen, a tudi za druge slapove po Sloveniji navajajo sumljivo okrogle številke.

Drugi poizkus

Po povratku v Ljubljano nas je ves čas mučilo vprašanje, kaj se skriva za drugim sifonom. Zato smo že naslednjo soboto organizirali novo akcijo. Tokrat v hladnem in deževnem vremenu. Bali smo se, da je voda preveč narasla, kar bi nam onemogočilo raziskovanje, toda v hribih je padel sneg in pretok je bil celo nižji kot na prejšnji akciji. Po oceni je znašal okrog 500 litrov na sekundo, kar je zelo malo, če primerjamo ta podatek s sto kubičnimi metri vode na sekundo, kolikor naj bi imela Boka ob močnem deževju in spomladanski odjugi. Izredna vidljivost v sifonu nas je tako navdušila, da smo vzeli s seboj tudi podvodni fotoaparatus. Žal pa je zatajila bliskovna luč in tako ni bilo nič z enkratnimi posnetki, katere smo nameravali narediti v sifonu. Zeleli smo pokazati tudi drugim, kakšen je ta ogromni potopljeni rov in kakšni so prostori za sifonom. Ker ni bilo sonca, sva morala pred potopom telovaditi, da se je voda v neoprenskih oblekah segrela. Prvi sifon sva preplavala brez težav in šele tokrat sem imel čas bolje pregledati ta ogromni podvodni kanal. Takega vodnega rova nimajo niti največje hidrocentrale. V sifonih s slabo vidljivostjo se sploh ne zavedamo, po kako velikih podvodnih prostorih plavamo, v Boki pa naredijo dimenzije sifonskih rovvov prav mogočen vtis. Na drugi strani sifona sva preplavala še 30 m dolgo jezero in po brzicah zlezla iz vode. Snela sva le platuti in z vso opremo na sebi začela plezati navzgor. Za potapljača v okorni obleki in otovorjenega z opremo, ki jo je do sifona prineslo deset ljudi, pomeni že en meter visoka navpična stopnja skoraj nepremagljivo oviro. Tako sva le z največjo muko uspela priti do vodoravnega rova med obema sifonoma. Končno je bil pred nama drugi sifon. Dobro sva pritrdila varnostno vrvico na skalni rogelj in se spustila po jašku zalitem z vodo navpično navzdol. Pod previsno steno sva zagledala vhod v rov. Po dnu so bile velike skale, strop pa se je spuščal do globine 14 m. Tu pa sva se obrnila zopet navpično navzgor, rov pa je postajal vedno ožji. Tudi stene niso bile

Slap Boka, vodna parada sredi sten

Foto P. Krivic

več čiste. Spoznala sva, da ta rov ni več aktiven in se zato odlagajo v njem drobni sedimenti. Kmalu sva se dvignila na drugo stran sifona, a prišla sva le v majhen prostor. Dober meter nad nama sva videla vhod v rov, a do njega nisva mogla priti, saj se iz globoke vode s težko opremo sploh ni mogoče vzdigniti. Poleg tega pa se nama je zdelo, da drži ta rov nazaj v že znane dele jame. Pri povratku sva izmerila drugi sifon. Pravo nadaljevanje pa se odpira na dnu okoli 20 m globokega vodnjaka, od koder priteka tudi vsa voda. Proti izhodu, skozi 102 m dolgi prvi sifon, sva plavalava vzporedno, eden po dnu in drugi pod stropom, tako da sva razsvetlila ves rov, ki je na najnižjem mestu kar 25 m globok. Zunanje so naju prijatelji veselo pozdravili, saj so bili že v skrbeh, ker naju toliko časa ni bilo iz sifona. Prihodnje jesen, ko bodo zopet ugodne razmere, bomo poizkusili premagati tudi tretji sifon in prodrati še globlje v notranjost kaninskega masiva.

Na akcijah 4. in 11. oktobra 1975 so sodelovali potapljači Primož Krivic, Renato Verbovšek in Marko Vogrič, člani potapljaške sekcije Jamarske zveze Slovenije, in številni jamarji, katerim se zahvaljujemo za pomoč pri nošnji opreme. Akcijo je podprl Geološki zavod Ljubljana, ki raziskuje hidrogeološke razmere kaninskega pogorja. Poleg izvira Boke nas v naših gorah čaka še precej nerešenih problemov. V programu imamo raziskavo izvira Soče, sifon nad slapom Savice in Govic nad Bohinjskim jezerom ter nadaljevanje začetnega dela v izviru Golobaršček pri Bovcu.

SNEŽNA ODEJA

PAVLE ŠEGULA, DIPL. ING.

Planinski Vestnik je krogu svojih bralcev pogosto posredoval tudi podrobnosti o snegu in snežnih plazovih. Snov je bila vselej zanimiva, če že ne za vse, pa vsaj za tiste bralce, ki hodijo v gore tudi pozimi, peš ali na smučeh. Dandanes nas razvoj zimskega alpinizma, turnega smučanja in rastoče število žičnic sili k še večji pripravljenosti. Čimveč je nesreč, tem pogosteje so prizadeti objekti, nastajajo strokovne komisije in delovna mesta, potrebno je večje znanje, rabimo več zanesljivih podatkov.

Morda bo kdo dejal: »Kaj to mar planinski organizaciji, to je briga drugih!«, a kdor tako meni, nima prav. Značaj naše dejavnosti nas močno povezuje z naravo in naravnimi pojavi, GRS pa je že zgodaj razvila preventivo in izobraževanje. Ljudje, ki nevarnost poznajo, se v njo le poredkoma podajajo in si, če jih doleti nezgoda, tudi lažje sami pomagajo. Zato je logično, da o snegu in plazovih govorimo na vseh planinskih tečajih, o njih učimo v planinskih šolah, o njih tudi pišemo. Prepričan sem, da bo vsaj na začetku večina opazovalcev, ki bodo dajali podatke o snegu in nabirali podatke za kataster plazov, izhajala iz vrst planincev, zato moramo storiti vse, kar je v naših močeh, da bomo strokovno dobro podkovani. Nič ne de, če bo hkrati zvedela nekaj več tudi širša planinska javnost, znanje še nikdar ni nikogar pogubilo. Nasprotno – čim več bo takih, ki obvladajo osnovno znanje, toliko več bo tudi posameznikov, ki presegajo poprečje.

Prispevek o izdelavi prereza (profila) snežne odeje ima povsem določeno nalogo; vsem, ki se bodo iz kateregakoli razloga odločili, da se temeljiteje posvete opazovanju snega in plazovom, posreduje delovno metodo, ki jo že uporabljajo v alpskih deželah. Za razliko od meritev s prebojno sondo pa naš članek prinaša tudi majčkeno novotarijo: izdelavo prereza (profila) snežne odeje s podatki, ki jih da preskus trdote snega s pestjo, prsti, svinčnikom in rezilom noža. Načeloma je sicer vseeno, s čim ugotavljamo, kako se snežna odeja upira sili merilnega pripomočka, razlika je le v točnosti podatkov, ki nam jih da meritev. Pa še tu ugotovimo, da grobost meritve z golo roko v marsičem omili izkušnja in prizadevnost opazovalca.

Prpriprava na izdelavo prereza

Vzemimo v roke obrazec*, na katerega bomo vpisovali podatke o snegu in snežni odeji! Poiskati moramo vrsto podatkov in jih vnesti v posamezna okenca. Prvi podatek je podatek o kraju meritve. Tisti, ki bodo opravljali redne meritve,

Vejavica, veter raznaša sneg

Izbokle gube

bodo slednje opravljali na vselej istih, vnaprej dogovorjenih krajih. Primerni so lahko dostopni kraji ob planinski koči, žičnici ali kje drugje. Nujno je, da so snežne padavine čimbolj enakomerno porazdeljene. Če za neki kraj vemo, da tam veter odnaša ali prinaša sneg, se ga raje ogibajmo, saj podatki o debelini snežne odeje ne bodo točni in vzorci snega ne tipični. Paziti moramo tudi na varnost; meritev na strmini, kjer se redno trgajo plazovi, je tvegana, razen če merimo snežno odejo potem, ko je plaz že zdrsel v dolino. Meritev lahko opravimo tudi med turo, na primer na nekem predelu, ki se nam zdi posebno zanimiv. Tudi takrat moramo točno navesti kraj in ga označiti, tako da bi lahko po potrebi kasneje meritev ponovili na istem kraju. Vedeti moramo, da nam nesistematično delo ne koristi, če pa delamo po nekem redu, si sčasoma pridobimo znanje o snežnih razmerah na nekem območju.

V podatku o celokupni debelini snega zajamemo debelino snežne odeje od vrha do tal, merimo pravokotno na površino tal

Zahteva, da navedemo dan in uro opazovanja, je razumljiva. Redne meritve opravimo ob isti uri in običajno ob istih dnevih, največkrat kar vsak dan. Tega se po možnosti držimo tudi med naključnimi meritvami, na primer med vzponom. Oba podatka sta pomembna, ker se razmere čez dan spreminjajo. Sneg, ki je prek noči trd, utegne dopoldanska pripeka že omehčati; v zmrzali pa popreje rahel sneg otrdi, odda vlago in podobno.

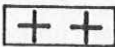

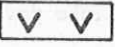
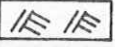

V kratkih, jedrnatih besedah opišemo tudi **vreme**: jasno, oblačno, megla, veter, padavine, **temperatura zraka**, splošno vremensko stanje v zadnjem času.

V glavo obrazca pa sodijo še številni drugi podatki.

Stanje površine snežne odeje

Zanima nas, kakšen sneg je na površini snežne odeje oziroma, kaj je na strmini. Uporabili bomo napotke in definicije iz priročnika, ki ga je izdala UNESCO za zbiranje podatkov o snegu (Seasonal snow cover, Technical papers in hydrology 2).

Ločili bomo:

Vrsta snega	Oznaka	Simbol
Novi sneg	1	
Stari sneg	2	
Srenec (firn)	3	
Led	4	
Srež, ivje	5	
Gola tla	6	
Požled	7	

O novem snegu govorimo, dokler snežni kristali ohranijo pretežno prvotno obliko. Značilno za stari sneg je, da ga je že načela preobrazba. Snežni kristali še kažejo nekaj prvotne razvejanosti in oblik, vendar so kraki snežink že zaobljeni.

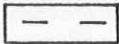

Srenec pravimo pri nas snegu, ki je nastal iz zrnatega snega po kopnenju in ponovnem zmrzovanju. Vzrok nastanka je otoplitev, zlasti spomladanska odjuga. Pravega srenca (firna), kakršnega poznajo v krajih z večnim snegom in ledom, pri nas ni. Srež in ivje sta različna pojava.

Srež nastaja, kadar iz tople notranjosti snežne odeje prihajajo pare in kristalizirajo na močno ohlajeni površini snega. Kristali sreža imajo v glavnem le obliko lističev.

Vzrok za nastanek ivja je močno ohlajena megla ali oblak. Veter nosi drobne kapljice, ki zmrznejo, ko nalete na mrzlo oviro – skalo, ograjo, drogove, drevo. Iz povedanega sledi, da ivje raste proti vetru, kar je zelo koristen podatek. Če vemo za smer vetra, lahko sklepamo, kje so nastajali zameti.

Hrapavost snežne površine

Površina snežne odeje je lahko:

Oblika snežne površine	Oznaka	Simbol
Gladka	1	
Valovita	2	
Vbokle (konkavne) gube	3	
Izbokle (konveksne) gube	4	
Zastružena	5	
Je oblikovana v barhane (napihe, zasipe)	6	

Če je snežna površina povsem nerazčlenjena, brez gub in brazd, velja za gladko. Vbokle gube – talilne ponvice ustvarja v toplih obdobjih in predvsem spomladi sončna pripeka. Sneg kopni različno hitro, ponekod tudi izpareva. Oblika ponvic je zelo raznolika. Lahko so velike in majhne, trikotne, kvadratične, pravokotne, poznamo celo docela okrogle.

Izbokle gube nastanejo, kadar sneg kopni ali če ga moči dež. Deževnica oziroma snežnica izdolbe v snežno površino žlebiče, zajede, da je oddaleč videti pogosto kot prešita odeja. Večinoma potekajo brazde samo podolgem, to je od zgoraj navzdol. Zastrugi so proizvod močnega vetra. Ta izdolbe in izstruži v snežno odejo zelo slikovite tvorbe razgibanih oblik, globoke tudi pol metra ali več. Konice zastrugov rastejo proti vetru.

Barhani (napihi, zasipi) so tvorbe v obliki loka, teme imajo obrnjeno proti vetru kot barhani v peščenih puščavah.

Pogosto površina snežne odeje ni gladka, ne moremo pa je tudi razvrstiti v katero od doslej naštetih zvrsti. Taka površina je valovita.

Globina prediranja

Kadar govorimo, kako nam je na turi nagajal sneg, prav pogosto mislimo na prediranje snežne odeje, ne pomislimo pa, da je podatek o ugrezanju čevljev oziroma smučí zelo koristen, kadar ugotavljamo, kakšna je kakovost vrhnjega dela snežne odeje.

Ločimo pet stopenj ugrezanja in sicer:

zelo majhna	(sneg se ne predira, ugrez je: manjši od 0,5 cm)
majhna	(sneg se predira za: 0,5 cm do 2 cm)
srednja	(sneg se predira za: 2 cm do 10 cm)
velika	(sneg se predira za: 10 cm do 30 cm)
zelo velika	(ugrez je večji: od 30 cm)

Poskus opravimo tako, da ugotovimo, koliko se ugrezne snežna površina, če jo, stoječ na eni nogi, obremenimo s čevljem oziroma smučjo.

Gostota snega – ρ

Gostota snega v posameznih plasteh snežne odeje je sila važen podatek, izmerimo in izračunamo pa jo lahko le, če imamo na voljo merilno sondo. To je lahek kovinski valj znane prostornine in teže. Potisnemo ga v sneg, katerega gostoto želimo ugotoviti, nato s tehtnico ugotovimo težo polne sonde. Razlika med težo polne in prazne sonde je teža snega ($G_{s+p} - G_p$) = G_s ; če jo delimo s prostornino sonde, dobimo gostoto snega ρ (p/cm^3).

Meritev opravimo s primerno tehtnico. Še najboljša je na pero (peresna, vzmetna) spiralna tehtnica, ki jo nosimo s seboj.

Temperatura snega – T

Temperaturo merimo s termometrom, ki ga je mogoče nabaviti posebej v te namene. Pred uporabo ga z vrtenjem prilagodimo na temperaturo okolja, nato pa ga v vodoravni legi zabodemo v sneg in počakamo 10 do 60 sekund, da se temperatura živega srebra popolnoma prilagodi temperaturi snega v merjeni plasti

Meritev opravimo v merilnem jašku za vsako plast posebej. Paziti moramo, da stene jaška ne osvetljuje sonce. Če ne gre drugače, ustvarimo umetno senco (na primer tako, da na dve palici razpremo vetrovko).

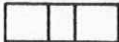
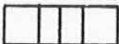
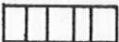
Merimo od površine navzdol proti dnu na vsakih 10 cm, v spodnjih legah lahko tudi na 20 ali 30 cm. Gostoto odčitkov priredimo okoliščinam. Če se kažejo kakšne posebnosti, smo bolj sitni, upoštevamo vsako podrobnost.

Vlačnost snega – W

Količina proste vode v snegu močno vpliva na njegove mehanske lastnosti. Odvisna je od velikosti in oblike zrn, gostote, temperature snega in drugih dejavnikov.

Merimo tako, da z **orokavičeno roko** stiskamo sneg in opazujemo, kaj se ob tem dogaja. Pri temperaturah zraka pod 0°C je sneg bodisi suh bodisi zmznjen!

Ločimo pet stopenj vlažnosti:

Vlačnost snega	Oznaka		Simbol
Suh sneg	Wa	se ne sprijema	
Rahlo vlažen sneg	Wb	se ne sprijema, ne moremo ga stisniti v kepo	
Vlažen sneg	Wc	se sprime v kepo, vlažen	
Moker sneg	Wd	se sprime v kepo, čutimo vodo	
Zelo moker sneg	We	se sprijema, s stiskanjem vodo izcejamo	

Oblika snežnih kristalov

Z opazovanjem snežnih kristalov oziroma zrn dobimo podatke o zgodovini in (delno) o starosti snežne odeje.

Za opazovanje uporabljamo posebej v ta namen pripravljeno črno kovinsko ploščico, na kateri je natisnjena mreža različno velikih kvadratov ($1\text{ mm} \times 1\text{ mm}$, $2\text{ mm} \times 2\text{ mm}$, $3\text{ mm} \times 3\text{ mm}$ in $4\text{ mm} \times 4\text{ mm}$). Ploščico pred uporabo ohladimo na temperaturo snega (za par minut jo potisnemo v merjeno plast), sicer imamo težave, ker se snežni kristali taja in se lepijo na površino ploščice. Ploščica nam pride še posebno prav, kadar merimo velikost snežnih zrn. Ko opazujemo obliko kristalov, pa je priročna zategadelj, ker se kristali ostro odražajo od črnega ozadja.

Gladka površina snega

Vbokle gube

Oblika snežnih kristalov nam pove, kako napreduje pretvorba kristalov. Upoštevamo mednarodno delitev in simbole; navajamo tudi podrobno delitev novega snega, ki je koristna zatagadelj, ker opazovalca navaja k opazovanju in spoznavanju vrst snega, poznavalcu pa tudi pove, kakšna bo stabilnost vrhnje plasti v snežni odeji.

Ločili bomo:

Oblika snežnih kristalov	Oznaka		Simbol
Novi sneg	Fa		
Delno uležan novi sneg	Fb	(polsten sneg, začetek pretvorbe snega)	
Zrnat sneg	Fc	(zrnca zaokrožena zaradi pretvorbe)	
Zrnat sneg	Fd	(zrnca zaokrožena zaradi kopnenja in ponovnega zmrzovanja)	
Zrnati kristali	Fe	(ostri robovi zaradi ponovne rasti kristalov)	
Globinski srez	Ff	(čašice plovnega snega)	
Ivje	Fg		
Sren	Fh		

Zelo groba delitev loči 10 vrst novega snega, pester izbor je odvisen od številnih dejavnikov, predvsem od stopnje vlažnosti oblakov in temperature. Novi sneg delimo:

Oblika kristalov novega snega	Oznaka	Velikost	Simbol
Ploščice	F 1	0 - 12 mm	
Zvezdice	F 2	1 - 8 mm	
Valjčki, piramide	F 3	1 - 4 mm	
Igljice	F 4	2 - 8 mm	
Prostorsko razvejeni kristali	F 5	2 - 8 mm	
Valjčki s kopicami	F 6	1 - 4 mm	
Kristali nepravilne oblike	F 7	1 - 8 mm	
Babje pšeno, sodra	F 8	1 - 5 mm	
Zmrznjen dež, ledena zrnca	F 9	0,5- 5 mm	
Toča	F 10	5 -100 mm	

Velikost snežnih zrc

Če le mogoče, uporabljamo merilno ploščico. Ločimo pet velikostnih razredov:

Velikost zrc	Oznaka	Dimenzije zrc
Zelo drobnozrnat sneg	Da	premer manjši od 0,5 mm
Drobnozrnat sneg	Db	0,5 do 1 mm
Srednjevelika zrnca	Dc	1 do 2 mm
Debelozrnat sneg	Dd	2 do 4 mm
Zelo debelozrnat sneg	De	premer večji od 4 mm

Prebojna odpornost snega

Meritve s prebojno sondo ne bomo opisovali, ker je to storil že profesor F. Avčin, ko se je leta 1951 vrnil s tečaja v Davosu (Planinski Vestnik 1951/1). Omenili smo že, da si lahko pomagamo z roko, prsti, svinčnikom in rezilom noža, kar nam da dokaj uporabne podatke, s pomočjo katerih si lahko narišemo tudi diagram.

V ta namen upoštevamo naslednje:

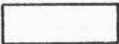

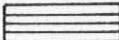
Še preden pričnemo zbirati podatke, izkopljemo v snežno odejo jašek od vrha do tal, to je do kopne zemlje. Jašek mora biti dovolj prostoren, da v njem udobno stojimo, se nemoteno priklonimo ali počepamo, da bi lahko opazovali vsako plast snežne odeje. Tista stena jaška, s katere jemljemo vzorce, mora biti ravna in gladka, poskrbeti je treba, da bo ves čas v senci. Stena je pravokotna na podlago (to ne pomeni, da je istočasno tudi navpična).

Ko je jašek urejen, si ogledamo steno. Že na pogled je moč ločiti posamezne plasti, z otipavanjem jih določimo še natančneje, kasneje pa pazimo, da katere ne izpustimo. To se utegne pripetiti zlasti tedaj, ko so v snežni odeji zelo tanke plasti sreža, babjega pšena, ledu, topnega ali vetrnega srena, ivja in podobno. Če je plasti malo, jemljemo vzorce in merimo na vsakih 10 cm, po potrebi pa tudi pogosteje ali poredkoma.

V diagramu nanašamo snežno odejo od spodaj (s spodnjega roba diagrama) navzgor tako, kot je v naravi. Podatke o trdoti in temperaturi nanašamo levo od nav-

pične osi. Tak način marsikomu ni na roko, ker najraje rišemo diagrame tako, da so vrednosti zgoraj in desno. No, tu upoštevamo dejstvo, da so temperature snega večidel negativne, pri trdoti pa nas zanima njen absolutni iznos. Abscisa (vodoravna) os našega laičnega diagrama je razdeljena na šest enakih intervalov, ustrezno petim stopnjam trdote snega po preskusu s pestjo, prsti, svinčnikom in rezilom noža. Šesti, skrajni levi interval uporabimo, če med meritvijo naletimo na plasti ledu. Vsak interval je označen z gornjo in spodnjo mejno vrednostjo prebojne trdnosti in ustreznim simbolom.

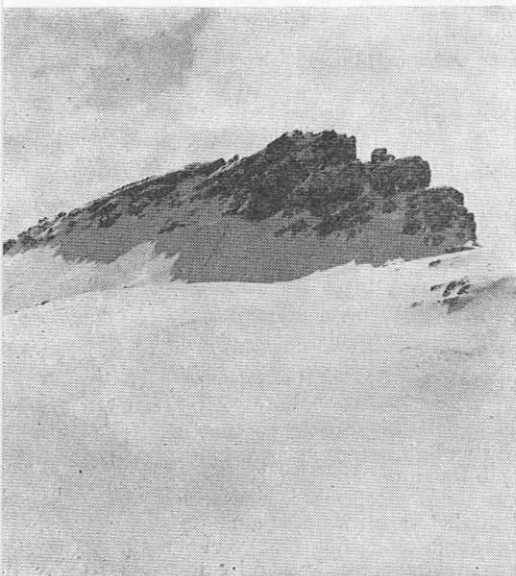
Upoštevali bomo:

Trdota snega	Oznaka	Prebojna trdnost (kp)	Strižna trdnost (kp)	Simbol
Zelo mehek sneg (v sneg porinemo pest)	Ka	0- 2	0- 10	
Mehek sneg (v sneg porinemo 4 prste)	Kb	2- 15	10- 75	
Srednje trd sneg (v sneg porinemo 1 prst)	Kc	15- 50	75-250	
Trd sneg (v sneg porinemo svinčnik)	Kd	50-100	250-500	
Zelo trd sneg (v sneg porinemo rezilo)	Ke	prek 100	prek 500	
Led				

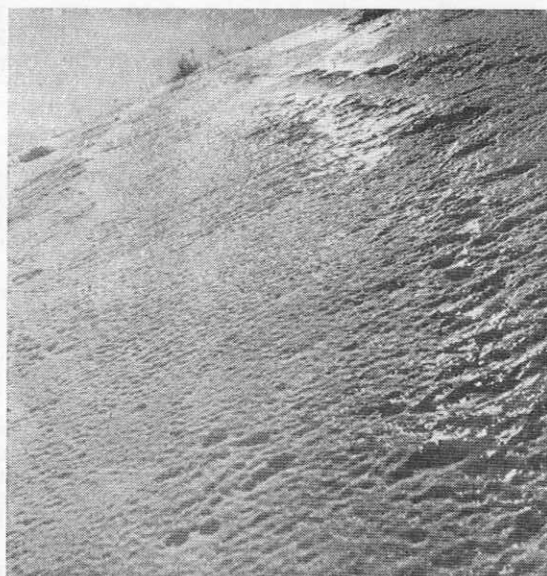
Kot vidimo, so laičnim podatkom prirejene tipične mejne vrednosti prebojne trdnosti in strižne trdnosti, ki jih ugotovimo, če merimo s prebojno sondo.

Prizadeven opazovalec, ki bo trdnost posameznih plasti snežne odeje zmeril s sondo, bo kasneje poskusil še z roko in primerjal rezultate. Na ta način si je moč pridobiti izkušnje in sicer grobe intervale diagrama izrisati bolj natančno. A četudi tega ne

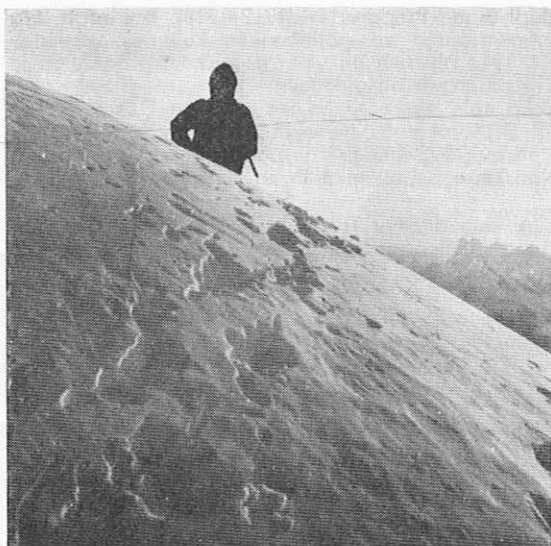
Napih (barhan)

Požled. sren zaradi kopnenja

Vetrni sren na Stolu

Zastrugi

storimo, dobimo zelo zgovoren diagram, ki natanko pokaže **plasti in stanje snežne odeje**. **Opozoriti velja, da skala trdote v diagramu ni linearna**, saj si vrednosti v intervalih slede nezvezno in skokovito 0, 2, 15, 50, 100 kp. Enaka širina intervala ustreza 2 kp, 8 kp, 40 kp in 50 kp prave vrednosti, zadnji interval pa je še znatno širši. Meritev na roko je hitrejša in zato nekoliko privlačnejša, kot meritev s prebojno sondo. Kot rečeno pa je njena poglobitvena vrednost v tem, da potrebujemo le termometer in lopato in da ni potrebno preračunavanje odčitkov. Tako meritev si bo lahko privoščil vsakdo, zelo učinkovito mu bo omogočila spoznavati skrivnosti snežne odeje.

Opomba: Vzorec diagrama bomo priobčili v eni izmed naslednjih števil, ko bodo na voljo podatki in obrazec.

EVGENU LOVŠINU OB 80-LETNICI

STANKO HRIBAR

Nekam v zadregi sem s tem pisanjem. Malo zaradi zamude (ta »greh« mi bo prijatelj Evgen »zagvisno« odpustil), mnogo bolj pa zato, ker sem ugotovil, potem ko sem uredniku Tinetu Orlu obljubil tale članek, da je on sam opisal pred desetimi leti »Srečanje z Evgenom Lovšinom pri sedmem miljniku« (Pl. V. 1965 št. 9). To pa seveda z življenjskimi podatki, označbami njegovega dela in prikazom zaslug, predvsem tudi za slovensko planinsko kulturo in literaturo.

Sicer bi se lahko kar skliceval na njegov obširni in tehtni članek, ki pa vendar ni vsem bralcem PV dosegljiv. Zato bom poskusil, ne da bi preveč kršil načelo, da ni lepo »alterius ingenio uti« – porabiti ali izrabiti tujo pamet (in trud) – na kratko opisati življenjsko pot jubilatovo in njegovo delo ter morda nekoliko dopolniti »70 letniški« članek prevsem seveda za sledečih deset let.

Evgen Lovšin se je rodil 27. 9. 1895 očetu Franju, šolskemu upravitelju v Vinici v Beli krajini, in materi Frančiški. Oče je učiteljval v tem kraju skoraj 40 let, učil pa je mladino in tudi starejše še umnega sadjarstva, kmetovanja in vinogradništva, se udeleževal pri »Sokolu« in čitalnici, v hranilnici in posojilnici itn. Mati je bila v sorodstvu s pesnikom Otonom Župančičem. Njen stari oče in pesnikova stara mati sta bila brat in sestra.

V letih 1908–1914 je obiskoval Evgen v Ljubljani realno gimnazijo na Poljanah. V zadnjih gimnazijskih letih je vodil sokolski naraščaj in je l. 1913 tekmoval na vsesokol-

skem izletu v Pragi. Ta čas je bil tudi član »Preporoda« (1912–1914), poldrugo leto pa predsednik tega revolucionarnega gibanja za politično in kulturno združitev jugoslovanskih narodov. Zato je bil l. 1914 obsojen na velezdajniškem procesu in je maturiral šele 1917. leta, po amnestiji političnih obsojencev.

Od leta 1918–1921 je obiskoval visoko šolo za svetovno trgovino na Dunaju in na njej diplomiral. V tem času je vodil Društvo jugoslovanskih študentov, po vrnitvi v Ljubljano pa Zvezo zasebnih nameščencev (1923–1931), ki je uporabila velik del svojih premijskih rezerv za zgraditev ljubljanskega nebotičnika in za dozidavo od dr. Šlajmerja odkupljenega sanatorija.

Obenem je delal Evgen zopet v sokolskem društvu Tabor in je kot načelnik gospodarskega odseka vodil in uspešno zaključil sanacijska dela finančno popolnoma zavoženega društva (1927–1931). Leta 1924 se je udeležil kot tekmovalec v jugoslovanski tekmovalni vrsti VIII. olimpiade v Parizu, kmalu za tem pa je pričel hoditi v hribe in je tudi plezal, če je tako nanese, največ s člani »zlate naveze«, Jožo Čopom, dr. Miho Potočnikom in dr. Stanetom Tominškom. Pa tudi smučali so. »Preljube smuči, bile ste kakor Stradivarijeve gosli in čudovite melodije ste pele pri smuki s karavanških vrhov v dolino.« Tako se je spomnil Evgen tistih časov, ko je sijalo zimsko sonce nad takrat še samotnimi vrhovi.

Kot močan gospodarstvenik je bil komercialni direktor najprej v Ljubljani in kasneje v Beogradu. Evgen je tudi finančno prispeval k sanaciji »Tabora«, kasneje pa sta s prijateljem dr. Stanetom Tominškom vložila denar za film »Triglavske strmine« (»oče bivakov« Drago Korenini je v članku – Pl. V. 1975, št. 9 – sporočil, da sta prispevala tudi pločevino za bivak I v Veliki Drini).

Evgen Lovšin je bil tudi tajnik krožka prijateljev »Valentin Vodnik«, katerega člani so bili najbolj vidni zastopniki ljubljanskega kulturnega in gospodarskega življenja. Krožek je bil sicer javnosti nepoznan, imel pa je velike zasluge pri graditvi univerzitetne knjižnice.

Po okupaciji se je vključil Evgen v OF in je dobil za svoje sodelovanje častno priznanje ljubljanske občinske skupščine.

Po osvoboditvi je Evgen približno dve leti vodil kot delegat ministrstva za industrijo bivšo Trboveljsko premogokopno družbo, nato pa je do upokojitve 1965 (s 47 leti pokojinske dobe) predaval o ekonomski vеди na ekonomski fakulteti.

V članku Tineta Orla so že omenjeni nekateri najbolj tehtni prispevki, ki jih je napisal jubilar za Planinski vestnik, očrtan je tudi pomen in nadvse bogata vsebina knjige »V Triglavu in njegovi sosesčini«, omenjeno je, da je v knjigi seznam gorskih vodnikov, ni pa omenjena druga obsežna Lovšinova knjiga »Gorski vodniki v Julijskih Alpah«, ki je izšla l. 1961.

Knjižico »Valentin Stanič, prvi slovenski alpinist« je pohvalil urednik v prejšnjem članku, posvečenem Evgenu Lovšinu kot odlikovancu s srebrnim častnim znakom PZS (Pl. V. 1957 št. 2). Kasneje je dobil Evgen (1961) tudi zlati častni znak PZS (ob izidu »Vodnikov«).

Pok. Čopov Joža se je rad pohvalil, da je prav toliko star kakor Slovensko planinsko društvo, Evgen pa bi se lahko na svojem kulturno literarnem področju, da se je rodil istega leta kakor Planinski Vestnik. No, sedaj pa k »Gorskim vodnikom«.

Evgen je bil eden najbolj delavnih članov kulturno literarne komisije pri PZS. Tako je dal tudi misel, da bi izdala Planinska založba knjigo o gorskih vodnikih. Kot takratni načelnik komisije sem povabil v letu 1956 več planinskih piscev na razgovor o tem. Boris Režek je »prevzel« gorske vodnike v Savinjskih Alpah. Delo je izšlo pod naslovom »Stene in grebeni«, pri čemer je dan poudarek razvoju alpinizma v tem delu našega gorskega sveta. Lovšinovi »Vodniki« pa so minuciozno, z vso možno akribijo izvršeno veliko delo, kar je zahtevalo ogromen trud pri zbiranju vseh dosegljivih podatkov v literaturi in na terenu. V njem je pravilno ovrednoten delež preprostih ljudi iz ljudstva pri odkrivanju naših gora in pri rasti planinske misli v Slovincih.

Takšno delo, kateremu sem bil deloma sam priča, je zahtevalo svoj čas pa je že pred izidom knjige prišlo do objave dveh Lovšinovih člankov v Pl. V. Prvi »Naši gorski vodniki v Julijskih Alpah« (Pl. V. 1958 št. 8) – je v glavnem samo seznam imen vodnikov (med nje se je »zmuznil« tudi en »Kamničan«), drugi pa že nakazuje vsebino knjige.

V zvezi s to »zlato« (tako jo je ocenil Vilko Mazi) knjigo bi pa vseeno prekršil načelo v zvezi z »alterius ingenii uti« in navedel nekaj tega, kar je napisal o njej dr. Miha Potočnik v Turističnem vestniku 1961, str. 193–194 in kar veliki večini bralcev Planinskega Vestnika ni znano, je pa najboljša ocena knjige, ki jo označi dr. Potočnik, sledeč Lovšinu, kot široko epsko povest ne samo o pooblaščenih vodnikih, poklicnih nosačih, lovcih, ampak tudi o vodnikih v širšem pomenu besede – planšarjih, kozarjih in ovčarjih, divjih lovcih in gonjačih, delavcih pri planinskih napravah, rudarjih in plavzarjih.

Evgen Lovšin
1975

Nato nadaljuje dr. Potočnik: »Knjiga je napisana z veliko ljubeznijo do našega slovenskega gorskega sveta in njegovih ljudi, z globokim čustvom in tankim posluhom; do podrobnosti preverjeno podajanje plastično oživlja pred nami pretekle in polpretekle čase v naših Julijcih...; ohranjeno nam je še ravno ob zadnjem času nešteto edinstvenih podob in dogodkov, ki bi drugače šli v pozabo.

Celo dr. Kugy, ta zares kulturni in do velike mere nepristranski svetovljanski »pesnik Julijskih Alp« ni nikoli mogel docela in povsem preskočiti jarka med »gospodom« in »navadnim človekom«, svojim vodnikom, nosačem, spremljevalcem in varuhom.

Lovšinu in njegovim tihim sodelavcem – zbirateljem gre zasluga, da **dosedanji mit** o tujem »gospodu«, ki ima denar in sredstva, ki zato več premore, več zna in zato tudi povsem naravno osvaja najbolj nedostopne gore, in o domačem, pohlevnem, nevednem, nesamostojnem in manjvrednem služabniku povsem **razpade**. Pred nami se zavrti cela galerija domačih mož, pogumnih, razsodnih, drznih, iznajdljivih, zvestih, v svoji raziskovalni vnemi nikoli potolaženih pravih osvajalcev ter suverenih gospodarjev teh gora. Knjiga je en sam živ, zgovoren in zgodovinsko dokumentiran dokaz, da so naše gore nenehno odkrivali, spoznavali, poznali in zato res osvajali in dokončno osvojili prav naši domači, preprosti delovni ljudje, ki so jim bile te gore usoda, življenje in smrt. Tako so iz svojega tako bogato lahko dajali tudi tujcem in jim omogočali, da so svoja doživetja in dejanja v njih opisovali in razglašali. Lovšin je dokazal, da so naše gore res samo naše in da so take vedno tudi bile...«

Konča pa dr. Potočnik z opombo, da ima knjiga »tudi kot socialno-ekonomska študija znanstveno vrednost, zbudila bo v bralcu upravičen ponos na lastne prednike in predhodnike, ki so v težkih in osornih časih in razmerah uveljavljali naš obstoj. Ti junaki triglavskih strmin se nam bodo priljubili tudi kot ljudje z vsemi svojimi vrlinami pa tudi težavami in posebnostmi.«

Po l. 1965 se je Lovšin še oglašal v Planinskem Vestniku. Tako je obdelal »Sem desetletij Planinskega Vestnika« (Pl. V. 1967), opisal svoje »Iskanje bohinjskega roko-

pisa«, t. j. Willomitzerjevega poročila baronu Zoisu o prvem pristopu na Triglav

(Pl. V. 1967), dopolnil v svoji prvi knjigi začeto pripoved o življenju in hribovskem garanju Lojzeta Rekarja, gorskega vodnika, nosača in oskrbnika (Pl. V. 1968).

Že v tem času in kasneje pa je bilo Evgenovo »upokojsko« življenje zajeto še v dveh smereh. Ena je bilo sodelovanje pri izdaji knjige »Preporodovci proti Avstriji«, ki je nato izšla l. 1970. V njej so trije Evgenovi prispevki, od katerih ima eden »Spomini na preporodovska leta« kar 53 strani.

Drugo delo pa je bilo zapisovanje spominov in zbiranje podatkov za knjigo o Otonu Župančiču, ki jo je pripravljala dr. Jože Mahnič.

Lovšin pa ne bi bil Lovšin, če ne bi tudi tega dela povezal s planinstvom. Preden je objavil spomine z naslovom »Župančičevi v Ljubljani od 1892 do 1935« v reviji Jezik in slovnost, 1969/70, št. 2, je napisal za Planinski Vestnik o pesniku članek »Vsako leto nam je bližji« (Pl. V. 1969). Pesnikova povezanost z gorsko naravo pa je prikazana v obširnem (20 strani) članku »Župančič in narava, posebno njen gorski svet« (Pl. V. 1972, št. 2 in 3).

Kasneje se povrne Lovšin zopet k gorskim vodnikom oziroma k zgodovini slovenskega planinstva. Tako v »Dveh zapisih o Kugyju« (Pl. V. 1974, št. 2) in v članku »Nekaj pripomb ob 200-letnici Valentina Staniča« (Pl. V. 1974 št. 12), v katerih se zopet kažejo vse odlike Lovšinovega pisanja: temeljito in vsestransko poznavanje tega, o čemer piše, združeno z globoko občuteno predanostjo goram in njihovim ljudem. Seveda pa Lovšin še ne namerava »odstopiti«. Z mladostno zagnanostjo, kljub svojim letom, se je lotil novega dela. Z založbo »Mladinska knjiga« se je dogovoril za izdajo knjige o Triglavu, ki bo izšla l. 1978 za 200-letnico prvega pristopa na njegov vrh. Knjigo bo spisal ob pomoči nekaterih sodelavcev, glavno breme pa bo slonelo seveda na njegovih ramah. V njej bodo ponatisnjena nekatera važnejša poglavja iz njegovega »Triglava« in iz »Gorskih vodnikov«, tem pa se bodo priključili originalni prispevki ali tudi kakšen ponatis drugih piscev in njega samega.

Kakor že za kakšnega drugega planinca, velja še posebej za našega jubilaranta misel, ki jo je izrazil Franc Nieberl nekako takole: »Najboljša lastnost gorā je ta: ne dopustijo, da bi se pravi planinci postarali.«

Ne moremo dvomiti o tem, da bo Lovšinova tretja knjiga vredna njegovih prvih dveh, njemu samemu pa voščimo, da bi v zdravju in zadovoljstvu, tudi še v hribih, dočakal vsaj starost svoje matere, ki je umrla, ko ji je manjkalo do stoletnice samo pet let.

Seja uredniškega odbora PV v opombo Evgenu Lovšinu in njegova beseda voščilcem.

Zapisom zamujamo, kajti rojstni dan Evgena Lovšina je šel mimo nas že 27. septembra. Kot dolgoletnega člana uredniškega odbora smo ga počastili na uredniški seji 27. oktobra. Predsednik PZS dr. Miha Potočnik se je v svojem nagovoru spomnil predvsem njegovega literarnega dela in njegove intimne povezanosti z našimi gorami skozi dolga desetletja neutrudnega dela za planinsko zgodovino in literaturo. V imenu vseh mu je zaželel še mnogo zdravih let.

Profesor Evgen Lovšin se je za voščilo zahvalil z besedami, ki jih kot značilno in pomembno poslanico v celoti objavljamo: »Prav iz srca se zahvaljujem za vašo pozornost ob svojem – žal – že osemdesetem rojstnem dnevu. Žal, pravim, ker mi še vedno več načrtov roji po glavi, kakor jih bo spričo neogibnih naravnih zakonov moči uresničiti.

V nekem članku sem vzel za geslo zahtevo starih Latincev: Navigare necesse est, vivere non, kar pomeni, da je plovba po morju važnejša od posameznika – smrtnika. Za nas velja to obenem za hojo v naravo, v njen gorski svet. Sto razlogov je tu in vsak je življenjsko važen.

Moja iskrena želja je, da bi mladina cenila tiste vrednote, ki dajejo človeku, če živi s narodo v prijateljskih odnosih, telesno zdravje in harmonijo duha, smiselnost in pomenljivost življenju, čut za lepoto, pogum, nagnjenje k telesni kulturi, veselje do literarnega in znanstvenega dela, do odkrivanja novih predelov na Zemlji, pripravljenost za obrambo lastnega ljudstva in države, plemenito človekoljubnost.

Če bi mene vprašali, kaj si osebno želim za ta jubilej, bi postavil na prvo mesto tretjo izdajo knjige V Triglavu in v njegovi soseščini v spomin na prvi pristop na njegov vrh pred dvesto leti. Izpopolnjen bo z leposlovnimi, znanstvenimi in organizacijskimi spisi in potopisi o Triglavu, ki so jih slovenski planinci in alpinisti prispevali v tridesetih letih poveljne socialistične Jugoslavije.

To je prva želja, a če bi našteval še druge, vse do zadnje, mi ne bi prišli danes do polnoči domov. In kaj bi rekla žena svoji hčeri?... Samo planinca ne poroči, nobene nedelje ga ni doma..., razen seveda če tudi hčeri ni zavdala gorska vila.«

ODPRAVA NA KANGBAČEN, 7902m

STONE ŠKARJA

Ljubljana–Dharan (15 dni)

O prevozu moštva že dolgo ni nobenega dvoma več: letalo prihrani čas in moč, denar in voljo. Pri prevozu tovorov tudi ni nobene posebne izbire. Tistih 6 do 7 ton opreme zavzame čez 40 m³ prostora, kar onemogoča uporabo normalno dosegljivih letal. Druga ovira pri tem je visoka cena. Prevoz s tovornjakom bi bil razmeroma ugoden glede časa, pa tudi izgube in poškodbe na tovoru bi bile majhne. Prav tako so pri tem prevozu mejne formalnosti še najmanj zapletene. Vendar bi bil tak prevoz gospodaren le, če bi bil tovornjak izkoriščen tudi pri povratku. Najti tako priložnost ravno za tisti čas, ki pride prav odpravi, pa bi bila že sreča. Tako ostane le ladja kot najpočasnejše, najzanesljivejše in najcenejše transportno sredstvo. Vendar nastopa pri tem načinu vrsta zapletenih, še bolj pa zamudnih formalnosti okrog indijskega tranzita, ki postavljajo Nepal in njegov uvoz v odvisen položaj. Te stvari so obdelane v pripombah okrog transporta. Prihodnjič bi bilo dobro naprej poslati človeka, ki bi uredil vse te formalnosti, da ne bi bilo treba zamujati časa in izgubljati živcev vsej odpravi. Nekdo drug bi moral iti naprej v Kathmandu, da bi obletel zunanje ministrstvo in šerpsko združenje. Na ta način bi drugi člani odprave lahko odpotovali nekaj dni pozneje. To seveda velja za vzhodni Nepal, medtem ko bi bilo to delo v zvezi z odpravami z drugimi izhodišči proučiti posebej.

Dharan–baza Ramtang (20 dni)

Pri prevzemu tovorov smo nosačem razdelili številke in le z njimi naj bi prišli do plačila. To je imelo bolj psihološko kot praktično vrednost, kajti osnova plačila je bilo število tovorov. Najkeji so imeli spisek svojih nosačev – vsak po 50 – sirdar pa spisek vseh nosačev. Kontrolirali so jih vsak dan pri prevzemu tovorov ter med potjo na kakem ozkem mestu (most) pri delitvi cigaret. Mi smo vsak dan kontrolirali tovore in jih združevali, če so zaradi porabe postali lažji. Dolžine posameznih etap so na tej poti že ustaljene in jih nismo mogli spreminjati. Leta 1965, ko je bilo to področje ekspedicijsko še neobdelano, smo delali daljše dnevne etape, posebno po manj obljudenih krajih. Čeprav smo zaradi pomanjkanja nosačev včasih prišli v stisko, smo pri 20 dneh hoje izgubili le dva dni, kar je v primerjavi z nekaterimi drugimi odpravami – tudi na tej poti – izredno malo.

Pohod se je pričel vsako jutro že navsezgodaj, ko je kuhinja delala še s polno paro. Vendar so imeli kuhinjski nosači lažje tovore, pa tudi Danu si je izbral najboljše, tako da so potem prehiteli vso kolono in se prvi ustavili na mestu naslednjega tabora. Odpravarji in šerpe so se enakomerno vključevali v kolono, nekaj nas je počakalo, da je odšel zadnji nosač. Obvezno je ves čas zadnji hodil vsaj en šerpa, medtem ko smo drugi počasi prehitevali nosače, jih spet spuščali naprej in tako delali vtis nenehnega nadzora.

Vzpon (35 dni)

Nikjer nismo izkušnje preteklih odprav bolj koristno obdelali in vgradili v zgradbo ekspedicije kot ravno pri najvažnejšem delu – vzponu od baze do vrha. Občutek, ki te prevzame ob prihodu v bazo, da imaš namreč izredno veliko časa na razpolago za vrh, ki ni videti predaleč, se je še vedno izkazal za varljiv. Glavni problem Himalaje je velika nadmorska višina, potem so šele tehnične težave, vreme, relativna višina itd. Če odpravi zgoraj »zmanjka sape«, je treba začeti cel cikel vzponov od baze naprej znova. Večina odprav, ki ni dosegla cilja, je odnehala kakih tristo metrov pod vrhom. To se zdi zelo blizu in je videti čista smola. Toda to je v resnici blizu vrha le za popolnoma pripravljeno navezo, ki ima takoj za seboj rezervo, ves hrib pa je založen z materialom v obliki piramide. Navadno pa to pomeni le zadnji obupni poskus – bolj na srečo – doseči vrh, čeprav je materialna lestevica že izčrpana in zato sploh ne prenese več vzpona še ene naveze. V takem primeru je treba znova začeti od spodaj dopolnjevati zaloge (graditi materialno piramido) in le aklimatizacija pomeni prednost glede na začetek. To je pogost problem majhnih ali pa tudi manj izkušenih ekspedicij, ki jim je naglo prodiranje tako pomembno, da pozabijo na oskrbovanje, pa se zato nenadoma vsa zgradba sesuje, vezi se pretrgajo. Pogosto

ponovno postavljanje ekspedicijske zgradbe pretrga kak snežni metež in stari sovražnik himalajcev – vreme – edini slavi zmago.

Začeli smo z neprestanimi vzponi, obenem smo spodnji del gore polnili z materialom. Le trojka ni bila že kar ob rojstvu močan tabor: takrat smo se šli vsi posloviti od Zorana in prvi navezi zato ni takoj sledila skupina z opremo. Sicer pa smo vse obdobje aklimatizacije porabili za graditev »materjalne piramide«, po kateri naj bi pozneje manj obremenjena tekla kot tankovska gosonica sklenjena veriga že aklimatiziranih navez. Druga drugi bodo podpora, rezerva in spodbuda. Ena bo potem dosegla najvišjo točko, in po možnosti za njo tudi druge.

Velikost šotorov je omogočala sestavo tričlanskih navez. Tako v primeru izpada (bolezen, višina, poškodba) enega plezalca, kar se v Himalaji in tudi pri nas se je – pogosto dogaja, naveza še vedno normalno dela in prodira naprej, če pa bi bila v navezi le dva člana in bi se moral eden vrniti, tudi drugi ne bi mogel več kaj pametnega početi. V takih primerih je moral vedno nekdo iz naslednje skupine pohiteti oziroma si skrajšati počitek in dopolniti navezo. Polna postava spredaj se nam je zdela najpomembnejša. Ko je naveza dosegla svojo najvišjo točko – načrtovano ali nenačrtovano – se je tudi čimprej obrnila in sprostila prostor za naslednjo, ki je nesla s seboj nov material in svežo moč. Čakanje v višjih taborih, ki se mu tako lepo reče tudi vztrajanje, ni še nikoli prineslo nič dobrega. Plezalci, ki čakajo v višjih taborih, jedo težko prineseno hrano in porabljajo gorivo, zaradi višine hitro slabijo in s tem izgubljajo možnosti za nadaljnji vzpon, obenem paasedajo »prenočitvene zmogljivosti« in s tem onemogočajo vzpon naslednji navezi, oziroma jo prisilijo, da nosi zase sicer čisto po nepotrebnem nov šotor.

Naše načelo, gor, dokler le gre, potem pa takoj dol, se je zelo obneslo. Vse po hribu je bilo v gibanju. To je imelo tudi dober vpliv na plezalce, ki so počivali v bazi. Vsak, ki je bil spodaj, je imel občutek, da bodo tačas drugi že vse naredili, da zanj ne bo nič ostalo. Tudi od tod je izvirala tista velika želja po delu, po napredovanju, ki je prinesla vrh že po treh tednih in to pri tako lepo izpolnjeni materialni piramidi, da bi – če bi zaradi velikih objektivnih nevarnosti bilo to še smiselno – lahko na vrhu zvrstili še več ljudi, kot pa smo jih sicer (10).

Veliko število plezalcev se je pokazalo za dobro. Vzpon na himalajski vrh je odvisen od tonskih kilometrov: manj ljudi – več vzponov – zato več časa in več možnosti vremenskih udarcev; več ljudi – manj vzponov (potrebni so le za aklimatizacijo in vrh naj pride hkrati z njo!) – manj časa in zato manj slabega vremena. Teoretično

ŽEJA V GORAH

Redakcija revije »Der Bergsteiger« se je obrnila na znane alpiniste in zdravnike, kaj mislijo o žeji v hribih. Med drugimi je na vprašanje odgovarjal tudi zdravnik in izkušen vodja ekspedicij. Najprej je razložil, zakaj in kako pride do žeje. Ne zaradi občutljivih živcev, ki nam ravna okus, marveč zaradi odzivov v centralnem živčnem sistemu, ki uravnava presno vodo. Zato je žeja često bolj mučna kot lakota. Najbolje bi bilo, da bi hkrati potešili lakoto in žejo z najprimernejšim hranivom. Načelno velja, da ne smemo piti preveč in ne premrzle vode. Če je vročina zelo huda, je najbolje potrpeti s pitjem do večera, vmes pa si pomagati s primernimi bonboni. Herrligkoffer je čez dan pil surova jajca, ki so mu potešila i žejo i glad. Potem je presedel na limone, nato na grappefruit. Slednje mu je zdaj za žejo čez dan najprimernejše. Med moderna sredstva zoper žejo spada »champ-instant«, napiitek iz praška, ki ima okus po citroni ali češnji, vsebuje pa natrij, kalij, magnezij, kalcij, torej vse tiste minerale, ki z znojem odhajajo iz telesa.

Na ekspedicijah se je obnesel multivitamin ali vitamin C in kalcijeve tablete, korigirane z okusom citrone. Imajo to prednost, da jih lahko stopimo tudi v ledeniški vodi. Južnjaki jedo ostro začinjene jedi, da bi zadržali čim več vode v telesu. Jemljejo tudi solne tablete.

Dr. Herrligkoffer svetuje naslednje:

Pij čim manj in ne mrzlo. Zvečer pred počitkom popij večjo količino tekočine in to nikdar vode brez soli, torej nikoli ne dežnico in ne ledenico. Zato tudi sneg ni dober za žejo. Če je huda vročina, poskrbimo za retencijo vode s tem, da preprečimo prehudo znojenje.

bi lahko en sam človek prišel na najvišjo goro: toda že slabega vremena bi imel toliko, da ne bi nikoli nadomestil izgub. Konec koncev je za silo lepega vremena v Himalaji le za poldrugi mesec spomladi in še nekaj manj jeseni in v tem času je treba vse opraviti.

Večje število plezalcev pa uniči vzponu tudi del romantike in zabiše prispevek posameznikov. Nenadoma alpinizem ni več individualno dejanje, ampak kolektivno. Kakor je prej lepo, ko sestopaš s hriba, srečuješ prijatelje, ki gredo gor, in veš, da bo že najmanj kilometer hriba več »narejenega«, ko boš spet ti na vrsti, tako potem težko izločiš iz celotnega, morda še tako veličastnega dela, svoj delež. Potem si manj vesel in ponosen in čutiš se malo ogoljufanega. Resnično je težko, če čisti individualisti nastopajo kot kolektiv prav in samo pri največjih dejanjih. Toda vsa piramida, vsa veriga je sestavljena samo iz osebnih prispevkov posameznikov in ravno to, da je vsak tak delček postavljen na pravo mesto in ne nekam vstran – zase, je nova, višja kvaliteta alpinističnega dejanja.

V končni fazi so bili šotori in oprema takole razporejeni po posameznih taborih:

Baza (5250 m): 11 šotorov, 2 ponjavi, 3500 kg; T I (5750 m): 7 šotorov, 1 ponjava, 2500 kg; T I* (6200 m, pod Wedge Peakom): 1 šotor, 30 kg; T II (6250 m): 2 šotora, 300 kg; T III (6600 m): 3 šotori (+ 2 jami), 600 kg; T IV (7200 m): 2 šotora, 50 kg; T V (7450 m): 2 šotora, 20 kg.

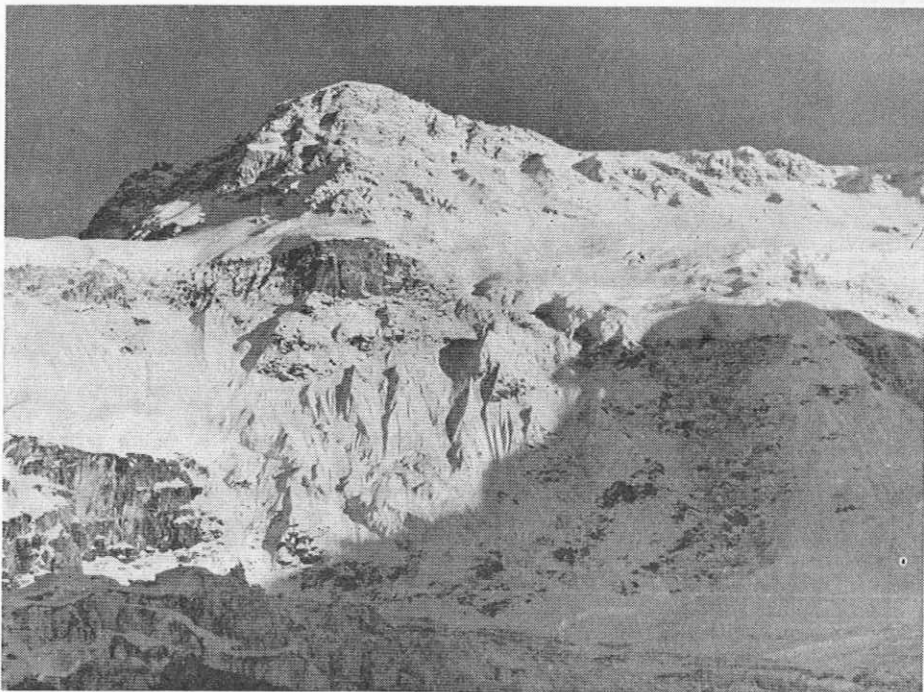
Štetí so le postavljeni šotori. Upoštevana je celotna na teh taborih odložena teža, porabljena in neporabljena. Če upoštevamo, koliko hrane in opreme je potrebno za vsak kilogram, prinesen do vrha, je razumljivo, zakaj traja vzpon toliko časa in zakaj terja toliko ljudi.

Še to: vsi vzponi so bili opravljeni brez pomoči kisika. Fizična in psihična pripravljenost plezalcev, oprema, hrana, sodelovanje s Šerpami, tovarništvo, vse to je napravilo odpravo uspešno. Menim, da pomenijo naše izkušnje primeren prispevek tudi k organizaciji odprav na višje in težje gore. Nekaj novih podatkov je treba vstaviti v osnovno formulo in rezultat bo uporaben za drug cilj.

Sicer pa nič strahu: v Himalaji je narava tako silna, še tako dobro zgrajena odprava pa tako krhka, da je še vedno sreča najbolj pomemben člen odprave. Dobro organizirano francosko odpravo je tragično zavrnil plaz, pri naši pa smo imeli samo za trohico več sreče – in nič drugega – pa smo uspeli. In to srečo smo morali imeti večkrat.

Kangbačen 7902

Foto dr. Jože Andlovic

Povratek (28 dni)

Zlata je vredno, da nas ni nič priganjalo k povratku in je odprava potekala zelo naravno. Zataknilo se nam je pri naročanju dolinskih nosačev za povratek, ko nismo preverili, kako je sirdar izpolnil naročilo, in smo nato izgubili dva ali tri dni v Ghunzi. Glede na to, da so v Kalkuti pri izvozu Indijci prebrskali prav vso opremo in jo slabo zložili nazaj (zato smo jo v Ljubljani prejeli precej poškodovano), bi kazalo spremljati tovor vse do vkrcanja. To pa bi bila za odpravarje, ki se jim vsem mudi domov, huda obremenitev.

Opomba:

Jeseni 1974 so – po uradnih podatkih nepalskega zunanjšega ministrstva – v Himalaji odprave poskušale srečo na 8 vrhovih:

1. EVEREST 8848 m, francoska, brez uspeha.
2. LHOTSE 8511 m, poljska, brez uspeha.
3. MAKALU 8481 m, mednarodna, brez uspeha.
4. KANGBAČEN 7902 m, jugoslovanska, vrh.
5. HIMALČULI 7893 m, japonska, brez uspeha.
6. KANGČUNGSE 7640 m, nizozemska brez uspeha.
7. PUMORI 7145 m, japonska, vrh.
8. LAMČUNG 6986 m, japonska, vrh.

Izbira moštva:

Ker je prišlo do odloka o odpravi pozno, je bilo celotno moštvo izbrano šele 7. 1. 1974. Pri izboru sem upšteval predvsem tale merila:

Plezalci naj bi predstavljali tehnično in kondicijsko vrh našega alpinizma. Imeli naj bi bogate izkušnje v ledu in snegu. Imeli naj bi dovolj mladostne zagnanosti. Čimbolj enakomerno naj bi bili zastopani vsi močnejši alpinistični kolektivi. Zaradi priprav bi morali biti pogosto na razpologo že pred odhodom, pa tudi po povratku. Biti bi morali sposobni opravljati več del, kot pa samo plezati. Zato so bile zaželene organizacijske izkušnje. Tudi pisci naj bi bili, pa fotografi in predavatelji. Vsak naj bi imel v odpravi vsaj enega dobrega prijatelja – tovariša iz odseka – kot duševno oporo za težke čase. Občutek osamljenosti je namreč prehud demoralizator, da bi si ga kdo lahko privoščil.

Tem ponekod nasprotujočim si pogojem sta se pridružila še zahteva po urejenem trimesečnem dopustu in strog izbor po zdravstvenih merilih.

ZONE ŠKARJA IZ DNEVNIKA ODPRAVE

Z diplomatskimi in organizacijskimi pripravami na odpravo je PZS pričela sredi leta 1973, vse delo pa je v polni meri steklo takoj, ko je PZS dobila od nepalske vlade dovoljenje za vzpon na Kangbačen v jesenskem roku 1974. V decembru 1973 je bil izbran vodja, v januarju 1974 je bila sestavljena ekipa, v začetku maja je odplulo 6 ton opreme z ladjo v Kalkuto, sredi maja je Zvezni izvršni svet odobril glavni del potrebnih finančnih sredstev in 4. avgusta 1974 je v Nepal odpotovala ekipa hkrati s 1000 kg občutljivejšega materiala.

Ekipa je odšla 4. VIII. 1974 z vlakom iz Ljubljane v Rim, od tod pa 5. VIII. 1974 z letalom proti Bombayu. Zaradi zamenjave motorja smo morali pristati v Beirutu, tako da smo prispeli v Bombay šele 8. VIII. Se isti dan je odletelo ostalo moštvo v Kalkuto, Škarja in Jerin pa v New Delhi in od tam 10. VIII. v Katmandu. Oprema, ki jo je v Kalkuto pripeljala ladja, je bila poslana z 2 kamionoma v Biratnagar in naprej v Dharan. Tista oprema, ki je v Kalkuto prišla z letalom, je šla naprej v Jogbani z vlakom in skozi Biratnagar v Dharan.

Od 18. VIII. do 8. IX. traja pot od Dharana do baze 5350 m.

Vzpon na Kangbačen 7902 m od 9. IX. z višine 5750 m (tabor 1) do 5. X.

5. X. – Dovžan, Jeromen in Manfreda ob 7. uri zapuste T V in so ob 12. uri na vrhu Kangbačena (7902 m). Vreme se slabša. Vrnejo se v T IV. Andrejčič, Riedl in Trobevšek z dvema šerpama na T V. Postavijo šotor, en šerpa se vrne, Nima pa ostane. Celtrta naveza na T III. Ponoči deloma sneži.

6. X. – Vreme lepo, toda nezanesljivo. Andrejčič, Riedl, Trobevšek in šerpa Nima ob 16. uri dosežejo Kangbačen (7902 m). Prične snežiti, piha veter. Na rampi Nima zdrsnje kakih 150 m. Izgubi filmsko kamero s trakom z vrha. Ob 21. uri so vsi srečno v TV – nepoškodovani.

10. X. – Zadnji dan v bazi. Pakiranje opreme za povratek. Zvečer proslava ob tabornem ognju.

Povratek:

Šele 16. X. odidemo navzdol. Do Jable nam nosijo Tibetanci z zopkiji, od tam pa Limbuiji, ki smo jih naročili za prenos do Dharana. Šerpe je res nekoliko težko spraviti od njihovih sorodnikov. Da bi si podaljšali prijetne dni, so pripravljene celo sabotirati organizacijo pohoda. No, od Jable dalje celotni potovalni stroj spet v redu deluje, odhodi in prihodi so pravočasni, etape dolge. Vreme ima monsumski značaj vse do Guppe Pokhari, kjer pričetek dvodnevnega deževja naznani konec monsuma in pričetek himalajske zime. In res imamo od Čitre dalje (25. X.) lepo vreme, ves čas vidimo Himalajo in snežene zastave na njenih vrhovih. Opoldne 28. X. končamo pešpot v Dharanu.

31. X. – se odpeljemo s poldrugo tono opreme vred v Biratnagar.

1. XI. – S kamionom pošljemo opremo v Kalkuto, sami pa se z letalom odpeljemo v Kathmandu.

6. XI. – Sprejem na ambasadi SFRJ v N. Delhiju in tiskovna konferenca.

8. XI. – Takoj po polnoči odletimo z Air India proti Rimu. Zaradi generalne stavke ne moremo pristati tam, pač pa šele v Londonu. Popoldne je stavke konec in Al Italia nas prepelje v Rim. Zvečer odhod z vlakom proti Ljubljani.

KANGBAČEN – GORA RADOSTI IN OBUPA

ZVONE ANDREJČIČ

V sončnem jutru si s Šraufom s premrlimi prsti navezujeva dereze. Zagaziva v debelo odejo nršiča nad taborom 3. Pred nama je težka naloga. Nadelati morava pot do točke, kjer bo stal T4. Rijeva kot krta po strmem snežišču navzgor, medtem ko se pred nama kot Damoklejevi meči bohotijo ogromni seraki. Strmina postaja vse hujša. Napeti bo treba prvo vrv. Zvito v klobčič jo vzamem iz nahrbtnika, a se mi kaj hitro spremeni v navidez nerazrešljivi voz. Mine pol ure, da se rodi »novi Aleksander«. Malo više naletiva na stare vrvi, verjetno zapuščina japonske ali poljske ekspedicije. – Dan se nagiblje k svoji drugi polovici. Sediva na ploščadi nad seraki. Za nama je skoraj pol poti. Nad nama se pobočje spet strmo poganja navzgor vse do vršnega grebena. Beli val vidiva že v najini višini. Torej se bližava koti 7000 m. Na nasprotni strani se nama odpira »zgornji plato« prav do vrha, ki naju vabi v svoje mamljivo, a tevgano okrilje.

Ponovno stopam za tovarišem, ki je prevzel vodstvo, kajti počasi se me loteva utrujenost, opominja pa me tudi zob. Že nekaj dni mi greni življenje. Medtem se sonce spusti tik nad obzorje, strmina pa se z nezmanjšanim zagonom pne v neskončnost. Doseževa okoli 7100 m. Tu morava za danes odnehati. Z olajšanjem se rešim bremena in sedem nanj. No, Šrauf očitno še ni razdal vseh svojih sil, saj že precej višje išče primeren svet za T4.

Pogled mi brzi po širnem obzorju. Dolina pod menoj svoje skrivnosti ohranja zase v valovitem megljenem morju, iz njega pa daleč na zahodu kipe trije mogočni vrhovi. Njihova imena mi niso tuja: Makalu, Everest, Lhotse.

Stane se je vrnil, skupaj sestopava. Sonce se poslavlja za obzornico s paleto enkratnih barv in nama pričara nepozabno likovno lekcijo narave. Najine poglede posebej priteguje Janu (Jannu), ki naju kot ogromna kulisa spremlja vso pot.

Z nastajajočim mrakom prispeva v T3, kjer naju s toplo pijačo okrepcata Peter in Roman. Prišli so tudi že Marjon, Den in Dovžan s šerpami; jutri bodo šli po najinih stopinjah postavljat T4.

Naslednje jutro po neprepani noči s strašnim zobobolom zapuščam »trojko«. Sam sestopam v bazno taborišče. Bolezen me je naposled zmagala, čeprav sem svojo klavrno počutje doslej uspešno prikrival. Hotel sem vztrajati, hotel sodelovati, zato sem odlašal z zdravniško pomočjo. Sila bolečine je bila hujša od moje volje. Navzdol moram! Moje sanje se razblinjajo v nič. Vrh, ki sem ga imel pred očmi, se izgublja za temnimi oblaki. Lep sončen dan se mi nenadoma zazdi mračen, neprijazen. Že vidim, kako ležim v šotoru in nemočno opazujem tovariše, kako se primikajo k vrhu. Zavidam jim, ko jih srečujem. Izžarevajo zdravje, moč in voljo. Mene pa vedno bolj razjeda bolečina v ustih, zdi se mi, kakor da iztiska iz mene poslednje kaplje moči in volje.

V dvojki srečam doktorja. Z nekaj tabletami mi olajša bolečino in že sestopam dalje proti bazi. Dosežem jo šele popoldne. V oskrbo me sprejme dr. Soklič. Tri dni ležim pod šotorskim platnom, ne da bi mi bolečina vsaj malo odjenjala. Še stopnjuje se in četrti dan imam čeljust na vse strani okoli jedra bolečine grdo otečeno. Hranim se le s tekočo hrano, pa še z antibiotiki, postajam vedno bolj slaboten v fizičnem in psihičnem pomenu. Skoraj sem že sam sebi v nadlego. Prijatelji me vzpodbujajo in mi ohranjajo upanje. Končno se peti dan stanje izboljša: spodnja čeljust pod tistim zobom je hudo nabrekla in Peter se odloči za operacijski poseg. Iz zaboja spravi na dan svoje instrumente, mene pa posadi na dva prazna zaboja, na kar so sledile standardne zapovedi: Odpri usta! Nagni glavo! Zapri usta! Medtem njegov pomočnik s trdnim prijemom zagotovi negibnost moje glave, zdravnik v presledkih iztiska grešno gnojno tekočino in mi jo sproti pokaže, češ tale te je trla vse dni. Seveda pri vsem tem ne manjka nekakšnih fotoreporterjev. Po tej mučni proceduri se mi stanje bistveno izboljša. Kmalu lahko spet normalno jem, vračajo se mi moči in kar je najvažnejše, misli mi polete na vrh. Postal mi je spet bližji in dostopnejši. So to le lepe, neuresničljive sanje? Ne, niso. Danes, 5. oktobra leta 1974 s tremi prijatelji stojim na vrhu Kangbačena, 7902 m visoko, prvič tako visoko. Zdi se mi, kot da se uresničuje lepa pravljica. Enako se počutijo tudi snemalec Rado Riedl, Tone Trobevšek in mali šerpa Nima. Ta se zahvaljuje bogovom, ker so mu omogočili srečen dostop na vrh. Okoli sebe razsipa arašide in niti ne sluti, kako klavrno se mu bo to darovanje obrestovalo že danes. Ura je pet popoldne in grozljivo črne megle, ki so že zakrile Janu, se nam hitro bližajo. Zajame nas noč, kmalu nato prične snežiti. V baterijske vložke je prodrla vlaga, zato kmalu odpovedo. Gaz navzdol je zame-

tena. Sestopamo v smeri proti taboru 5, vsaj upamo tako. Čim večja je strmina, tem bolj kložast postaja sneg. V bližini že slutimo tabor 5, zato se malo bolj sproščeno spustimo. Potem počijemo. Nima sedi v strmini. Ko vstane, se odrine z rokami, vendar premalo, zamaje se in ponovno sede, pri tem pa mu spodnese noge, že leži na hrbtu, drsi in drsi, drsi, brez moči, ne more se ustaviti na strmini, ki se položi šele na »spodnjem platoju«, skoraj 2000 m niže. Otrpnemo, ne moremo doumeti. Kot prikovanani smo. Kot da nas je omamila omotica! Nime ni več med nami, izginil nam je izpred oči v noč. Ne, ne more biti res. Nime ni več med nami? To ne sme biti res. Mali Nima, kako se je srečen smehljaj na vrhu s cepinom in z zastavico v rokah, ves vzhičen. Kot velik otrok je stal na vrhu. Zdaj pa – ne, ne, ne! Da bi njegovo telo obležalo razbito, raztreščeno v globinah? Kaj mi zdaj še lahko pomeni ta vrh? V hipu postane vse skupaj nesmisel. Zasovražim Himalajo, zasovražim vse naše početje, najraje bi se pognal v globino, za Nimo. Potem spregovori razum, kličemo v temo, kličemo, kličemo. Klici se razblinjajo v noč, nobenega odgovora ni, samo gluha tema in sneg okoli nas. Ko sestopamo dalje proti petici, opazim na snegu črno piko. To bi lahko bil Nima ali vsaj njegov nahrbtnik, skale so tu globoko pod snežno odejo. Morda se je zgodil čudež. Dotaknem se te pike in zaslišim stok, vzdih in... Seveda, to je naš, to je moj Nima! Živ in skoraj nepoškodovan, a zelo prestrašen. S težavo ga pripravim, da mi sledi do šotora. Najraje bi bil ostal kar zunaj, na snegu, tako je bil zmeden. Končno zlezeva pod platneno streho in Nima se ne more ubraniti solz. Kar naprej hlipa v solzah:

»Rad imam življenje.«

Najbrž se je šele sedaj zavedel, da je ušel smrti. Mirimo ga, vzpodbujamo, prigo-varjamo, dokler ne zatisne vek. – Medtem je Rado opazil, da v Niminem nahrbtniku ni več njegove kamere. Ko se je Nima prevračal, se je morala nekako izmuzniti iz nahrbtnika. Njen zapis bo ohranila gora v svojem ledenem oklepu. Kaj je končno kamera v primerjavi z življenjem! Ko je Nima zjutraj zvedel za izgubo, se seveda ni mogel sprizniti s tem. Zaman mu dopovedujemo, naj si tega ne žene preveč k srcu. – Pripravljeni smo že za sestop proti T4, ko se Nima spomni, da si bo v šotoru skuhal še malo kave, češ da nas bo kmalu dohitel. Nekaj časa ga čakamo, potem pa nas mraz požene navzdol. Za robom smo, zakriva nam pogled na šotor. Nime pa ni od nikoder. Tedaj mi Šrauf sporoči iz baze, da ga vidijo, kako se vzpenja od T5 nazaj navzgor. To je tisto njegovo kuhanje kave, izgovor, da je lahko ostal na »petici«. Zdaj gre tja, kjer mu je včeraj gora prizanesla, in išče kamero. Občudujem njegovo vestnost, čut odgovornosti in požrtvovalnost. Komaj ga razumem. Nahrbtnik odložim v sneg, pohitim proti taboru 5 in ga visoko nad njim zagledam, kako preiskuje prostrana snežišča. S težavo ga prepričan, da odneha.

Posloviva se od šotorskega platna, ki bo zledenelo v neprijaznem okrilju gore, in sestopava življenju naproti, ki bo z najinimi doživetji odslej popolnejše in bogatejše. Zbližali so naju enkratni, izjemni, nepozabni dogodki. Dober človek je Nima.

HIMALAJSKI SONET

*Kdo more sfrleti na »streho svetá,
tja gor bogvekam v himalajske višave?
Le misel nam drzna izmeri daljave,
se pase prešerna v oblakih nebá.*

*Naš človek se vsega usodi predá,
plazeč se v snežnike, v goré tisočglave,
da nosi ime nam slovenske veljave,
da alpski naš prapor z vrhov zavihrá.*

*Junak — smrt prezira, opasti kljubuje,
po népalsko s šerpami mu kri zapluje,
na vrvi ujet, med previse razpet,*

*bog Buda ga štíti in naš mili bože,
zavzel njun prestol je že Andlovec Jože.
Mu pojemo mi himalajski sonet.*

Ludvik Zorzut

NEPOZABNO DOŽIVETJE

TONE TROBEVŠEK

6. oktober, tabor 5

Noč brez spanca se bliža koncu, pričinja se dolg dan. Jutro je hladno, v notranjosti šotora je polno ivja. Šest je ura. Čez dobro uro smo vsi nared za današnji veliki dan. Samo šerpa Pemba se pritožuje, da se slabo počuti in da bo šel raje nazaj v tabor 4. Strinjamo se z njegovo odločitvijo. Po sedmih šerpa Nima, Zvone, Rado in jaz zagazimo v strmino nad taborom 5. V daljavi žarijo visoki vrhovi Himalaje, najbolj se odražajo Sagarmata, Lhotse in Makalu. Tudi vrh Kangbačena žari v jutranjem soncu. Snežne razmere so slabe, vdramo se do kolen, včasih tudi globlje. Strmina je precejšnja in nevarnost plazov ni majhna. Sledi prejšnjega dne so zabrisane. Saj jih tudi ne potrebujemo: preko strme vesine nad T5 moramo doseči vršni greben, od tu pa po grebenu na vrh.

Zagazimo naravnost navzgor do nekakšne stene, ki se grezi z grebena Kangbačena. Zebe nas v roke in v noge. Čeprav je stena videti blizu, porabimo debeli dve uri do nje. Do tu se z Zvonetom menjava, ko pa naju dohiti šerpa Nima, ki je odšel za

nama iz T5, ga brez besed spustiva na čelo. Dih mi zastaja, ko ga vidim, kako z dolgimi koraki napreduje v prečnici, ki drži na vršni greben oziroma na ploščad pod vrhom. Majhen je, morda ima komaj poldrug meter, droben človek, toda koliko energije in moči! Kakor da sploh ne čuti višine in pomanjkanja kisika. Vsako leto je na dveh ekspedicijah, njegov dom je v višini 3500 m. Strmina počasi popušča, razdalje pa so velike. Žal nam sonce ne pregreje naših premrlih udov. Okrog dvanajstih smo pri skali, odložimo nahrbtnike, po radiju se pogovorimo z vodjo. Prigriznemo po sili, saj vemo, da do vrha potrebujemo še veliko kalorij in energije. Vidi se že snežni greben, ki ga moramo doseči. Okrog dveh popoldne ga dosežemo, vršni greben oziroma velikansko snežno ploščo, ki se spušča proti vzhodu v državo Sikkim. Za koto 7535 m se pokaže vrh Jannuja, ki je le še malo višji od nas. Pred nami pa se vzpenja greben Kangbačena. Pot teče po strmih grebenu, na obe strani se grezita mogočni steni, ena na ledenik Ramtang, druga na pobočja Kangčendzönge. Izogibamo se snežnim opastem in velikim skalnim stolpom, naletimo tudi na nekaj težjih mest, obidemo nekaj skalnih stražarjev, nekatere z leve, druge z desne. Šerpa Nima, ki hodi še vedno pred nami, se ustavi in riše v sneg molitve bogovom, ki domujejo na himalajskih vrhovih. Čaka, da bi mi pred njim stopili na vrh, mi pa to odklonimo. Naj prvi od naše naveze stopi na sam vrh Kangbačena, saj to zasluži! Za njim tudi mi drug za drugim stopamo na vrh. Veseli smo zmagoslavja, vsi naporji so bogato poplačani.

Solze mi silijo v oči. Zame je to najsrečnejši dan. Iz nahrbtnika vzamem našo zastavo, jo privežem na ratišče cepina in vzdignem nad glavo. Ne morem doumeti, da sem res tako visoko.

Čas nas priganja, še danes moramo priti na T5. Naredimo nekaj posnetkov, Rado snema s svojo kamero na vse strani, kajti to bo lepa dokumentacija. Vračamo se po isti poti. Zdaj je malo lažja, saj jo že poznamo. Ne hodimo hitro, čeprav se spuščamo, kajti danes smo že deset ur na nogah. Kakih sto metrov pod ploščadjo na strmini nas ujame noč. Prične snežiti. Komaj so še vidne naše sledi s poti navzgor. Samo jaz imam baterijo. Ne smemo narediti nobene napake, lahko bi bila usodna. Z Radotom greva skupaj, Zvone in Nima pa sta kakih 20 m zadaj. Skoraj ju ne vidim. Zasllišim, da je nekaj padlo mimo mene. Za tem tišina. Zvone mi pove, da je zdrsnil Nima. Nima je nosil s seboj tudi radijsko postajo, zato ne moremo sporočiti vodji, kaj se nam je zgodilo. Ostali smo popolnoma sami v strmini nad T5. Zvone sestopi naravnost navzdol do Nime. Vse je v redu, le vrat ga boli.

Otroci se ne boje fotografov

Foto Tone Škarja

BELI VAL

JANEZ DOLŽAN

Ko se prikaže prvič izza nizkih pettisočakov na ledeniku Ramtang, ti vzame dih. Morski val se je dvignil visoko kot gora v nebo in v najvišji točki otrpnil – zmrznil. Otrpnil je greben valu, otrpnile so pene, ki lebdijo na njegovih bokih. Prav tak je Beli val. S svojo mogočnostjo zapira ves zahodni del doline razgibano severno pobočje je okovano v led in sneg fantastičnih oblik.

Edino, kar spodnaša prisposobo z valom, je piramidast vrh. Ostri vršni grebeni mu dajejo videz nepristopnosti in spoštovanja.

S svojo lepoto človeka nehote prevzame. To sem ugotovil šele doma ob skoraj vsakem posnetku. Spremljal nas je na poti od T1 do vrha in spreminjal obliko. Podoba razburkanega morja in belega vala pri spodnjem taboru je zamenjala na sedlu podoba neverjetno ostrega in razbohotenega raza, ki je mejil severno pobočje od južnega. Ko pa smo dosegli zgornjo ploščad nad 7600 m je Beli val ostal le hribček, 700 m pod nami.

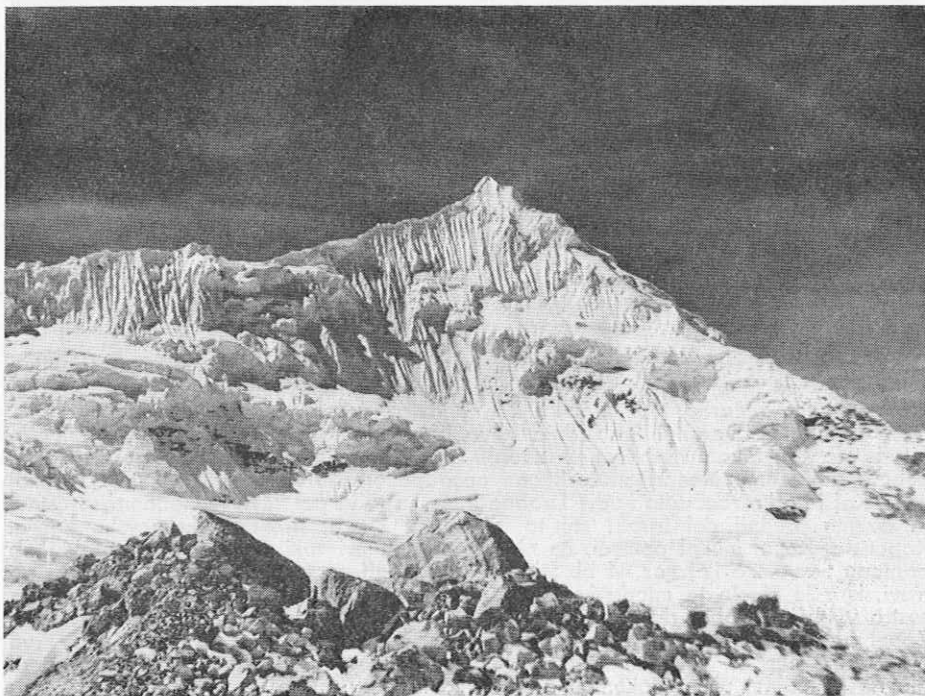
V to goro sem se zaljubil, oba z Marjanom sva se zaljubila. Vse dolge dneve borbe s Kangbačenom so najine oči romale na desno, se sprehajale po bokih in ledjih najine lepotic. Vzdihovala sva, opazovala sva jo in odkrivala njene skrivnosti. Čeprav je bil Kangbačen glavni vrh, sva daljnogled več obračala v najino goro. Greben ki je potekal od sedla pri Kangbačenu do vrha, je bil kot kot ustvarjen za naju. Tekel je v izrazito izdelanih lokih, bil je oster kot britev na posameznih odsekih, ves v stenah, nevaren na pogled.

Beli val je neosvojena gora, visoka 6900 m. Zavedala sva se, čutila sva najino življenjsko priložnost. Nikoli več ne bo tako blizu, tako lahko pristopna je stala poleg naju, deviška gora, tako lepa, da sanjam zmanjka fantazije.

Zato sva se brez premišljanja v trenutku, ko je po prvi osvojitvi Kangbačena »Bara sab« prižgal zeleno luč za sosedne vrhove, odločila za to goro. Pričela sva s pripravami, vendar naju je Škarja pregovoril, da sva najprej zaradi splošne koristi

Beli val

Foto Tone Škarja

ekspedicije jurišala na Kangbačen. Vendar nam je obljubil, da Beli val ostane za naju, čim bo priložnost za to.

Najina gora pa naju je začarala. Ob prihodu v T3 sva hitro zmetala prineseno robo v šotore, se navezala in odgazila v najine sanje. Pod T3 sva se spustila navzdol, prebijala sva se preko zametenih razpok in že sva bila v sedlu, na najnižji točki. Še korak in plezala sva na Beli val. Samo malo sva si želela, samo, da preizkusiva trdnost sneženega rezila na grebenu in spoznava krhkost streh, ki so se bočile na sever. Seveda, pametneje bi bilo počivati.

Kar trgalo se je v meni. Greben je bil trd, spihan, idealen, dereze so prijemale le s sprednjimi zobmi in Janjujev ledenik je bil globoko pod nama, vendar samo par minut daleč, če bi se odločil za hitro pot navzdol.

Virskala sva, tulila od veselja, saj sva iz koraka v korak dojemala, da sneg drži, da vzpon le ne bi bil tako tvegan, kljub alpskemu plezanju v himalajskih višinah. Marjon je lezel na prvi stolp na grebenu, kmalu sem bil za njim. Oči so nama kar žarele in besede sploh niso bile potrebne. Rabila bova toliko lednih, toliko skalnih klinov, spalne vreče za vsak primer, drugače pa čim manj ropotije. Mogoče bi se pa dalo v enem dnevu, sva si dejala.

Pritisnil je večer in vrnila sva se. Zaposneli šerpe so sumljivo gledali novo gaz, ki je držala na »sveto goro«. Prav nič jim ni bilo jasno, le majali so z glavami.

Na povratku z vrha sta nas pričakala vodja in Jože, skupaj smo ostali čez noč in preživeli strahotno negotovost, ko je tretja skupina naskakovala vrh in se vračala čez smrtno nevarna zasnežena severna pobočja Kangbačena v grozljivem vremenu. Upanje na Beli val je ostalo. Jasno nama je bilo: Zdaj je važno, da se prijatelji srečno vrnejo z gore. Odšla sva jim naproti. Doživljala sva srečo, ko sva stisnila roke Radotu, Tanci, Zvoncu in Nimi. In še sva upala.

Z osvajanjem novih vrhov pa je bilo konec!

Ni res, nisem mogel verjeti. Bara sab je imel zvezo z bazo, govoril je z zveznim oficirjem. Ni res, mogoče ne misli za naju. Mogoče je dovolj, da so fantje v bazi osvojili Dimigilato in JAHO Peak. Gledava se z Marjanom. Kar peklo me je v želodcu. Odplazim se iz šotora, ranjen premagujem metre do snežnih lukenj in iztisnem vodji:

»Velja to tudi za Beli val?«

»Seveda, vsi se vračamo takoj, vsakdo ima že svoj vrh. Ne bomo več tvegali.«

Vse se mi podre. Neosvojen vrh, čudovita lepota bo ostala nedotaknjena še leta in leta. Kljub svojim 6000 metrom je neznatna v grupi mogočnih osem tisočakov. Nikoli ne bom občutil božanske sreče. Jokam, jokam... ni me sram priznati.

Vodja me skuša tolažiti. Ne uspe mu, tolažim se sam, češ da jokam zaradi višine. Ne razumem ga. Vidim le sebe. Obsojam ga.

Pozabljam na njegovo odgovornost do vseh nas, pozabljam na že dosežene uspehe, vidim le Beli val, ki se odmika, izginja v večer – slišim le: »... vsak že ima svoj vrh.« Neumnost, mar je to važno? Vse, vse me boli, stiska me okoli srca, ne morem razumeti uradne odločitve.

HIMALAJSKE ISKRICE

BOJAN POLLAK

Ogenj gori in veselo prasketa v noč. Živo rdeči plameni se kot proseče roke vzpenjajo kvišku. In med njimi kot drobne kresničke izginjajo v temno nebo drobne iskrice. In kot te iskrice zažarijo tudi spomini na nepalsko deželo, na njene mogočne gore. Dan odhoda iz Darana. Še zadnja navodila šerpam in moštvu, da čim bolje in hitreje razdele tovore nosačem, še zadnje pregledovanje tovorov. Hodimo med sodi, zaboji, gajbicami. Nenadoma pritegne našo pozornost večja gruča ljudi, ki nekaj kriči. Kaj je tako razburilo ljudi? Drobna kača se zvija po travi. Nenadoma se ustavi in dvigne prednji del trupa: saj to je kobra! Prava, pravcata kraljevska kobra. Kogar ta useka, mu ni pomoči, če ni takoj serum pri roki. Kar srh nas spreleti ob pogledu nanjo. Pa kaj nas ne bi. Štiri dni smo spali na teh tleh, hodili smo bos po travi, kjer je živela ta mlada kobrica. In ker je še mlada, je lahko še kaka njena sestra v bližini. Dobro da danes gremo, saj žive kobre samo do 600 m nad morjem. Zopet hodimo po dolini reke Tamur. Riž, vročina, vlaga. Upamo, da ni kač. Prva etapa se vleče do prijazne vasice Miltung. Že drugi dan smo tu. Taborimo sredi glavne (in edine) ulice. Čakamo na polovico tovorov, ki so še za nami. Zvečer nas

Marjon povabi na čang v proslavo svojega rojstnega dne. Pa še nekaj moramo proslaviti: nov Frenkov rojstni dan. Včeraj je za las manjkalo, da ni za večno izginil v kalnih Tamurjevih vodah. Ko je bredel narastli potok, ga je spodnesla deroča voda.

Po prvih tombah kmalu zadoni pesem. Soglasno ugotovimo, da smo najboljši slovenski pevski zbor, ki je kdajkoli nastopil v vzhodnem Nepal.

Že drugi dan sva z Jožetom skupaj v taboru 3. Včeraj sva ga malo urejala, kopala snežno luknjo, danes greva pa naprej. Oprtava si nahrbtnika in začneva gaziti navkreber. Lepo počasi, saj je tabor 3 že 6600 m visoko. Najprej gre Jože naprej, a na koncu pritrjene vrvi ga dohitim. Nato zamenjava vlogi. Sedaj gazim jaz. Sledovi so zapihani, vdira se do kolen. Zato lepo počasi: deset, petnajst korakov, nato počitek. Tudi počasi se daleč pride.

Vreme se slabša. Veter nosi vedno gostejšo meglo, iz katere vedno močnejše sneži. Nekaj časa še gaziva, sledovi se vidijo vedno slabše in ko sva še slabih 50 m pod naslednjo pritrjeno vrvo, predlaga Jože malico. Medtem ko malicava, pride tudi čas za radijsko vezo. Prijatelji iz tabora 4 nam sporočajo, da zgoraj močno sneži in da se na pobočju prožijo plazovi. Zato so sklenili, da obrnejo, ker je prenevarno. Čudno je to vreme: v bazi je jasno, tu pa sneži, kot da bi berače trgali.

Z Jožetom še počivava, ko se začno proti nama valiti kepe snega. Je plaz? Ne, le prijatelji sestopajo. Kmalu so pri naju dveh. Izmučeni. Nagel beg pred plazovi jim je na tej višini izpil moči. Skupaj se vračamo proti trojki.

Povedo nama, da so prišli skoraj do polovice snežnega pobočja, ko je začelo plaziti. Škoda! Spet nam je vrh ušel za nekaj dni. Pa še to nama povedo, da sva z Jožetom imela samo še slabih 200 m do tabora 4. Torej sva bila visoko okoli 7000 m. Moj višinski rekord.

Bazni tabor 29. septembra. Že ves dan spremljamo po radiu napredovanje prve jurišne trojke, ki se skozi meglo prebija proti vrhu. Danes gre zares. Pozno popoldne je že, megleni in neprijazni dan zamira. Nenadoma se začno megle trgati, vedno manj jih je in zdajci vstane pred nami Kangbačen obsijan od zahajajočega sonca v vsej svoji veličini. In po radiu vznemirljiva novica: bližamo se vrhu! In res, skozi daljnogled opazujemo tri drobne rdeče pike, ki se rinejo više in više. In nato vrh! Uspeli smo! Poleg tega pa še čudovit večer, čudovite igre barv, večer, ki ga dotlej še ni bilo tako lepega. Kot da bi narava sama hotela olepšati ta trenutek. Vse naše delovanje doslej je bilo usmerjeno k temu cilju. Sedaj smo ga dosegli. Čudoviti občutki nas prevzemajo, občutki sreče in ponosa. Nekateri ne morejo zadržati solz. Počivamo na prijazni planini nasproti vasice Kangbačen, najvišjega stalnega prebivališča (4000 m) človeka v tem delu Nepala. Oči se nam pasejo po snežnih gorah v okolici, ki jih zakrivajo in odkrivajo megle. Tam na drugi strani rečice, za vasjo, je proti prelazu vrezana dolina, po kateri se pride v Tibet. Kakih 5 do 6 km je do te skrivnostne dežele. Od daleč slišimo zvončkljanje jakovih zvoncev, zategle klice, žvižge njihovih gonjačev. Dolga kolona ljudi in živali se počasi in vztrajno premika proti moreni ledenika Jannu, nad katerim tam v daljavi kraljuje mogočna, zasnežena in zaledenela gora Jannu s svojo 3500 metrsko steno.

Nenadoma zagledamo grozljiv prizor: nekemu jaku, ki je bil že zelo visoko, skoraj pod robom morene, očitno niso bili všeč sodi, s katerimi je bil otovorjen – in jih je stresel s sebe. In tako sedaj soda drvita navzdol kot dve topovski granati med ljudi in živali. Kot dve zeleni raketi letita in poskakujeta čeznje. Beže na vse strani, da bi se rešili. Prizor je res divji. Onemimo in s strahom pričakujemo, kaj bo.

Po več kot 200 metrih poskakovanja se soda končno ustavita, ne da bi pri tem kogarkoli ranila, pa tudi razbila se nista.

Že tri dni nas pere dež. Kot da še ni konec monsuma. In to spet po grebenih Mahabharat-lekha, od koder je ob lepem vremenu tako čudovit razgled. Spet ta nesrečna Gupa Pokri, kjer so se gor grede stepli nosači. Polna je megle in dežja. In v Caukiju so še vedno pijavke. Nato pa še čez strm, meglen, moker, vetroven greben. Kakšno razočaranje! Obetalni smo si lepo vreme, zdaj pa takole. V gosti megli pridemo v Citre, kjer nameravamo prenočiti. Dan je meglen, pust, hladen. Tabor postavimo na rob grebena. Njegova pobočja se spuščajo proti Arunu na eni strani in Tamurju na drugi.

Pozno popoldne je že, ko se začno megle redčiti. Od zahoda prihaja lepo vreme. Kar verjeti ne moremo očem, ko se pod nami prikaže iz megle globoka, zelena dolina s svojimi terasastimi pobočji. In nenadoma, tam v daljavi: »Je to oblak ali gora?« Čamlang. In nato še Sagarmata, kakor Nepalci imenujejo najvišjo goro sveta, pa Peak 6 pa Makalu. Da, Makalu, čudovita konica, kjer smo Jugoslovani 1972. leta skoraj preplezali južno steno in nam je slabo vreme in bolezen preprečila uspeh. Vse te mogočne gore se sedaj pred našimi očmi kopljejo v luči zahajajočega sonca. Strmimo vanje kot začarani. Da, to je Himalaja. Čudovita, težko dostopna, a tako vabljiva. In Makalu, gora, kjer imamo Jugoslovani še dolg, južno steno, cilj naslednje jugoslovanske alpinistične himalajske odprave.

VREČA KROMPIRJA IN ŠE KROMPIR KAR TAKO

URŠA KOLENC

I.

Grenoble, olimpijsko mesto. Kar pet dni sem lahko sledila leni Iseri, ki je poplesavala med starinskimi hišami, in zrla na pramene s soncem osvetljenega hriba skozi okno modernega kliničnega centra... Res lep kraj, lepa okolica, a kaj, ko je ne moreš spoznavati. Ležiš na postelji, pestuješ razbolelo nogo in čakaš, čakaš... Čakaš prijatelje, da pokukajo v belo kamrico, čakaš zdravnike, sestre, strežnike. Čas pa teče salamensko počasi.

Starši so menda preroki.

»Urša, toliko časa boš lazila po gorah, dokler ne boš česa staknila. Ni hudo umreti, hudo je biti pohabljen celo življenje. Bodi raje navadni planinec in se nehaj izpostavljati.«

Domači so kot pokvarjen gramofon vrteli samo to pesmico, pa ni nič pomagalo. Osel je trmast in jaz sem najbrž hušji primer te vrste. Vsak je gonil svojo, nihče pa ni odnehal. No, pravzaprav sem se spametovala jaz, odletela sem kakšnih 60 metrov in potrdila, da so imeli domači prav (čeprav ni bilo tako hudo). Štiri zoprne mesece bom že morala počivati. Ampak kam bom šla potlej? V hribe seveda. Moje počitnice so se letos končale, še posloviti se nisem mogla od Dauphineje.* Bilo pa je lepo, prelepo, da bi nekakšen vijakec v nogi pokvaril ta vtis. Bila pa je to dobra šola, odličen pouk Urši in njenim staršem.

II.

Ideja o izletu se je rodila pri plezanju raza v Mali Mojstrovki. »Fantje, gremo letos ven, pa še punce vzamemo s seboj. Kupimo ali sposodimo si kombi, zberemo veselo družino pa hajd v tujino.«

Rečeno – storjeno. V nekaj dneh je bila družina že pripravljena na veliko pustolovščino. Devet alpinistov, starih približno 22 let, se je zakadilo, da bi okusilo sladkobe in tegobe zahodnoalpskega sveta. Še pozdrav ekspediciji, ki se je vrnila iz Andov, in preobremenjenemu avtu smo spustili vaje. Dremuckanje in hihitanje, šelest papirja in grizljanje jabolk, motor pa je enakomerno brnel po Padski nižini, žrl bencin in lire. Prvi križ in težave! Naši fantje, sami strokovnjaki za avtomobile, so ugotovili, da zavore ne delujejo, kot je treba. Ustavili smo se pri manjši mehanični delavnici, ena dva, tri, razstavili so kolo in mojstrsko uničili zavorni sistem. Olje je v elegantnem loku brizgnilo iz bata, naša štirikolesna mrcina – pa je žalostno onemela. Senzacija v Susi. 3×3 nesrečneži so stali okoli kovinske pohabljenca in modrovali o svoji črni usodi. Lastnica črpalke nas je začudeno ogledovala.

»Ali je moje tisto dvigalo pod avtomobilom?« (v italijanščini)

Marjan, naš vsestranski šofer, jo je le debelo pogledal in izustil umno resnico: »Si.«

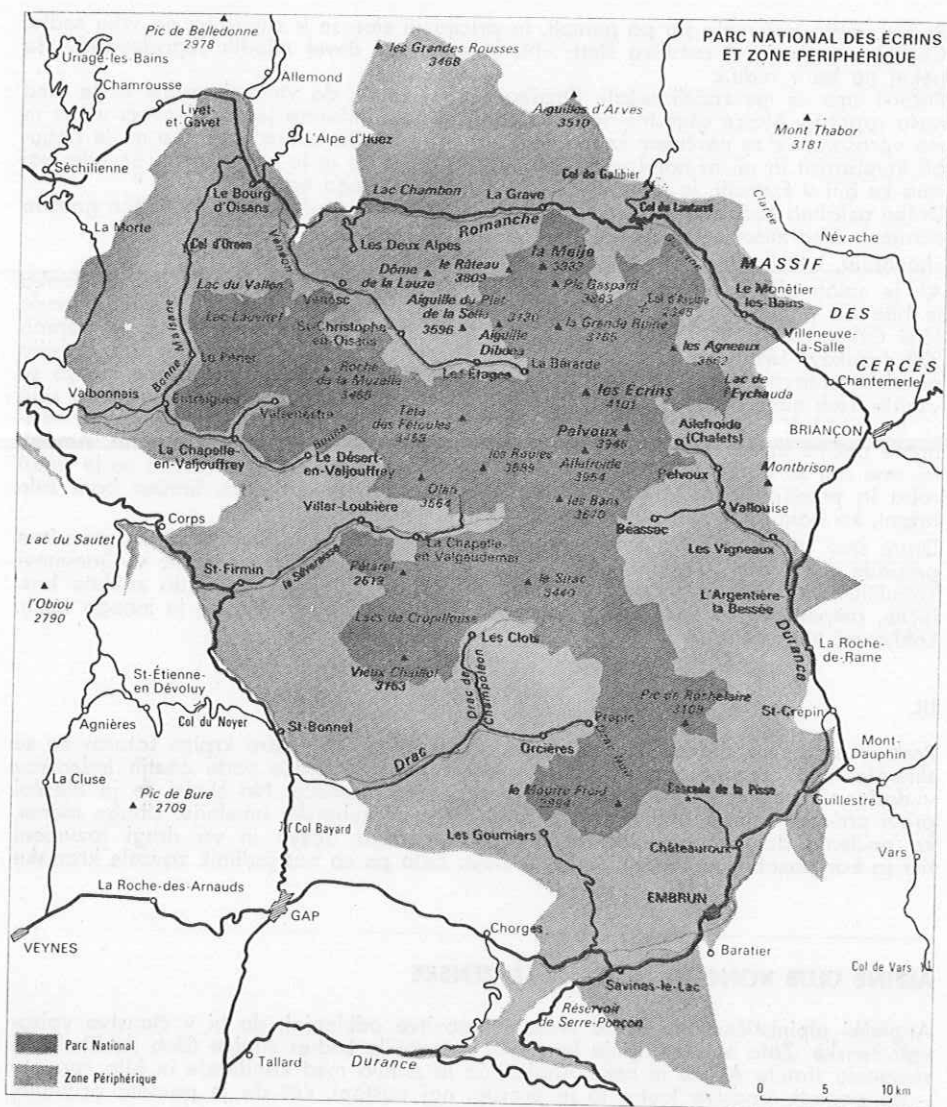
Kar dobro smo morali kazati in mahati, da smo pomirili užaljeno žensko. Kmalu se je prikazal tudi njen mož, mehanik. Tri ure smo ga prosili, rotili, naj se usmili našega sivčka, on pa, »človek principov«, je samo majal z glavo in ponavljal: »Imenitno ste ga pokvarili pa ga še popravite.« Tudi vaška mularija je moledovala za nas. Pogube so nas rešila šele slavna ženska čustva. Laura (soproga) je kot policijski inšpektor hodila okoli vozila in presenečena odkrila vrečo krompirja, ki je gospodarila na vrhu nešteti zavitkov, vreč in zabojev v prtljažniku. Premagalo jo je sočutje, vzhiceno je kriknila: »Poverini!« Rešil nas je torej navadni krompir izpod šmarne gore. Kajti odtajalo se je tudi možakarjevo srce in lotil se je žic v kolesu.

»Peljete se lahko samo do Torina po rezervne dele, vaš konjiček je kaput.« Obrnili smo in se zapeljali kakšnih 60 km v fičkov rojstni kraj. Nekje ob cesti smo prebrali,

P. S.

* Masiv Les Ecrins se imenuje tudi masiv Haut Daupiné. Je neverjetno zanimiv in planinsko bogat. Leži na jugovzhodu Francije, natančneje – južneje od Grenobla. Odlikujejo ga neverjetna prvobitnost, divjost in nepokvarjenost. Vrhovi odpirajo ob lepem vremenu enkratno panoramo: od Mont Blanca pa do Sredozemlja. Zaradi izjemne lepote so to področje imenovali za narodni park. Do gora drže dolge doline, ki te skrivnostno, počasi, pripeljejo ob zvokih razpenjenih ledenih voda v osrčje čarobnega nekoristnega sveta. Ze od daleč te pozdravlja La Meije, Barre des Ecrins, Les Bans, Ailefroide, L'Olan, Pelvoux, Pic Gaspard, Aiguille Dibona itd. Višina vrhov pa je med 3000 in 4000 m.

Narodni park Les Encrins in zunanji pas

da trgovino najdemo v ulici Alpiniano. Še danes ne vem, kako smo odkrili tisto zanikrno in zakotno cestico sredi oceana hiš. Podobna je bila najkrajšemu in hudo zanemarjenemu kotu Ljubljane. O prodajalni pa seveda ni bilo ne duha ne sluha. Nazadnje nas je le srečala zdrava pamet. Zapravljali smo denar, da smo dokazovali detektivske sposobnosti. Zavili smo na gmajno in v trdnem spančku pridobili spet nekaj tiste zdrave pameti, ki je potrebna za pravilno ukrepanje.

Nedelja, 3. avgusta 1975. Le kje bi staknili mazača, ki bi popravil našo kripo. Moški nosovi so kaj hitro našli primerno delavnico in čez nekaj ur so naše »frene« delovale, kot bi bile nove, razen ročne seveda.

APD je bil spet na cesti. Bližali smo se francoski meji, konjiček je žalostno kašljal v breg, goltal olje in vodo in kot lokomotiva pihal paro v zrak. Vzdušje v notranjščini pa je bilo napeto kot v kriminalki Agathe Cristi. Vsi smo prisluškovali in čakali na tisti grozni, najstrašnejši trenutek, ko bomo obstali na cesti 800 km daleč od doma. Pogosto smo se ustavljali. Morala je duškati ranjena kovinska duša, morali smo si rudi mi sprostiti živce. Pomagali so nam dovtipi in smeh.

Počasi, malo peš malo pa po gumah, in pricijazili smo se k zapornici na vrhu sedla. Carinik nas je začel sumljivo šteti: »Nemogoče, kar devet mladih Jugoslovanov. Tu nekaj ne bo v redu.«

Potniki smo se mu začeli rezati. Strašno smo si želeli, da vtaknejo svoje prste med našo ropotijo. Malce objestno sem raztegnila usta. Uniforma je zapičila oči vame in me vprašala, če se norčujem iz nje. V hipu me je minila dobra volja, ko mi je obljubil komisariat in mi ni hotel vrniti potnega lista. Pa se je le ponorčeval. Seveda, saj smo že bili v Franciji, je domovina humorja, francoskega esprita.

Dolga asfaltna kača nas je končno privedla v Briançon, čudovito srednjeveško gnezdo stisnjeno med zidovje stare trdnjave.

»Imenitno, tule bomo pa kupovali, da bo veselje.«

Ali je sploh bila še kakšna stvar na svetu, ki bi nam lahko obrnila hrbet? Banka je bila ob ponedeljkih zaprta, turistični urad pa je menjal samo 50 nemških mark. Naš čuvec pa res ni mogel ostati brez novih čevljev. Tako smo složno le nabrali 320 frankov. Uradnica ni zinila ničesar, saj je bilo vse tako, kot treba. Mislila pa si je gotovo svoje: »Kaj so pa danes Jugoslovani navallili semkaj? Le kje so se vzeli?« Tudi naš kovinski pacient je našel zdravnika. Po izgubljenem dopoldnevu smo se le približali tistemu skoraj neresničnemu La Berarde. Divja pot nad sotesko, strahotne pečine in kar nesramna strmina so nam postavile še zadnjo pregrado. Ampak mi smo bili že utrujeni. Samo Janeza je kar prikovalo na sedež. Krčevito se je držal roba in prosil: »Počasi! Pazi! Uf, jaz strojem sploh ne zaupam. Srečen bom šele takrat, ko bom na svojih nogah.«

Druzi smo se smejali. Na srečo je bila tema kot v rogu in smo le slutili nenasitne prepade pod nami. Oddahnili smo se. Bili smo pogumnejši kot princ v Grimmovi Trnjuljici. Lahko se je s čarobno močjo priboriti skozi trnov gozd do zaklete kraljične, ampak priti iz Ljubljane s kombijem v Visoko Dauphinejo, to je mnogo težje. Lahko mi verjamate.

III.

Prelevili smo se v skavte in planince. Rumena, zelena in modra krpica šotorov so se skrivale med brezami, spodaj pa je hudournik gnal deroče vode ožetih ledenikov v dolino. V našem »Brezovem gaju« je bilo prav domače. Na skalci se je bleščal pravi pravcati plinski štedilnik, ki je znal pričarati kuharske umetnije. Uboge mame, ko pridemo domov, joj njihovim shrabam! Urška, Jožek in vsi drugi razvajeni tiči so kar pozabili na mesek, sadje, sočivje. Zato pa so naš jedilnik zavzele kranjske

---

ALPINE CLUB KONČNO LE SPREJEMA ŽENSKE

Angleški alpinistični klub je od svoje ustanovitve odklanjal, da bi v članstvo vpisovali ženske. Zato so Angležinje leta 1907 ustanovile Ladies Alpine Club (LAC). Kljub strogemu statutu AC se je neka Angležinja le zrinila med kandidate in bila sprejeta – po pomoti. Vodstvo kluba jo je prosilo, naj odstopi, češ da je pomota očitna, ker ni vpisala svojega imena z vsemi črkami.

Maja 1974 pa se je albionski AC vendarle omečil, spremenil statut in oba kluba sta ustanovila organizacijsko skupino z nalogo, kako združiti moško in žensko organizacijo. Obe strani sta se dela oprijeli, delali »demokratično, plemenito in odkritosrčno« ter predlagali, da se LAC in AC združita in sprejmeta nov statut.

31. marca 1975 so vse »ladies«, – če so seveda bile za to – prestopile moški prag v svojstvu »Full Member« seveda. Če katera ni bila voljna, je imela priložnost, da izstopi. Pogoji za »Full Member« niso več tako trdi in AC je dobil 125 novih članov oz. članic. Ženske, ki v LAC še niso bile polnopravne članice, so bile sprejete kot aspirantke – članarina teh pa je ista kot pri članih. Ker bo AC povišal članarino, je bilo sklenjeno, da ženske ne bodo plačale članarine pred januarjem 1976.

LAC torej od marca 1975 ne obstoji več. Kartoteka in dossieri so bili preneseni v AC, knjižnica pa je ostala v dosedanjih prostorih.

Edouard Wyss – Dunant, dolgoletni funkcionar SAC, je Angležinjam čestital, češ da so s tem korakom pokazale razumevanje današnjega časa. Obenem je sivolasi mož opomnil članice CSFA, švicarski LAC, naj ne trmoglavijo, ampak pogledajo dejstvom v oči in ukrepajo.

Kaže, da švicarke niso navdušene za fuzijo, češ SFAC so ustanovile leta 1918 prav zato, ker se je SAC upiral sprejemati ženske. Švicarke imajo zdaj 55 sekcij s 7600 čla-

Dôme de neige des Ecrins 4015 m, jugozahodna stena nad ledenikom Bonne Pierre

specialitete. Natepavali smo žgance, močnik, polento, matevža in hokus-pokus čorbe, vse, prav vse se nam je zdelo strašno dobro. Zaloga v improviziranem skladišču je kopnela.

Kupovali smo le kruh in mleko. V planinskem centru se je skrivala simpatična trgovinica, kjer si dobil vse od kahlice pa do plezalskega pasu. Sama vasica ni bila dosti večja od prodajalne: Nekaj hotelčkov, trafika, cerkvice in postaja gorske policije. Po travnikih med drevjem in skalovjem pa so plahutale platnene hišice in začasno povečale prebivalstvo v tej gorski utrdbi na 1700 metrih. Obdajali pa so nas mogotci, sami razvpiti, neverjetno stasiti in mogočni gorski velikani.

Zaganost nam je pripela krila. Že prvo popoldne smo hiteli na Col des Ecrins. V kočo smo prišli skupaj z nevihto. Kakšen promet! Na stopnišču se je kar trlo cepinov in derez, da mesa v notranjosti sploh ne omenim. Kljub temu pa je bilo za vse dovolj prostora. Stisnili smo se na pogradih, stisnili okoli miz pa smo bili vsi siti in spočiti. V koči so prisluhnili našemu čudnemu pačenju.

»Qui sont-ils?«

---

nicami, kolektivno zavarovanje, svoje glasilo, in še marsikaj naštevajo, ko se branijo posnemati Angležinje. Zoper združitve so se izjavile soglasno vse načelnice sekcij SFAC.

T. O.

VAŽNEJŠI POLJSKI USPEHI V VISOKIH GORAH

- 1850 – Drugi pristop (Józef Chodźko) na Veliki Ararat, (5156 m)
- 1852 – Drugi pristop (Józef Czarnota) na Demavend, (5670 m)
- 1934 – Sedmi pristop na Aconcagua, 6960 m, najvišji vrh Amerike in sicer po novi smeri od vzhoda. Ob tej priložnosti so opravili tudi prvi vzpon na Cerro Mercedario, 6670 m, tretji najvišji vrh ameriškega kontinenta
- 1937 – Prvi pristop na drugi najvišji vrh Amerike, 6870 m visoki Ojos del Salado, prvi pristop na peti najvišji vrh Amerike Nevado Pissis (6780 m) in prvi pristop na deveti najvišji vrh Amerike, 6630 m visoki Nevado Tres Cruces
- 1939 – Prvi pristop na Nanda Devi East, 7434 m v Himalaji
- 1960 – Drugi vzpon na Nošak, (7492 m), najvišji vrh afganistanskega Hindukuša
- 1962 – Prvi vzpon na Kohe Tez, (7015 m), v Hindukušu
- 1970 – Prvi vzpon na Malubiting North, (6843 m), v Karakorumu
- 1971 – Prvi vzpon na Kunyang Kiš, (7852 m), v Karakorumu
- 1973 – Prvi zimski vzpon na Nošak, kar predstavlja obenem sploh prvi zimski pristop na kak sedemtisočak
- 1974 – 26. maja so se Wojciech Brański, Wiesław Kłaput, Marek Malatyński, Kazimir W. Olech in Zbigniew Rubinowski ob 11.20 prvi povzpeli na 7902 m visoki Kangbačen. Dvajsetčlanska odprava (in štirje šerpe), ki jo je pod vodstvom znanega Piotra Młotkega pripravil Polski Klub Górski (ki ga ne smemo zamešati z vodilnim Klubom

Nekateri so nas kar poitaljanili, drugi pošpančili. Včasih pa se je kdo le ojunčil in se pozanimal za nacionalnost.

»Yougoslaves!« Sledil je le dolg obraz in začudenje. V trenutku smo postali zvezde večera. Oči so se začele obračati v devet mladih junakov, ki so pridirjali naravnost z Balkana.

Petelinček – budilček je zakikirikal že ob pol štirih zjutraj. Na ledeniku so se prižgale potepuške lučke in skakljale sem ter tja.

Temne postave so zavzemale Glacier Blanche. Prebudilo se je mlado jutro in razkrilo prebujajoče se gore. Večina korakov je vodila na mogočno kupolo Dôme de Neige des Ecrins. Le nekaj pogumnejših se je zakadilo v na novo pobeljeno steno in odskripalo na oholo gospodarico Visoke Dauphineje, Barre des Ecrins. Blaženi smo občudovali monarhijo črno-belih draguljev. Nekje daleč sta nam grozila mrzla Ailefroide in vabljivi Les Bans, pozdravljal nas je Rues s svojo dolgo ledeno cesto, čisto na drugem koncu pa je koketirala La Meije in kot znana manekenka razkazovala svoje bogastvo, darove neskončno širokosrčne narave. Granit se je kopal v čistini brezmadežnega avgustovskega poletja, v belini prostranih snežnih gmot, v mračnosti senčnih dolin. Srečni smo onemeli, tu na vrhu orlovskih domov in zrlji v kolone vračajočih se pikic pod nami. Neverjetno veliko ljudi se je odpravilo sem gor, do cilja pa jih je prišlo le kakšnih dvajset. Previdno smo odskrtali nazaj, do dolinice je bilo še obupno daleč. O, samo, da je bil naslednji dan dan počitka. Lačni smo bili že kot volkovi, pa tudi naše kosti so imele rajši vodoravni položaj.

IV.

Himalajske odprave v naslednjih letih sploh ne bodo rabile šerp. Mi smo namreč zelo pridno varčevali z valutami, s kilogramčki na hrbtu pa prav nič. Nahrbtniki so kar prekipevali, naše postave pa so se upognile, preveč smo grizli zoprne morene. Zakaj so bili dostopi tako dolgočasni? Hodili smo pet do šest ur, pa res nismo prišli. Le novi vrhovi so vstajali pred nami in nam jemali še zadnjo srago energije. Tokrat smo se namenili na Promontoire, ki je kot priklenjeni Prometej ždela na razgibanem razu visoke La Meije. Zasidrali smo se kar pod zavetiščem. Žal nam je bilo 63 frankov in smo sami pripravili trda ležišča na razglednih poličkah sredi ledenika. Kljub temu je bilo veselo, zračno in lepo kot v pravljici. Zvezdice so mežikale, veter nam je pel planinsko uspavanko in dan se je lepo poslovil. Nepozabne zibelke na 3000 metrih, le nekaj ostrih kamnov nas je zbadalo v rebra. Jutro nam je prineslo fronto in želodčne težave.

Wösokogorskim), je postavila svoj bazni tabor (4950 m) na ledeniku Ramtong 16. marca, višinske taborne (po jugoslovanski smeri) pa: 20. aprila T1 (5400 m), 2. maja T2 (5800 m), 14. maja T3 (6350 m) in 22. maja T4 (6800 m). 23. maja je na zaključni vzpon krenila šestčlanska skupina, ki si je še trikrat postavila bivak, na 7100, 7300 in 7450 metrov.

Po dopisovanju z Jozefom Nyko F. Savenc

PREHRANA VRHUNSKIH ŠPORTNIKOV NA NOVIH POTEH

Med vrhunske športne panoge se šteje tudi alpinizem, saj gre za delo v velikih višinah. Zadnja leta se znanost intenzivno ukvarja z vprašanjem, kako naj športnik s pravo prehrano premaguje največje težave brez posebne škode. Seveda nekaj časa že lahko zdrži z lastno substanco, vendar to ni ekonomično, pravi prof. dr. Nöcker iz Leverkusna, ki od leta 1956 skrbi za prehrano nemških olimpijcev (»Der Bergsteiger 1975/8). Lastna substanca, to je odvisna maščoba, ki se nabere na človeku, pri razgrajevanju rabi veliko kisika, tega je pa ravno v velikih višinah malo. Čim večji napor in čim večja višina, tem težja je razgraditev lastnega sala. Energijo mesto tega najlaže dobimo z ogljikovimi hidrati. Toda – tudi dober zajtrk jih da kvečjemu za dve uri. Treba je dovajati nove in to prej, preden se načne rezerva v mišičju. To rezervo moramo prihraniti res za skrajne napore, za reševanje ipd. Slanina ni primerna hrana za plezalca, čeprav je Herman Buhl drugače učil. Res ima veliko kalorij, toda za spremembo v energijo rabi veliko kisika. Treniran dolinec začuti primanjkovanje kisika že pri 2000 m nadmorske višine. Če pa stalno živi v taki višini, se prilagodi. Zato je trening športnikov najboljši v višini 2000 do 2500 m, četudi se potem tekmovanje vrši v dolini.

»Prekleti žganci, zakaj sem si jih tako napokala?« Tudi Janezova in Irenina prebava se ni strinjala z močno zabeljenim materialom v drobovju. Čukca so bolečine nagnale v dolino, da bi preležal tegobe, ženski pa sva še naprej vztrajali.

»Fuj, kaj to! V šotor pa ne grem. Nisem zaman trapala navzgor.« Čez nekaj minut sem bila spet zdravo slovensko deklo, ki je komaj čakalo, da rine v breg. Šele ob osmih smo jo ucvrli na Brèche de la Meije, lahek prehod med dvema gorskima orjakoma. Prehiteli smo pravcato žensko četo, ki je pretirano previdno premagovala zadnjo vzpetinico. Varovane dame so se tiho pritoževale, češ kakšen red pa vlada tu. Zaigrali smo največje cepce na svetu, se veselo nasmejali in zinili tisto edino francoščino: »Je ne comprends rien.«

Pa še nekaj o njihovih vodičih. Prav prijazni so bili. Videli so, da nameravamo na Rateau po krušljivem grebenu in nam svetovali boljši prehod po ledeniku. Kdo le ne bi ubogal simpatičnih poznavalcev gora! Čakal nas je kratek spust po vrvi. Sedemkrat so klobasice prišle do tal, le ena je nemočno obvisela. Ime tega akrobata bom raje zamolčala, obljubim pa, da takoj, ko bom pri moči, odidem na Turnc in se najmanj dvajsetkrat spustim z Garderobe.

Marjan in Bernarda sta jo ucvrta naprej in v mojstrski tehniki odplesala svoj prvi nastop na ledu. Ostali smo jo raje pobrisali na greben. Kot veverice smo brzeli navzgor, kamni pa nezaslišano navzdol. Majali so se celi bloki. Sedaj smo vedeli, zakaj so nam Francozi želeli »bonne chance«. Potrebovali smo jo. Svod nad nami se je okoli poldneva zresnil in nam poslal nekaj sneženih poljubčkov. Štiri naveze pa so se dajale z Grabljami (Rateau) kot Krpan z velikanom.

Andrejček je nenadoma prestrašeno kriknil: »Lasje so se mi postavili pokonci, cepin poje! Brž, Andrej, brž nazaj na sneg.«

Marian se je poščegetal pod kapo: »Meni pa čebela leta med lasmi. Le kje se skriva?« Osuplo sem odprla usta. Prav dobro sem vedela, kaj pomenijo tiste nabiralke medu tukaj na 3700 metrih. Ne, prav nič me ni mikalo, da bi se pozdravila s pogubno strelo.

»Irena, riniva naprej!«

Zdrveli sva po razgibanem rezilu, drugi pa za nama. In ko smo trepetali pod škrbino in je strašno treskalo in razbijalo tam, kjer smo stali pred nekaj trenutki, smo se zamislili: »Pha, pa smo res krompirjevci! Naj živi naš izletniški simbol!« Razšli smo se. Trije smo se morali vrniti k jutranji točki po kramo. Nepopisna radost! Kolovratili smo med razpokami, čofotali po novorojenih potočkih, pravzaprav uživali v tistem potopu. Dežek je milo padal, močil volno in jo vsiljivo premakal. Tri ure smo se zabavali, pihali, godrnjali, nazadnje pa le prisopli v gnezdo tragičnega grškega

---

Aklimatizacija ni nič drugega kot sprememba v krvi: v 8 do 14 dneh tvori kri več rdečih krvnih teles, ki dovajajo kisik; hitrejša dihanje, zvišan pulz, večje delo srca, boljša izraba kisika v mišičnih celicah. In ne nazadnje: Za večjo zmogljivost so potrebni ogljikovi hidrati. Pri zelo napornih turah v višinah porabimo tudi do 10 000 kalorij, medtem ko jih zmora prebavni trakt dovajati le 6000 do 7000. Z drugo besedo, ekstremni plezalec naj že je, kolikor zmora in hoče, v vsakem primeru mora načenjati lastno substanco. Ogljikovim hidratom je treba dodati 20% beljakovin, to je naj-novejši »krik« znanstveno preizkušene prehrane v visokih gorah, ki sestoji iz raznih »čežan«, juh, sadnih rezin, sira v eni porciji, obenem s krepilnimi pijačami in mineralnimi dropi. Beljakovine so potrebne za izgorevanje ogljikovih hidratov, kajti fermentski sistem lahko poteka samo na beljakovinski bazi.

Na večer pred velikimi napori je treba »pospraviti« velike količine ogljikovih hidratov, da se depoji v mišičju napolnijo. Zajtrk – pol ure pred turo – naj se sestoji iz lahko prebavljivih ogljikovih hidratov in beljakovin, da jih telo predela v eni uri, s tem pa ostanejo depoji iz prejšnjega dneva nenačeti. Po dveh, treh urah napora je treba od časa do časa jesti (zdaj svetujejo maratoncem, da si pri 25 in 35 kilometrih privežejo dušo).

Grozdni sladkor je razredčen v čaju dober, slabe so pa tablete, ker želodec zanje porabi veliko vode in jo odtegne telesu. Po grozdnem sladkorju se človek počuti sit, rada pride tudi zgaga. Seveda je sladkor potreben, toda v poštev pridejo oligosaccharoidi, sladkor z daljšo molekularno verigo, ki niso tako vabljivo sladki in ne bremene prebave. Tudi astronomi jemljejo s seboj tak sladkor. Če pride do nenadne slabosti, pomeni, da mišice nimajo več ogljikovih hidratov. V tem primeru je treba takoj – jesti, v dveh, treh minutah je hrana v krvi in s tem v mišičju. Torej: lahka in obenem izdatna prehrana, to je moderna zahteva.

junaka. Vse je bilo tako mehko, toplo, dobro. Hm kako so dišale čokoladne kamilice, podravkina »švicarska juha«. Saj to so sanje. Ne, ne, bila je resničnost, sladka zvečer, a neprijetna naslednji dan, ko smo kot mule vlačili celo morje puhaste opreme do tistih opojnih brez v našem taboru.

V.

Hočete uživati najlepši razgled v tem gorskem predelu? Malenkost! Zvečer si ukažete, da ne smete in ne smete zaspiti. Zbudite se točno ob enih, skuhate slastno polento z mlekom in nežno vržete prijatelje iz puha. Skušate jim dopovedati, da gospodarijo na temni zavesi prelestno jasne lučce, ki obljublajo sijajno modrino. Koliko vzdihov, koliko pritožb! Pa vendar, četica je na nogah in išče stezo med ruševjem. Zdani se. Baterije oslepijo, bučanje vode postaja vse močnejše. Danica se poslovi, vi pa ste v žrelo gora. Na sivih ploskvah morenske zgage se prikaže požled.

Med tem nas prehitijo trije domačini. Oholo švignejo mimo in komaj izdahnejo svoj »bon jour«. Hitijo in se brezglavo zakadijo v desni breg, da bi dosegli zgornjo ploskev ledene neskončnosti. Vi pa precenite situacijo, poiščete najnaravnejši prehod in dospete na mogočno drsališče pol ure pred jutranjimi sprinterji. Daleč, daleč onkraj široke planjave zagledate skalni trebušček. Še pol ure in po osmih krosih urinega benjaminčka ste na temenu, najlepšem razglednem stolpu v Dauphineji. Eifflov stolp odkriva Pariz, Rues pa razgalja neizmerne gmote pečevja, preteče serake, kipeče sklade velikanov, ki se nevzdržno poganjajo za pticami, tekmujejo v kontrastih, oblikah in eleganci. Tukaj utripa srce gorate pokrajine, tu te izzivajo nove pečine.

Zdaj vem, zakaj se je Kugy vračal v te kraje. Ko vidiš Dauphinejo se zaljubiš vanjo in nenadoma začutiš, da jo moraš ljubiti. Ta raj bi se lahko primerjal s tistim najmilejšim, najslajšim paradižem, tam nekje ob Jadranskem morju. Tam nekje, kjer se šopirijo naše najlepše špičke, moje stare znanke.

VI.

Z Marjanom sva molče grizla breg. Le kje je tisto zavetišče Pillate? Najprej Rues, zdaj pa sva norela še sem gor. Morala sva. Obljubila sva Andreju in Janezu, da prideva. Precej pa me je grizla tudi ženska radovednost. Fanta sta včeraj kar »na horuk« odšla v nevarni ozebnik. Sta ga zlezla? Da se jima ni kaj pripetilo? Škrjanček (helikopter) je včeraj nekaj šaril okoli les Bans. Breg je popustil, prikazal se je hotel in tudi najina tovariša.

Andrej se je zadovoljno zarežal: »Seveda sva premagala tistih 55°, kar v petih urah. Zapičil sem cepin, pok, zasadil sem še bavtico nato pa ck, ck, ck po dveh železnih špičkah do stojšča. Zavrtel sem klin in že me je dohitel Janez. U, še bomo šli v kuloarje, sploh se ne smem spomniti, tako prima je bilo: ck, ck, ck.«

»Vidva sta malo zmešana. Meni tisti graben ni prav nič ugajal. Če sem le pogledala navzgor, me je že zaščegetalo v grlu. Ampak midva sva zdajle prišla po naročilu. Kam gremo torej jutri, gospoda moja?«

Zupanc je protestiral: »Precej sva izdelana. S Stritarjem greva na najbližji kucelj, vidva zagnanca pa le pojdiva v steber. Opreme imata dovolj, III-IV pa tudi zmoreta.« Še vedno se nisem sprijaznila z usodo: »Andrej, ti naju boš vsaj počakal tu. Saj obljubiš, ali ne?«

Bližala sva se steni. Znebila sva se mogočne snežne avtoceste, kmalu sva že bingljala in cingljala v trdni skalci. Marjana je kar izstrelilo. Spodaj ga je priganjalo pet navez in pohitel je navzgor. Kakšni oprimki in stopil! Vse je držalo kot pribito. Varovala sva le na rogljih, le tu in tam je idilo pokvaril zarjaveli klin. To so bili užitki, pravi cukrčki. Ob enajstih sva že stala na osrednjem vrhu in si razočarana stisnila roki:

»Ali je že konec? Škoda, danes bova pa res zgodnja. Žal mi je, da ni še kakšnih 200 m stene.«

Še kratka telovadba pri sestopu (II) in ustavila sva se pred nizko snežno grmado. Ropotija dol, dereze gor, cepin v roko. Gaz je vodila čez vrh, malo nižje pa so stopinje prečkala strmino. Izbrala sva krajšo pot. Vrv med nama se je napela. Nena-doma pa – ne! Ne! Videla sem ga, kako mu je spodrsnilo, vrgla sem se na truh in zapičila cepin. Prepozno. Sunek me je odtrgal, začela sem drseti se po pobočju.

Najprej sem se dričala počasi, prav prijetno, nato vedno hitreje, nevarneje. Kje so roke, kje noge? Ne, ne! Samo čez skale ne!»

Kot žogica sem se odbijala od brega. Hitrost se je malo zmanjšala, nato pa spet hopla, hop in konec.

Obraz se mi je kopal v snegu. Dvignila sem se in iskala tisto sladkobno, lepljivo tekočino. Ni je bilo – torej sem živa.

Menda pa nisem bila sama? Marjan, Marjan!

Zaslišala sem ga: »Urša, tudi ti si živa. Hvala bogu.«

V levi nogi sem začutila ostro bolečino. No, tako poceni je pa le nisem odnesla. S kostmi nekaj ni bilo v redu. Odšepala sem po cepin in se vrnila k prijatelju. Ležal je bled, z modrimi ustnicami, iz mezinca pa je curljala kri. Zbrala sem se, vzela prvi povoj in mu obvezala ranjene členke. Odrezala sem vrv.

»Hudič jo vzemi, za pet metrov je krajša. To bodo spet na društvu rogovilili.« Še isti hip pa sem pogledala navzgor. »Jojmene! A tule sva frčala? Obtičala sva ravno med dvema sijajnima razpokama. Kakšna sreča v nesreči! Brez dvoma, pomagaj nama je spet tisti zlati gameljski krompirček! Samo brž navzdol, k ljudem!« Gleženj se je vse pogosteje oglašal, s tovarišem pa sva vse počasneje napredovala. Trepetaje sem se naslanjala na cepinovo oklo in se vlekla navzdol.

»Marjan, ali se lahko zjočem? Veš, meni zelo pomaga, če lahko spustim tistih nekaj krokodiljih solzic.

Po kakšnem toboganu sva se peljala! Dobro sva si skrajšala pot.

Au, ampak malo me pa le boli. Ali se lahko primem za ročaj tvojega nahrbtnika? Takole gre krasno, čudovito. Samo poglej, kako sva hitra. Sploh se ne smeva preveč zreti zaradi nesreče. Oba sva bila kriva, ker sva bila preveč nepotrpeljiva. Čofnila sva pet minut pred koncem vsega hudega. Ne griziva se. Vse bo še dobro.« Kot megli sva se vlekla po Glacier Pilattu. Sakramensko počasi sva kradla dragocene centimetrčke.

»Urša, saj ne moreš več hoditi. Nesel te bom. Močan sem kot bik, ti pa tudi nisi tako težka. Prosim te, ne bodi trmasta.«

»Ne, Marjan, samo to ne. Oba bi se preveč utrudila. Saj gre krasno. Samo malo naj se te primem, pa že hodim kot gospa.« Potem je sledil nekakšen monolog:

»Marjan, saj nisi zameril, če sem te kdaj prej malo zbadla. Včasih imam kar preveč hudoben jezik pa zinem, kar je najmanj treba. Takrat bi mi moral kdo primazati eno okrog ušes. Tudi s Troštom se nisem mislila prepirati, pa me je z makaroni le preveč izzval. Zakaj me je le zbadal, jaz pa sem vedno mislila, da sva prijatelja? Joj, pazi, spet tista zoprna francoska »crevasse«. Je že dobro. Boš videl! Še plesala bova za Novo leto skupaj. Znaš? Jaz tudi ne. Nič hudega, en valček bova že zmendrala.

O, da bi bil le Andrej tukaj, potem bi bilo vse mnogo lažje. Fino, samo še malo in bova na položnejšem svetu!«

Pred nama je zazijala meter široka razpoka. Kako priti tja čez?

Moj vodnik je skočil čeznjo in skrajšal vrv znamke edelrid. Stisnila sem zobe in se odgnala. U, u, u, kako boli! Pristala sem na drugi strani – ampak – ljudje, živa, živa. neizmerno lepo je to človeško življenje.

Oddahnila sva se in spet po polžje nadaljevala najino kalvarijo. Samo še zadnja strmina, kratka ravnica in morala bi priti do postojanke. V daljavi sem zagledala rumeno piko, ki se je hitro bližala.

»Marjan, misliš, da je to Andrej? No, povej, no! Če je, potem sva rešena, ali slišiš, rešena?«

Na derezah se nama je nabirala cokla. Obrnila sva se k hribu. Čevlji se je previdno bližal čevlju, vedela sva, da ne smeva več pasti. Hiteče rumeno sonce pa se je bližalo z neverjetno naglico.

»A-n-drej, si ti?«

»On je.«

Omagala sem. Neskončno sem bila utrujena, uničena. Dohiteli so nas še štirje vodniki. Nekaj časa so nam pomagali, nato pa so se poslovili. Andrej me je nato-voril na hrbet. Skoraj uro me je prenašal kot mati neboljenega otroka. Če bi mogla svetu povedati, kako so nekateri ljudje dobri, zlati. Strašno lepo je živeti.

Koča. Ostale so le blede, boleče sanje, neverjetna zmešnjava: helikopter, gorska milica, kombi, Grenoble, bele halje

VII.

Letošnje počitnice so mi prehitro pomahale v slovo. O, bilo je lepo, prelepo, da bi navaden vijakec in bela punčka na nogi pokvaril vtise. Kdor doživi skalne vladarje tega masiva, jih hoče še doživeti, kdor spozna prijaznost ljudi, jim hoče še stisniti roke. Uh, bila je dobra šola, huda lekcija za nas vse. Pa kljub vsemu, na svidenje Dauphineja! Upam, da se še vidiva.

Poročilo APD Planinski zvezi Slovenije o nesreči avtorice Urše Kolenc

Akademsko planinsko društvo vas obvešča, da sta se 14. 8. 1975 pri sestopu s Les Bans lažje poškodavala dva člana AO APD. Naveza Marjan Poljanšek in Urša Kolenc je prespala v Refuge Pilatte. Postojanko sta zapustila dne 14. 8. ob 5. uri zjutraj in odšla po ledeniku Pilatte do vznožja stene Les Bans. Vreme je bilo lepo. Nameravala sta preplezati steber v les Bans (ocena III-IV). Vstopila sta ob sedmih in smer preplezala brez težav v štirih urah. Izstopila sta ob enajstih, na glavni vrh sta prišla ob 11,30. Sestopati sta začela ob 12,30 in sicer po normalnem pristopu (ocena II). Ob dveh sta prišla na snežni greben. Nadela sta si dereze, vzela cepina in ledeniško navezana prečila Tête Est de la Pilatte. Marjanu Poljanšku je pri prečenju spodrsnilo (cokla na derezi). Skušal se je zaustaviti, prav tako je to skušala narediti soplezalka. Suneč pa je bil premočan, oba sta zdrsnila in drsela približno 60 m. Med padcem sta letela čez skale, ki so jima prerezale vrv. Obstala sta na ledeniku Pilatte med dvema razpokama, oba z lažjimi poškodbami. Marjan Poljanšek si je poškodovao zapestje in si zlomil mezinček desne roke. Urša Kolenc si je zlomila kost v levem gležnju. Kljub poškodbam sta sama opravila večji del poti po ledeniku (2 uri), nato pa jima je prišel na pomoč Andrej Štritar, ki je nesrečo videl. Ob 18. uri so prišli v Refuge Pilatte. Oskrbnik je poklical helikopter in ob 18,15 so se vsi trije prepeljali v La Bérarde. Podatke o nesreči je natančno zapisala gorska milica v La Bérarde. Približno ob 20. uri so tovariši ponesrečenca peljali v bolnišnico v Grenoble, kjer sta ostala v skrbni negi do 20. 8. 1975. Oba ponesrečenca sta se pred odhodom v Francijo zavarovala pri PZ. Marko Zuccato, preds. APD.

PETDESET LET STARI, A ŠE VEDNO SVEŽI SPOMINI

EVGEN LOVŠIN

Na Ježici pri Ljubljani živita skalaša Milan Šporn in soproga Roza, nekdanja dobra planinca in smučarja. Zdaj ju noge, posebno kolena ne ubogajo več tako kot nekdanj v mladih letih. Življenje pa je lepo tudi ob spominih.

Eden zelo zgodnjih in zaslužnih smučarjev, Janez Kveder, ju je rad jemal s seboj: Milana na triglavske, dolge zimske in pomladanske smuke, Roza seveda samo na krajše, a vse so bile nepozabno lepe!

Milana in soprogo prav dobro poznajo in cenijo danes še živi skalaši, posebno oba Ravnika in drugi. Velik prijatelj jima je bil znani planinski fotograf in hodec pokojni Franc Močnik. Njegovih slik ni malo v njunih planinskih albumih.

Komaj si je Milan dobro utrdil otroške nožice, že se je začel ozirati na Kamniške planine, in res – deset let star – je v spremstvu napravil prvo turo na Kamniško sedlo (takrat so mu rekli Jermanova vrata) in na bližnjo Brano, eno od stasitih tamkanišnih lepotic. Leta 1918 se je s tovariši napotil na Triglav. Vse kočice so bile zaprte, a bilo je kopno. Šli so po Tominškovi poti k nekdanji po renegatu Dežmanu imenovani, danes Staničevi koči. Skozi okno so vdrli v notranjost in našli še nekaj od nemškega Alpenvereina prinesenih steklenic piva. Prav slastno jim je teknilo to »nemško« pivo, ko so si z njim poplakovali žejna grla in nazdravljali: Preat Dežman, vivat slovenski Triglav! Bili so med prvimi Slovenci, ki so v prvi Jugoslaviji vstopili v to nekdanj tako razpito nemškutarско planinsko postojanko. Vzpon na Kredarico in vrnitev za Ržjo v Krmo in Radovino pa je bila zelo »učena«, saj je gosta megla ovila našega očaka od vrha do podnožja.

Milana so potegnile k sebi tudi plezalne smeri. Spominja se posebej na plezo v slovenski smeri Triglavske severne stene. Leta 1925 so se opogumili Milan, njegov brat Stane, Eleršek in Reya, ne da bi čakali na ravno sončne dneve. Med potjo jih je srečal viharjni veter, ta neusmiljeni gospodar v steni, za robom jih je čakal nenadni snežni metež. Izplezati iz stene do noči ni bilo več mogoče. Pojavila se je nevarnost plazov, police so bile nedostopne... Bili so 36 ur v steni in se šele drugi dan dokopali do roba. Tam jih je ves v skrbeh čakal tovariš De Reggi. Za spomin na to plezo si je Milan prinesel kamen iz stene in nanj vklesal datum: 27.–28. septembra 1925.

Milan pa ne bi bil fant od »planinske fare«, če ne bi bil pogledal tudi k sosedom, kakšne so tam gore. Spominja se posebej na Visoke ture. Obiskal je vse vrhove od Venedigerja in Grossglocknerja do Wiesbachhorna.

Med njegove najzanimivejše spomine pa spadajo srečanja z našim prvakom – alpinistom moderne dobe dr. Klementom Jugom. Takole nam Milan pripoveduje: »Ko sem se nekoč povzpел na Škrlatico, sem našel na vrhu steklenico, v kateri je bil listek. Na listku je pisalo:

„Po grebenu od Dovškega križa do sem sem priplezal čisto sam. Kako je bilo, raje molčim. Pojdite in si ogledajte sami! Klement Jug.“

Listek sem potem oddal tajniku Skale v Ljubljani. Ko smo nekoč prenočevali v Vratih in si izbirali na pogradih ležišča, si je Jug izbral eno v kotu. Oskrbnik Torkar mu je v šali dejal, naj si vzame ležišče kje v sredi, češ, da so v kotu spali največ taki, ki so se potem ubili v gorah. V sredi je tudi bolj toplo... Jug je samo zamahnil z roko in ostal v kotu.

Ne samo sanje in fantazije, tudi šale se včasih uresničujejo.

Mesec avgust je lahko zelo ugoden in primeren za plezo. 10. tega meseca 1924 smo bili v Vratih, si ogledovali steno in se odločali za jutrišnji dan. Jug nam je pripovedoval, da namerava naslednji dan poizkusiti se z neko novo smerjo. Jaz sem ga poprosil, naj me vzame seboj. Vljudno je odklonil in odvrnil: „S planinci, ki jih ne poznam, ne plezam.“ S te strani me res ni poznal. Drugi dan zjutraj smo skupaj odšli. Jug je krenil k zahodnemu delu stene, mi pa čez Prag na Triglav. Vsi smo bili dobre volje. Že čez kak dan ali dva smo zvedeli, da Juga ni več.“

Ker je hodil Milan s srcem in umom, ne samo s cepinom v gore, je seveda z največjim zanimanjem poslušal predavanje dr. Juliusa Kugyja, ki je leta 1927 obiskal Ljubljano. Z darežljivo roko je kar razmetaval s podpisi, pa tudi špornovim je na sliki, ki predstavlja Triglav od jugozahodne strani, napisal z mogočnimi črkami v gotiči naslednje besede:

»Dir mächtiger Triglav
gilt mein Lied, mein Grüßen!«
Dr. Julius Kugy, Ljubljana, am 30. April 1927

Po slovensko bi rekli:

»Tebi mogočni Triglav
velja moja pesem, moj pozdrav!«
Dr. Julius Kugy, Ljubljana, dne 30. aprila 1927

Tako so minila leta. V srečnem zakonu in na enem od direktorskih mest v Denarnem zavodu za Slovenijo po drugi svetovni vojni je Milan dočakal svojo upokojitev in se danes ukvarja s svojim konjičkom, ki se imenuje numizmatika. Srečno obema še mnogo let!

DRUŠTVENE NOVICE

70-LETNICA PD LITIJA

Na Zasavski gori se je v nedeljo 5. oktobra 1975 zbralo več kot tisoč članov planinskih društev in drugih prijateljev narave v počastitev 70-letnice PD Litija in Zagorje.

V imenu občinskih skupščin Zagorje in Litija, obeh pokroviteljic, sta se proslave udeležila predsednika skupščin Stane Kolenc in Jože Drnovšek.

Veselje nad uspehom, ki so ga dosegli planinci na Zasavski gori s tem, da so postavili nov planinski dom, je bilo nepopisno. Zagorski planinci so izjemen primer za tako hitro in učinkovito organizacijo vseh članov za delovne akcije. Požrtvovalne delavce še čaka trdo delo

* Izčrpn je podal zgodovino zasavskega planinstva. O tem gl. članek Vinko Damjan, PV 1975, str. 344-351, zato zgodovine tu ne navajamo. Op. uređ.

pri zbiranju sredstev za dokončno izgradnjo obnovljenega doma in notranjo opremo.

V imenu PD Zagorje in Litija je spregovoril predsednik PD Litija Albin Jesenšek, v imenu obeh občinskih skupščin pa Stane Kolenc. Tov. Jesenšek je med drugim dejal:

Po osvoboditvi leta 1945 je prišlo do obnovitve planinstva Litija-Zagorje s sedežem v Zagorju. V Litiji je v prvem povojnem obdobju nastopila pasivnost. V Ljubljano so leta 1946 sporočili, da se podružnica ne bo več obnovila.

Medtem pa so se marljivi zagorski planinci organizirali v samostojno planinsko društvo in že 16. 6. 1946 postavili na pogorišču Tomazinove kočice tu na Zasavski gori zasilno planinsko zavetišče in takoj nato nadaljevali z obnovo bivše požgane šole na tem kraju za novo pla-

ninsko postojanko, ki se sedaj že drugič obnavlja. Vojna vihra je tudi planinstvu povzročila veliko materialno škodo. Tu na Zasavski gori je pogorela Tomazinova koča. Na Čemšeniški planini je pogorela Tinetova koča in študentski bivač. S postavitvijo domov na Zasavski gori in Čemšeniški planini se je društvena dejavnost začela rasti po obsegu in delovnih področjih. Od prvotnih 175 je število članov naraslo na 1500. S takim številom članstva se PD Zagorje uvršča med najbolj množične telesno kulturne dejavnosti v občini.

Na pobudo mestnega odbora OF in z moralno vzpodbudo zagorskih planincev je bil imenovan v Litiji 5 članski iniciativni odbor za ponovno oživitve planinskega društva. Ustanovni občni zbor PD Litija je bil 30. 7. 1952.

Upravni odbor je sklenil postaviti novo planinsko kočo na svojem območju namesto bivše Tomazinove koče.

Tako je nastal planinski dom na Jančah, delno odprt leta 1957. Slovesno otvoritev pa je dom doživel leta 1959.

Obnovljeno društvo se je ob gradnji postojanke tudi organizacijsko krepilo; od 23 članov je v nekaj letih število članov poraslo na 153, danes pa ima društvo 570 članov.

Ko danes praznujemo skupni jubilej dveh društev ki sta zrasla iz enega planinskega stebela, lahko s ponosom ugotavljamo, da smo ohranili in močno razvili planinsko idejo kot izročilo od nekdanjih planinskih veterani v Zasavju.

Novi dom na Zasavski gori je hkrati tudi planinska delovna zmaga kot prispevek za ta naš 70-letni planinski jubilej obeh planinskih društev. Hkrati praznujemo 30 let svobode. Izšli smo iz trpljenja, ognja in dima kot zmagovalci in graditelji novega samoupravnega socialističnega družbenega razvoja in reda.

Ob tem našem planinskem jubileju se spomnimo naših padlih borcev z besedami iz spominske plošče tu na domu: »DOKLER BODO STALI VRHOVI GORA, BO OSTAL SPOMIN NA VAS JUNAKE« V imenu PZS je zbor pozdravil predsednih ljubljanskega meddruštvenega odbora in načelnik finančne komisije PZS Marjan Oblak: Zahvalil se je za bogat prispevek, ki ga je dala slovenska planinska organizacija za izgradnjo doma. Poleg doma na Čemšeniški planini je to že drugi planinski objekt postavljen v zadnjih treh letih. Čestital je jubilatoma k 70-letnici, ki sta nekoč bili eno društvo, danes pa sta vsako zase med najaktivnejšimi planinskimi društvi. Slovenski planinci bodo v letu 1976 zborovali na Čemšeniški planini, kar je tudi priznanje zagorskim planincem.

V kulturnem programu je sodelovala godba na pihala in pevski zbor »Loški

glas«. K razpoloženju sta oba ansambla prispevala svoj delež. V sproščeni planinski bratovščini zasavskih planincev je minil lep večer.

Marjan Oblak

OB SREBRNEM JUBILEJU PD ZABUKOVICA

V nedeljo 5. oktobra se je vse polno mladine, učencev osnovne šole, članov ZB, planincev in drugih zbralo pred veličastnim spomenikom rudarja in borca v Grižah. Srečala sem planinske tovariše iz PD Laško, PD Železničar Celje, PD Zalec, PD Senjur in druge. Tam je bila kratka proslava, spregovoril nam je prvoborec Peter Sprajc. Zvrstili smo se v kolono in zajeli sapo. Ob učencu osnovne šole je stopal sivolasni borec iz narodnoosvobodilne borbe, ob taborniku planinec itd. Skupno smo se podali na pot pod borčevsko in planinsko zastavo. Pot nas je vodila skozi vas Zabukovico, mimo samevajočega rudnika in vse bolj razvijajoče se tovarne plastičnih cevi »Minerve« proti spomenikom NOB, ki so nas usmerjali proti Homu – hribu, na katerem ima PD Zabukovica svojo kočo. Ob posameznih spomenikih so nam člani Zveze borcem pripovedovali o dogodkih iz partizanskega življenja in orisali zgodovino, na katero opominja spomenik. Udeleženci pohoda smo bili zelo presenečeni in navdušeni, saj smo prejeli našitke in značke HODIM, kajti ta pohod je vključil tudi v akcijo TRIM HOJA »Pot pod noge – krepimo srce«. Razdeljenih je bilo 240 značk, torej nas je bilo na pohodu 240, pionirjev iz OS Griže jih je 113, iz OS Zalec 32.

Začela se je proslava 25-letnice planinskega društva. Predstavniki Obč. odbora ZB Zalec je izročil predstavniku KO ZB Griže plaketo zveznega odbora ZB Jugoslavije za gojitev tradicij NOB.

Sledil je govor, pozdrav gostov, nato nas je pozdravil tajnik PZS tov. Kmet, ki je društvu izročil priznanje PZS, razdelila so se priznanja društva najbolj prizadevnim članom in značke za številne prehojene poti. Promenadni koncert godbe na pihala je skrbel za razpoloženje. Godba je dobila dva nova instrumenta, poklonili so jih mladi družniki na naši proslavi.

Iz kronike PD Zabukovice sem posnela:

Člani sodelujejo v akciji za zlati in srebrni čevlček, na proslavi so razdelili 35 zlatih čevlčkov in 6 srebrnih za prehojenih 200 oz. 100 km, zelo priljubljena je Trimčkova planinska pot, na proslavi so podelili 36 značk, sedaj skupaj že 125, 29. pionir je dobil značko pionir-planinec – bronasto, na proslavi je bila podeljena prva zlata značka pionir-planinec. 14 planincev opravilo slovensko planinsko transverzalo, na proslavi smo čestitali Francu Kovaču in Mihaelu Miklavcu, 17 planincev zasavsko planinsko pot, 24 planincev koroško planinsko mladinsko transverzalo, 6 planincev šaleško planinsko pot, domačo savinjsko pa 76 planincev.

Berem: »Priprave za ustanovitev društva so se začele leta 1949. Društvo je bilo ustanovljeno 6. 4. 1950. Ob ustanovitvi je društvo štel 213 članov... Ob desetletnici razvilje prapora... Ob petnajstletnici prejme društvo nagrado občine Zalec za leto 1970... Leta 1971 pohod s pionirji po poteh I. štajerskega bataljona... Leta 1971 je društvo prejelo srebrni častni znak PZS in zastavico za uspešno delo, leta 1974 pa priznanje telesnokulturne skupnosti... Leta 1972 odprta Savinjska planinska pot... Ob 80-letnici tov. Tita pohod na Gozdnik... 22. 9. 1974 pohod po poteh tovarišstva in spominov... leta 1974 društvo šteje 1148 članov. Članstvo še naprej raste... Vsako leto slovesen sprejem učencev prvih razredov v planinsko organizacijo... planinska šola... tečajji prve pomoči... značke pionir-planinec... društvo izda bilten... društvo pripravi razstavo o svojem razvoju itd.«

Koliko je bilo udarniških ur pri gradnji postojanke, koliko prostovoljnih ur markacistov pri gradnji bivakov na Gozdniku, Kamniku, pri Savinjski poti, pri vzdrževanju 80 km poti, koliko pohodov, tekmovalij itd. Koliko akcij gorskih stražarjev, ki nas vzgajajo na planinskih poteh in partizanskih pohodih!

Lilijana Ježovnik

PROSLAVA NA BLEŠČEČI PLANINI

28. septembra 1975 sta dve organizaciji zamejskih Slovencev – Slovensko planinsko društvo v Celovcu in Zveza koroških partizanov – priredili pri planinski koči nad Arihovo pečjo slovesnost, ki so se je udeležili številni koroški rojaki in gostje. Na zborovanju sta v okviru kulturno-umetniškega sporeda govorila predsednik SPD Ljubo Urbajs, ki je očrtal 75 let organiziranega slovenskega planinstva na Koroškem in Karel Prušnik-Gašper, ki je poudaril pomen NOV na Koroškem. V imenu PZS je zborujoče planince pozdravil Tone Bučer, zastopniki številnih planinskih društev, ki so se udeležili slovesnosti, pa so izročili pozdrave in darila. Ob koncu slovesnosti so odkrili v koči spominsko ploščo, ki spominja na borbe in žrtve, ki so padle pod Arihovo pečjo, v Rožu in Zilji.

fv

SREČANJE POD REŠKO PLANINO

Že četrtri smo se zbrali planinci na eni izmed postojank Savinjske poti in častno podelili značke. To je bilo v Domu pod Reško planino 19. 10. 1975. Podelitev je bila letos v organizaciji PD Prebold in TKS Žalec. Navzoče je pozdravil predsednik PD Prebold in sekretar TKS Žalec tov. Adi Vidmajer. Kulturni del programa so izvedli učenci osnovne šole Prebold (recitacije in petje). Govor je imel podpredsednik PD Polzela tov. Božo Jordan. Značke Savinjske poti je podelila Darja Rozman. Vseh značk je bilo 236, od teh letos podeljenih 76. (Dvestoto značko bo nosil Gorazd Kotnik, stoto nosi Luka Kočar.) Letos sta jo prehodila tudi dva Tržičana, lani pa dva iz Zabreznice, več jih od tam ni, dosti jih je iz Hrvaške. Istočasno so bile podeljene tudi značke Trimčkove planinske poti (17), značke trim hoje (100), ter 22 zlatih in 38 srebrnih čevljičkov. Podelitve sta se udeležila tudi Tone Bučer in prof. Janez Kmet kot predstavnika PZS. Nekaj besed je spregovoril tudi predstavnik PD Železničar Zagreb in predstavnik jamarškega kluba Darko Naraglav.

Po tem slovesnem delu je bil tudi delovni sestanek med predstavniki PD Vranko, Polzela, Žalec, Železničar Celje, Laško in Prebold o delu dosedanjega MDO. Navzoči so ugotovili, da je tu nastalo mrtvilo in je potrebno delo oživiti. V tem MDO naj bi bilo združenih 21 PD. Vendar so nekateri menili, da se bodo nekateri PD vključila v druge MDO. Navzoči so predlagali za zasedanje GO (9. november 1975) kot vodjo delegacije tov. Adi Vidmajerja. Za sestanek vseh PD so predlagali 19. 11. 1975 v Žalcu, kjer naj bi se ta MDO dokončno formiral.

V občini Žalec že imamo občinski meddruštveni odbor, ki združuje vseh pet planinskih društev in koordinira delo. Zato bi morda bilo dobro razmisliti, da bi vsaka občina imela svoj občinski meddruštveni odbor, da bi društva enotneje nastopala v občini do TKS. Vsa ta PD pa naj bi imela svoje predstavnike v MDO za Savinjsko dolino. Savinjski MDO bi imel skupno delegacijo štirih delegatov v glavnem odboru PZS. Ti delegati naj bi se delegirali iz posameznih občinskih meddruštvenih odborov, čeprav nekateri ne bi mogli biti samo občinski. Tako bi za Mozirsko občino lahko obsegal poleg Solčave, Luč, Ljubnega, Gornjega grada in Mozirja še Šoštanj in Velenje, za celjsko občino pa Celje, Železničar Celje, Železar Štore, PTT Celje, še morda Laško, Šentjur, Vitanje in Zreče, če bi se slednji sami ne izrekli za drugo opredelitev, enako tudi velja za Rogaško Slatino. O tem pa seveda velja temeljito razmisliti, ker tudi mladinski odseki ne bi smeli imeti potem svoje delitve. To bi le moralo biti enotno.

B. J.

BILI SMO V BENEČIJO

V dneh 20. in 21. septembra t. l. smo se podali člani planinskega društva »OBRTNIK« Ljubljana po predvidenem letnem načrtu izletov z avtobusom na izlet v Benečijo. Po dogovoru in programu slovenskega planinskega društva iz Cedada smo se v soboto 20. septembra podali preko Kranjske gore, Vršiča in izvira Soče do Bovca, kjer smo prenočili. Tu nas je po večerji pozdravil predsednik planinskega društva iz Cedada tov. Joško Kukovac in seznanil s podrobnim programom za nedeljo. V nedeljo 21. septembra zjutraj smo se podali preko Kobarida do mejnega prehoda Robič. Tu nas je na meji pričakal tov. Kukovac. Ob reki Nadži smo prišli v Landar in si ogledali svetovno znano Landarsko jamo. Po ogledu smo se pogovarjali z zelo prijaznimi domačini, ki še kar dobro govorijo slovensko. Pot smo nadaljevali ob lepem sončnem vremenu po vedno bolj odprti dolini do St. Petra Slovenov in Sovodnja po lepi asfaltirani cesti – med potjo se nam je pridružil tudi tajnik društva tov. Franko Karli – in se vzpenjali vedno višje skozi vas Mašero in Matajur do vznožja lepega vrha. Tu je bila pred nedavnim zgrajena planinska koča italijanskega planinskega društva iz Vidma. Zato je bila pred kratkim ta cesta, čeprav še ne popolnoma dograjena, z velikim poudarkom odprta. Od tu dalje smo jo ubrali peš strmo navzgor mimo ne delujočih sedežnic do vrha, 45 minut hoje do višine 1643 metrov. Na vrhu je betonski podstavek s kovinsko ploščo, na kateri so puščice, ki označujejo gore. Seveda pa je tudi skrinjica s spominsko knjigo, v katero smo se vpisali. Malo nižje je spominska kapelica.

Malo smo se odpočili in si ob res lepem vremenu ogledali okoliški gorski svet okoli sebe. Pogovorili smo se z drugimi planinci, med katerimi je bilo precej Slovencev. Tov. Karlič je orisal težak položaj Slovencev v Benečiji, njihov boj za narodne in socialne pravice. Poudaril je, da je veliko domačinov prav zaradi tega navezanih na delo v tujini, ker doma ni dobiti zaposlitve. Marsikaj bi se moglo storiti, da bi se zavrl izseljevanje v tujino. Besedam tov. Karliča, katerim so prislunhili tudi drugi izletniki, je sledil prisrčen aplavz. Tov. Karliju se je zahvalil tajnik PD »OBRTNIK« in poudaril, da je potrebna povezava planinskih društev z obeh strani meje. Matični narod naj pomaga beneskim Slovencem, še posebej pa podpre Beneško slovensko planinsko društvo.

Po sestopu smo se odpeljali v vas Matajur, kjer je bilo pripravljeno kosilo. V spomin na to srečanje je predstavnik PD »OBRTNIK« izročil planinskemu društvu Čedad sliko planinskega doma na Govejku in nekaj planinske literature.

Na povratku iz Matajura so se udeleženci podali še v Tačmur, kjer so položili venec na grob buditelja Beneških Slovencev Ivana Trinka. O njegovem delu je spregovoril predsednik tamkajšnega društva.

Vračali smo se preko Št. Petra Slovenov in Čedada, kjer se je od izletnikov prisrčno poslovil predsednik tov. Kukovac. Za vodstvo smo se mu zahvalili in obljubili, da še pridemo.

Naj bodo te vrstice spodbuda, da se taka srečanja še nadaljujejo in to ne samo po planinski poti, temveč tudi z osebnimi stiki z našimi ljudmi onkraj meje. Ko prestopiš mejo, nikjer nobenega slovenskega napisa, čeprav so sami slovenski kraji. Zato bi bilo za obiskovalce Beneške Slovenije treba izdati v primerem formatu zemljevid z označbo krajev v italijansčini in v slovenščini. Ne pozabimo na sestre in brate onkraj državne meje, posebno še sedaj, ko se normalizirajo razmere med Jugoslavijo in Italijo. Prav je, da dobe Beneški Slovenci pravice, ki so jim bile vzete pred več kot sto leti.

Ivan Mihelčič

TRI DEŽELE – DELAVNO!

Komaj mesec in pol po sicer zelo lepem in uspelem letnem srečanju predstavnikov planinskih organizacij treh dežel v okviru rednih tradicionalnih sestankov »Alpe-Adria« v Vidmu je bil 15. novembra letos v ožjem, a izredno delavnem krogu sestanek v Heiligenblutu blizu Beljaka, ki ga je organizirala sekcija AV Beljak. Ob vznožju Dobrača, ki ga je pravkar pobelil poznojesenski sneg, so bile na rešetu mnoge že vpeljane akcije in načela treh prijateljskih planinskih organizacij. Mnoge nove misli pa bodo bržkone še dalj časa dajale dovolj snovi in dela.

Doslej najuspešnejša akcija v tem okviru je »Pot prijateljstva«. V vseh treh deželah je akcija presegla vsa pričakovanja. Zanimanje je izredno, saj ta pot omogoča spoznavanje treh sosednjih dežel in treh sosednjih narodov. V bodoče bodo na vseh vrhovih »Poti prijateljstva« posebni žigi – kot jih imamo pri nas že dalj časa, v novi, tretji izdaji dnevnikov pa bodo tudi navodila kam sporočiti, če bi kje kak žig manjkal.

Uresničuje se že pred leti začrtana misel o skupnem turnosmučarskem vodniku v treh jezikih. Tokrat ne gre za akcijo s priznanji, temveč le za knjižico, ki naj svetuje po ca. 10 najlepših turnih smukov v vsaki deželi. Vodnik bo izšel prihodnje leto.

Predstavniki treh planinskih organizacij so se dogovorili že za občasno zamenjavo informacijskih materialov (opisi izletov, koč, smuko, koledarji akcij, razpisi za večje akcije), ki jih bo moč objaviti v periodičnem tisku.

Sodelovanje pa naj bi se v bodoče razvijalo predvsem tudi na nivoju društev oziroma sekcij. Te naj se povezujejo po želji, vloga PZS in pokrajinskih planin-

skih forumov v Avstriji in Italiji naj bo le povezovalna in posredna.

Za redno koordiniranje dela treh planinskih organizacij se ustanavlja 6-članski sekretariat, ki se bo sestajal po potrebi, predsedovala pa bo vsako leto tista dežela, kjer bo jesensko srečanje.

Na sestanku je bilo govora tudi o kar-nijski višinski poti – nekakšni transverzali, ki naj spominja na fronto iz I. svetovne vojne. Izdelani so že trije deli vodnika, četrti, ki je v pripravi, pa bo obsegal soško fronto.

Udeleženci sestanka so posvetili nekaj besed tudi izredno aktualnemu problemu: kako preprečiti gorske nesreče. Letos je bilo v Alpah 600 mrtvih, grozljiva števila, ki bo najbrž še rasla. Zato je treba ukrepati skupno, predvsem z vzgojo in propagando. Problem je tako širok, da bo osnovna točka enega od bodočih srečanj Alpe-Adria.

Na koncu naj omenim še to, da je naša planinska organizacija požela iskrene čestitke in priznanja ob uspehu VI. JAHO na Makaluju.

dr. Peter Soklič

POT PRIJATELJSTVA V SLIKI IN BESEDI NA RESEVNI

Planinsko društvo Šentjur pri Celju je eno manjših društev v okviru planinske zveze Slovenije. Čeprav se dosti ne pojavlja na straneh časopisov, je zelo delavno. Člani se udeležujejo številnih izletov, nekaj prostega časa pa uporabljajo za urejanje in dograjevanje planinskega doma na Resevni, ki so ga zgradili in ga še vedno dograjujejo predvsem s prostovoljnimi delom planinski entuziasti, predvsem mladi. Odlika društva je da se ukvarja po zaslugi predsednika Jožeta Gaberška predvsem z mladimi. Izleti, ki jih je vsako leto okrog 10, so namenjeni predvsem šolarjem in mladini. To pa je dobra investicija, ki se vedno bolj kaže v večjih planinskih aktivnostih in ambicijah nekaterih starejših mladincev oziroma članov.

Tako nam je eden med njimi Jože Zupanc v soboto 8. 11. 1975 pripravil v našem domu na Resevni prijeten planinski večer. Povabil je Toneta Primožiča iz Celja, ki je med prvimi prehodil pot prijateljstva, da nam je z izredno lepimi barvnimi diapozitivi in jedrnatim predavanjem prikazal to zanimivo pot.

Za zaključek pa smo videli tudi lep uspeh mini odprave na Matterhorn 4478 m, ki se je je udeležil tudi naš član Jože Zupanc. Zaradi neugodnih vremenskih razmer cilj ni bil dostopen, zato pa sta se Jože Zupanc in Tone Primožič povzpela na Monte Rosa 4683 m. Zaradi novo zapadlega snega pa je tudi to bil

lep podvig, za katerega smo jima navzoči čestitali.

Udeležba je bila kar dobra, lahko pa bi bila še boljša. Planinci si takšnih večerov še želimo.

F. Z.

IZ (MALEGA) PLANINSKEGA NAHRBTNIKA

Zgodilo se je v »mali planinski šoli«. Mladi ljubitelji narave so se učili o obvezni planinski opre- mi, ki jo morajo imeti izletniki v gore.

Ko so se spet po enem tednu zbrali na novem predavanju, se ponosno oglašila planinka Irena:

»Tovariš, meni pa je očka že kupil tisto...«

»Kaj pa?« je bil radoveden mladinski vodnik.

»No, tisto..., tisto motiko za v gore!« si je pomagala nadobudna planinka.

Na Rudno polje je pripeljal avtobus na Triglav namenjene planince. V želji, da z žigi čimprej napolnijo svoje planinske izkaznice, so najmlajši na vrat na nos pohiteli v bližnjo gozdarsko hišo.

»Ali imate žig?« so skoraj enoglasno zaklicali v začudenega možaka na vratih.

»Ne, samo pivo!« se jih je komaj ubranil pre- senčeni oskrbnik.

Vojko Čeligoj

SPOMINČICA IVANU LAZARJU - HRIBOLAZARJU

Omahnil je kakor utrujen vihar, senior naših planinskih popotnikov. Že šolarček je na prelomu stoletja pretaknil v spremstvu očeta žebjarja in nedeljskega lovca iz Kamne gorice vso prostrano Jelovico tja do skrivnostnega Babjega zoba nad Bohinjsko sotesko. Do prve svetovne vojne je spravljal podse že vse pomembne vršace Julijcev, Karavank in Kamniških planin. Obiskal je tudi mnoge mikavne gore po vsej Jugoslaviji, posebno v Crni gori in v Srbiji. Med obema vojnoma ga je zaneslo tudi v Dolomite pa celo na Vezuv in Etno.

Po osvoboditvi je ostal zvest predvsem domačim planinam. Preprost in razgledan kakor je bil, je vedno našel dovolj hvaležnih sopotnic in sopotnikov, ki jih je nedeljo za nedeljo vodil v odmaknjene kote križem po domovini. Navajal jih je spoznavati lepoto narave s srcem in razumom. Velika škoda, da svojih bogatih doživljanj nikoli ni popisal. Zadovoljen je bil, da je mogel druge osrečevati v planinah.

Ko je prišla njegova ura v visoki starosti, se je umaknil tiho, brez slovesa.

»Kam si odšel, kdaj se vrneš nam spet?« smo vprašali s pesnikom O. Zupančičem. In z njim nam je odgovoril: »V mater pretajno sem našel, nazaj, sredi kali sem... in dobro je.«

V. M. Ivan Lazar

ALPINISTIČNE NOVICE

SREČANJE S PAN DO

Konec oktobra je iz Beograda prišlo va- bilo, da se srečamo s kitajsko delegacijo, ki se je nekaj časa mudila v Jugoslaviji in razpravljala z našimi športnimi pred- stavniki o možnostih sodelovanja.

Sedemindvajsetega oktobra sva s tova- rišem Tonetom Škarjo odrinila na pot, ki naju je prek PZ Jugoslavije ter ZTK Ju- goslavije privedla do gostov iz daljne Kitajske.

Goste sta spremljala predsednik komi- sije za mednarodne stike ZTKJ, tovariš Časlav Veljić in predsednik namiznote- niške zveze Jeremić. Najprej so nama predstavili simpatično Tibetanko Pan Do, ki je 27. maja 1975 s šestimi tovariši stala na vrhu Mount Everesta. Pan Do je po- stavna, krepka ženska, mati treh otrok, stara 37 let. Z obraza ji sijeta zdravje in moč, nasmeh razodeva vrsto lepih, belih zob. Žal se s Pan Do nismo mogli po- meniti kaj več, saj brez prevajalke ni šlo, in četudi se je ta močno potrudila, smo o odpravi zvedeli le to, da je bila zelo velika, da so sodelovali udeleženci z znanstvenimi nalagami, zdravniki in še mnogi drugi, pač kot je pri velikih odpravah, ki imajo razen alpinističnih, še druge cilje. Da bi zvedela kake po- drobnosti, ki zanimajo alpiniste, ni bilo časa; morali bi se bolj posvetiti najvišji gori sveta, kakor so jo doživeli člani

kitajske odprave, naju pa je v časovni stiski peknila želja, da delegaciji razlo- živa naše želje in namene.

Povedala nisva nič takega, česar bi že ne bilo znanega iz naših prejšnjih sre- čanj, dopisov in vlog: Mount Everest s severa, mogoče po direktnem žlebu. Minja Konka, Gavrišankar ali kak drug velikan himalajskih prostranstev.

Čuang Tse Tung, vodja kitajske delega- cije, in spremstvo so nama povedali, da imajo v Pekingu že precej prošenj za vzpon na Everest s kitajske strani in da te prošnje še proučujejo. Druge gore na kitajskem ozemlju so trenutno na se- znamu prepovedanih ciljev. Tudi o tem

向南京拉登山运动员学习。

潘多

CHANG TUNG

范明

Učimo se od jugoslovanskih planincev - Pan Do.
Spodnja vrsta: Avtogram Cuan-Tse-Tungu

T. Škarja, Pan Do, P. Šegula - Beograd oktobra 1975
Foto P. Šegula

razmišljajo, režim se bo nekoč zagotovo sprostil.

»Povprašajte pogosteje!« so nama svetovali, »povežite se s kulturnim atašejem našega veleposlaništva, vzdržujte stike prek ZTKJ!«. Možnosti in izgledi potemtakem so, s potrpljenjem bomo tudi to doživeli. Dandanes stvari naglo zore! Z novimi tovariši smo ostali kaki dve uri. Ob slovesu smo bili že dobri prijatelji. Obljubili so nam, da nam prihodnje leto pošljejo knjigo o svojem, kitajskem Everestu.

ing. Pavle Šegula

PAMIR IN KAVKAZ VABITA TUJE GOSTE

Odpiranje Kavkaza in Pamira tujim alpinistom ni nekaj novega, pa tudi preveč poznano še ni. Vsekakor pa je dejstvo, ki ga z veseljem izkoristi vsak tuj alpinist, ki sicer nima priložnosti in možnosti da bi se podal na zahtevnejše ture in osvojil kakega sedemtisočaka.

Tudi za prihodnje leto pripravila Federacija alpinizma SSSR mednarodne alpinistične tabore v Pamiru in Kavkazu.

V Pamiru bosta na voljo dve možnosti.

1. Od 10. julija do 15. avgusta: vzponi na Leninov vrh in sosedo, obisk: Khiva-Bukhara-Samarkand in Moskva. Vzponi bodo z aklimatizacijo trajali 27 dni, potovanje do Samarkanda 5 dni, bivanje v Moskvi 3 dni. Cena je 1000 US \$, zajeti so vsi stroški bivanja v SSSR, potovanje do Moskve in nazaj gre dodatno na račun udeležencev, enako tudi oprema in vse tisto, kar nese s seboj.

2. V istem obdobju, vendar brez potovanja v Khiva-Bukhara in Samarkand, bo potekal drugi program, ki bo posvečen predvsem vzponom na Vrh Korzenevske in Vrh Komunizma. Baza in aklimatizacija bo v bazi pod Leninovim vrhom. Po aklimatizaciji, ki bo trajala 7 do 10 dni (vzponi do 6000 m), bodo udeleženci s helikopterjem poleteli v izhodišča za vzpone na končna cilja. Ta program je za 200 US \$ dražji od prvega, vendar bolj pripraven za alpinistične duše, ki si žele več vrhov, ni jim pa toliko za ogled mestnih zanimivosti.

Tudi v Kavkazu bosta prišli na vrsto dve izmeni, ki jima je na voljo obdobje od 1. julija do 31. julija ter od 1. avgusta do 31. avgusta. Program zajema vzpone na območju alplagerja Elbrus, kjer bodo alpinisti bivali 26 dni, opravili pa bodo tudi dvodnevni izlet v območju Elbrusa ter dva dni ogledovali Moskvo.

Na voljo so cilji kot jih že poznamo iz naših odprav: Elbrus, Džan-Tugan, Donguz-Orum, Irik-čat, Ceget, pa tudi Šhelda, Užba, Catin-Tau in drugi.

Taksa za 30 dni je 750 US \$.

Program je kar čeden in primeren zlasti za zahtevne mlade alpiniste, ki se žele spoznati s pro-

blemi odprav na manj težaven način a hkrati doseči svetovno znane visoke cilje. Obilje možnosti ne izključuje udeležbe takih ljubiteljev visokogorstva, ki so sposobni za vzpon v velike višine, vendar ne po zelo težavnih smereh. Alpinistične izkušnje, zimski vzponi in vzponi v Centralnih Alpah, Visokih Turah in podobno pa so vsekakor pogoj, ki ga mora imeti za seboj sleherni kandidat. Opraviti pa je tudi treba zdravniške preglede in ustrezen kondicijski trening. Kandidati, ki stroške krijejo iz lastnega žepa, naj se prijavijo do 31. januarja 1976 na naslov: Komisija za odprave v tuja gorstva, Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova 9, 61000 Ljubljana.

Pavle Šegula

TEČAJ ZA ODSRELJEVANJE SNEŽNIH PLAZOV

Med 3. in 6. novembrom 1975 se je v Bovcu zbralo 25 tečajnikov: 11 članov GRS, 9 miličnikov in 5 delavcev ATC Bovec. Instruktorja Milan Potočnik od RSNZ SRS in kapetan Jože Habjančič od GŠ SLO SRS, sta prevzela nalogo, da nas seznanita z osnovami vede o eksplozivih, vžigalnikih in vžigalnih vrvcih, o pripravljanju nabojev, zakonskih predpisih in varnostnih ukrepih.

Specialno znanje s področja namernega proženja plazov so posredovali Marjan Salberger, Pavle Šegula in Bine Vengust, ki so udeležencem prenesli lastne in tuje izkušnje o tem delu, ki zadnje čase tudi pri nas postaja čedalje bolj pomembno. Tečaj je tekkel po dveh tirihi. V predavalnici bovškega garnizona smo se seznanjali s teorijo, na vojaških vežbališčih pa so prišle na vrsto tudi praktične vaje. Vsak tečajnik je opravil zadostno število nalog ter se usposobil za odstreljevanje snežnih plazov, ki ga bo v praksi moč preizkusiti na snežiščih kanjskih žičnic že v letošnji zimi, morda pa tudi kje drugje.

Tečaj je pripravila podkomisija za plazove GRS, program in instruktorje je zagotovil RSLO SRS v sodelovanju z RSNZ SRS. Veliko delo je opravil polkovnik Jože Moreti od civilne zaščite, za kar mu gre vsa hvala, saj je storil več, kot bi bilo potrebno zgolj zaradi službene dolžnosti. Isto velja tudi za oba instruktora, s katerima smo navezali dobre, prijateljske stike. RSLO SRS je prispevalo 14 000 dinarjev, RSNZ SRS pa razstrelivo in drugo opremo za praktični pouk. Zadnji dan tečaja so nas obiskali namestnik republiškega sekretarja za notranje zadeve, tov. Anton Čof, tovariši Leopold Štukelj od RSLO SRS in komandir oddelka milice Bovec, tovariši Silvo Čufer, ki so prisostvovali vajam in se kasneje udeležili posveta o oblikovanju varstva pred snežnimi plazovi v SRS.

Pobuda za posvet je dala komisija za GRS s težnjo, da se opredeli naloga posameznih organizacij v tem varstvu in določijo naloge, po možnosti pa že tudi nakažejo organizacijski prijem za reševanje teh nalog.

Udeleženci posveta, ki so se ga udeležili tudi zastopnik občine Tolmin, zastopnik krajevne skupnosti Bovec in direktor ATC Bovec so na sestanku podali svoje misli in naši mnogo stičnih točk, ki bodo rabile za nadaljnje reševanje problematike. Sklenjeno je bilo, da naj o stvari razpravlja republiški štab za CZ na svoji prvi seji ter da tudi krajevne organizacije razmislijo o najboljših možnih rešitvah.

ing. Pavle Šegula

GRANDES JORASSES - P. MARGUERITA

Gorska vodnika iz Courmayeur G. Bertone in L. Cosson sta 24.-27. feb. 1975 kot prva pozimi preplezala severni stebber Pointe Marguerite. Smer je ekstremno težka, vredna prvih plezalcev Jeana Douzyja in Renéja Desmoussona. Skala ni dobra, marsikje je varovanje s klini problematično. Lucien Devies, ki o vzponu poroča, smer odsvetuje zaradi objektivnih nevarnosti (krušljivost, kamenje).

22.–27. febr. je vodniški aspirant iz letnika 1974 v šoli ENSA Ivano Ghirardini sam preplezal Mrtvaški prt (Lincaul) v Grandes Jorasses. Helikopter ga je večkrat ugledal nad vstopom in 28. febr. na grebenu les Hironnelles (Lastovke). Popoldan 28. febr. so njegove sledi opazili v smeri proti Whymperjeve peči. Potem je njegova sled izginila. Mislili so, da je sestopil v Courmayeur in od tam odšel v Ariego, kjer je bil doma.
5. marca je oče telefoniral v Chamonix, da sina ni domov.
6. marca so ga ugledali iz helikopterja v višini 3700 m pod Whymperjevo pečjo. Kljub težavnemu terenu so ga s helikop-

terjem rešili in prepeljali v Chamonix. Imel je težke ozeblane na nogah in rokah, bil je do kraja izčrpan, še ene noči na snegu ne bi bil zdržal. Bil je drzen, precenil je svoje moči, pravi Devies, čeprav je korenjak in pol, sodeč po naporih, ki jih je prestal, in po skrajno težavnem Mrtvaškem prtu, ki ga je zmogel sam.

»Zimsko plezanje v velikih smereh je skrajno resna zadeva,« končuje Devies. »Treba je biti previden, koristno je, če že ne nujno, da se plezalec poveže z dolino in da pred turo pove, kdaj misli vstopiti, kdaj turo končati.«

T. O.

VARSTVO NARAVE

ALPE SO RESNO OGROŽENE

O tem govorimo in pišemo v Evropi že dvajset let zelo na goso. Res, Alpe so marsikaj pridobile s turizmom, so pa tudi izgubile. Spremembe so močno vidne v planinskem pašništvu, v opuščanju planšarstva. Temu sicer ni kriv samo turizem, pač pa splošne osnovne spremembe v kmečkem gospodarstvu, vendar na stvari to nič ne spremeni. Od leta 1954 so samo v Bavarskih Alpah opustili 160 planin, v nadaljnjih 20 letih, tako govore planerji, jih bo omrtvelo še 300 do 370. V Avstriji še gonijo na pašo v planine, vendar poprečno samo 45 do 17 procentov živine v primeri s stanjem pred desetletjem. Prostor ne ostane prazen, pač pa se zazidava. Samo v letu 1971 so v bavarskem alpskem prostoru postavili 7000 sekundarnih bivališč (vikendov), v okolici Chamonixa 2000, okoli Garmischa 700. V enem samem letu!

T. O.

GOZD V FONTAINEBLEAUJU IMA ARHEOLOŠKO SENZACIJO IN DRUGE NOVICE IZ FRANCIJE

Francoski mesečnik »Arheologija« je leta 1975/5 objavil obširen članek o starodavnih risbah v La forêt de Fontainebleau v podzemskih jamah. Kakih sto jam ima svoje pečine s starimi vrezji, risbami. Člankar pravi, da so te stvari najvažnejše in najbolj presenetljive takoj za onimi na Mont Bégo. Seveda je to senzacija tudi za pariške plezalce, ki imajo v Fontainebleanškem gozdu že desetletja svoj plezalni vrtec. Članek v »Arheologiji«

odkriva marsikaj, kar bo budilo tudi zanimanje športnikov. — Daleč na jugu Francije so obrežne pečine, ki jih plezalci poznajo pod imenom Calanques, za marsikakega velikega francoskega plezalca prvi korak do uspehov in slave (npr. Rebuffata). Ljubitelji te obmorske divjine se pritožujejo, da ni zavarovana pred »obgrizovanjem in oalodavanjem« civilizacije, čeprav jih je zaščitila deželna uprava Provence — Côte d'Azur. Kljub sklepom razvojnega komiteja v departmanu Bouches — du Rhône, kljub izjavam marseilleskega župana, kljub zagotovitvam ministra za »Qualite de la Vie« in kljub najnovejšim opozorilom različnih komisij iz leta 1974 se turistična invazija ne ustavlja pred to edinstveno naravno podobo, ampak jo iz leta v leto bolj načinja.

»La Montagne et alpinisme« 1975/2 poroča pod naslovom »Bogati kanibali« o banketu na vrhu Mt. Blanca, 4807 m. Z ogorčenjem seveda, ki mu je dal duška sam sedanjí direktor francoskega planinskega glasila Jean Bocognano. Na banketu so vabili mladi francoski restavraterji in družba Grand Marnier, na vrh pa bi ljudi in vse, kar je za banket potrebno, znosili helikopterji. »Kako je mogoče povabiti na tako bedasto prireditev revijo La Montagne,« se vprašuje direktor izdajateljskega komiteja.

»Nesramnost, zabitost, nerazgledanost? Kakorkoli že, v vsakem primeru je neprimerno. Na kratko, vaša ideja je za nas slaba,« je odpisal Bocognano. Žal so za banket pridobili nekaj vidnih planinskih strokovnjakov, ki so stvar podprli. Savojska sekcija CAF, sekcija Haute Savoie in predsednik FFM (francoske pla-

ninske zveze) pa so se začeli stvari aktivno upirati. Na dan banketa 23. junija 1975 so sklicali v Chamonix protestni shod. K sreči je poseglo vmes vreme, ki so se ga organizatorji ustrašili, in banket se je začel in končal na parkirnem prostoru. Zoper banket sta se izrekla ugledna dnevnika »Le Monde« in »L'Aurore«. Direktor lista konča: »Naša dolžnost je, da take akcije brez strahu razkrinkavamo, ker ogrožajo gorsko naravo. To voljo moramo imeti in najbrž je zato potreben tudi pogum.« Isti Bocagnano je napisal uvodnik z naslovom »Razvoj«, v katerem ugotavlja stisko uglednega francoskega alpinističnega glasila, ki se je zadnje čase začelo »sušiti«, in neredno izhajati. Odločno je za to, da se revija sanira. V glavnem jo je tematično takole opredelil:

Revija »La Montagne et Alpinisme« se bo

kakor doslej posvečala alpinizmu in drugim športom v gorah, torej tudi smučarstvu, planinski rekreativni in športni (forsirani) hoji in jamarstvu (globinskemu alpinizmu). Poleg te tematične osnove bo revija ohranila rubrike: alpinistično kroniko, novičarstvo, literaturo in opremo, sem in tja priobčala članke o favni in flori ter o varstvu narave. Izogibala se bo številnih polemik, dajala pa bo pobude in o njih razpravljala, ne zgolj »uradne« ali »ortodoksne«, marveč žive, angažirane, celo »heretične«. Združevala bo vse planinske aktivnosti, vse pokrajine in generacije. Skratka, živo glasilo o vsem in za vse. — To je konec koncev nujen program planinskega glasila. Dosedanje — stoletne — izkušnje nas uče, da se specialna, ekskluzivna planinska glasila težko obdrže.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

342 UR V SEVERNI STENI GRANDES JORASSES

Zimska dogodivščina Rénéja Desmasona pred nekaj leti v severni steni Grandes Jorasses je upravičeno vzdignila precej prahu. O njej smo tudi mi izčrpno poročali in omenili senčno stran, ki je močno zatemnila tako zaželeni sijaj slave. Desmason ne bi bil vreden imena, ki ga je v svetovnem alpinizmu dosegel, če ne bi bil posegel po peresu in zapisal, kaj ga je gnalo v tako tvegano početje. Že leta 1973 je izšla knjiga, ki že z naslovom vleče slehernega alpinista, da bi se natančneje informiral in zraven zvedel za vlogo glavnega igralca v dramatičnem boju z zimo, snegom in vremenom. Knjigo je založil Flammarion, pariška založba. Alain de Chatellus, zelo ugledni francoski kritik planinske literature, uredniški pomočnik Luciena Deviesa pri glasilu CAF »La Montagne et Alpinisme«, pravi: »V knjigi — V gori z golimi rokami — (La montagne à mains nues) se nam je razodel Desmason kot pisatelj, sicer pa eden od najboljših sodobnih alpinistov. Pričujoča knjiga (gl. naslov beležke) pa je dokazno gradivo za dramatični proces v Jorasses, za proces, ki še teče: obtoženi Desmason se brani in napada.«

Knjiga po kvaliteti ne dosega prve, škodovala ji je naglica, vendar literarni primanjkljaj uravnava avtorjev spomin in zgovornost.

Réné Desmason — spremljamo ga v teh rubrikah vsaj že 15 let — je vzel v svojo

navezo novinca po imenu Sergie Gousseault, da bi v zimskem času naredila direktno smer v Pointe Walker. Serge po svoji odgovornosti zoper mraz in zimske preizkušnje seve ni bil enak Rénéju. Deseti dan v steni mu je izčrpal moči in voljo, ustavil se je v smrtne boju in dvajseti dan umrl. 80 metrov pod vrhom je 15. dan po vstopu v steno spretni in pogumni pilot naložil Desmasona. Velika zamisel se je končala s polomom. Serge ni prenesel dolgotrajnega izčrpanja, vedno manj je bilo opreme in živeža. Réné je ostal pri močeh do zadnjega dne in je v knjigi izbral za dramo primerne in obenem ganljive besede. Zdi se, da je do kraja odkritosrčen. Knjigi pa po mnenju Chatellusovem in seve mnenju njegovega vodilnega kroga v CAF manjka natančnost pri lokalizaciji posameznih situacij na tej tragični turi. Ne glede na to, da se ob Desmasonovem pričevanju ne more priti do končne besede, velja, da bi izkušen alpinist take ture v takem vremenu ne smel začeti, ne da bi bil pomislil in računl z nesrečo in z nujnim reševanjem. Ko sta vstopila, sta pravzaprav tvegala svoje življenje in življenje reševalcev. Ker ti reševalci niso alpinisti, temveč piloti, jim alpinisti uslug in žrtev ne morejo vrniti po starem pravilu: Danes meni, jutri tebi.

Po mnenju francoskih strokovnjakov ima ta knjiga vsaj to zaslug, da bo odvrčala ljudi od takega početja. To pa ni majhna stvar, pravi Chatellus.

T. O.

RAZGLED PO SVETU

POLJSKO-NEMŠKA EKSPEDICIJA V KARAKORUMU 1974

Poljsko-nemška ekspedicija je lani v Karakorumu kot prva stopila na Pasu-peak, 7619 m visoki vrh v Karakorumu. Štela je 7 poljskih in 4 nemške alpiniste. V tem težko pristopnem delu Karakoruma se je ta, lahko bi rekli presenetljiva družba, zadrževala od aprila do oktobra, kar pol leta.

T. O.

ČEHI V YOSEMITE IN NA NORVEŠKEM

Ni prava novica, kajti kmalu bo preteklo dve leti, kar so se Čehi uveljavili tudi v kalifornijskih stenah. Jaroslav Obročnik in Leopold Páleníček sta v petih dneh preplezala smer Salathé, Karel Prohaska in Karel Schubert pa v štirih dneh Triple direct. Vidne alpinistične revije to še vedno zabeležujejo (tudi slovenski uspehi v Yosemite so bili vsi zabeleženi v »La Montagne«).

Na Norveško so Čehi l. 1974 poslali 10 mož iz državnega zastopstva. V enem mesecu so preplezali osem težkih smeri v Romsdalu: vzhodno steno Trollryggena v 10 dneh (Bakoš, Orolin, Petrik in Soldán), ocena VI, A₂, A₁, višina 1200 m, prvenstvena! Prvenstvena tura je tudi zimska v vzhodnem stebri Breitinda, smer Howard – Tweedale, 1967 (Pechouš Pulpán, Šidl in Sylva Talla). Steber je visok 2100 metrov, Čehi so bili drugi njegovi »zmagovalci«. 10. in 11. 3. 1974 je ista naveza prva ponovila (torej zimska prvenstvena) južno-vzhodni steber Trolltruda.

Sylvia Kysilková, o kateri je pred leti svet precej pisal zaradi njenih poskusov v Eigerju, je pozimi prečila glavni greben v Tatrah. V devetih dneh (od 11. do 19. marca 1974) je bila na 73 vrhovih 65 km dolgega grebena. Spremljala sta jo Jiří Šmid in Josef Rybička. Kysilková je po turi izjavila: »To je bilo doslej moje najtežje in najnapornejše dejanje.«

T. O.

ZNAMKE OB USPEHIH V HIMALAJI IN V DRUGIH GOROVJIH

Japonci so za svoj uspeh na Manasluju 3. 11. 1956 izdali posebno znamko, prav tako Kitajci za svoj vzpon na Minia – Konko 25. maja 1965. Bolgarija je leta 1961 izdala znamko z upodobitvijo plezalca v Dülferjevem sedežu. Podobna znamka je izšla v Franciji 7. jul. 1956, 4. marca 1968 v Ugandi, Tanzaniji in Keniji, 14. junija 1900 v Lichtensteinu, 15. avg. 1965 v Indiji ob indijskem vzponu na Everest. Upajmo, da 200-letnica prvega vzpona na Triglav, goro, ki ima eno od največjih severnih sten v Alpah, ne bo šlo mimo podobne opombe.

T. O.

NEKAJ NOVOSTI ZA OPREMO SMUCARJEV, ALPINISTOV IN PLANINCEV

Veliko jih je in vsako leto več, ne samo zaradi ugotovitev, raziskav in boljše tehnike, temveč tudi zaradi zakonov porabništva, ki so stalno na delu. Smuški tek pridobiva, vedno več je pristašev in prireditev, tudi množičnih. Pred petimi leti so v Münchnu razstavljali za tekače trije, štirje producenti, leta 1975 jih je bilo 60, če ne 70. Značilno je, da so tudi Skandinavci presedali na deske iz umetne snovi. Samo švedska firma Edsbyns je nastopila z 12 tekaškimi smučmi (Action GT 717 in Action 778), vse z enoletnim jamstvom zoper zlom. O takem jamstvu se pred 40 leti še nikomur ni sanjalo, tudi revnemu porabniku ne. Prodrle so luskaste smuči »trak«. Ponudba pravi, da luskasta obloga prav tako drži kot najboljši smuči na normalnih smučeh. Luske zadostujejo, če je drsna ploskev z njimi obložena v dolžini 80 cm pod vezmi. Posebno hvalijo to iznajdbo za otroške smuči (alpinski trak). Švicarski producent smuči Büttner je nastopil z »Büttner-Snowkings«, to je s pasovi, ki se napejajo na smuči glede na kvaliteto snega in terena, odpade vsako mazanje, podraži pa se smuški tek, kajti en pas zdrži največ 60 km, zavoj pasov z različnimi lastnostmi pa stane 5 do 6 DM.

Veliko novega je pri palicah. Najlažje so bile težke komaj 140 g. Vse se razvija: ročaj, krpjica in konica. Ročaj se je zelo spremenil. Firma Klemon mu je že dala podoben ročaja – pri meču. Pa obleka! Ta je seveda še najbolj žrtev mode in osvaja svet, s tem pa trg računa in od tega dobro živi. Smučarska moda 1975/76 je v znamenju nekakšnih kričečih pasov od čevlja do vratu, barvni diapozitivi bodo hvaležno sprejemali, fotografi bodo uživali. Pisano, pestro, čim bolj kričeče! In seveda tesno na kožo, kratki anoraki, hlače ulite na smučarja bolj kot vezi na čevlji. Pri barvah so šli producenti čez vsako konvencionalnost.

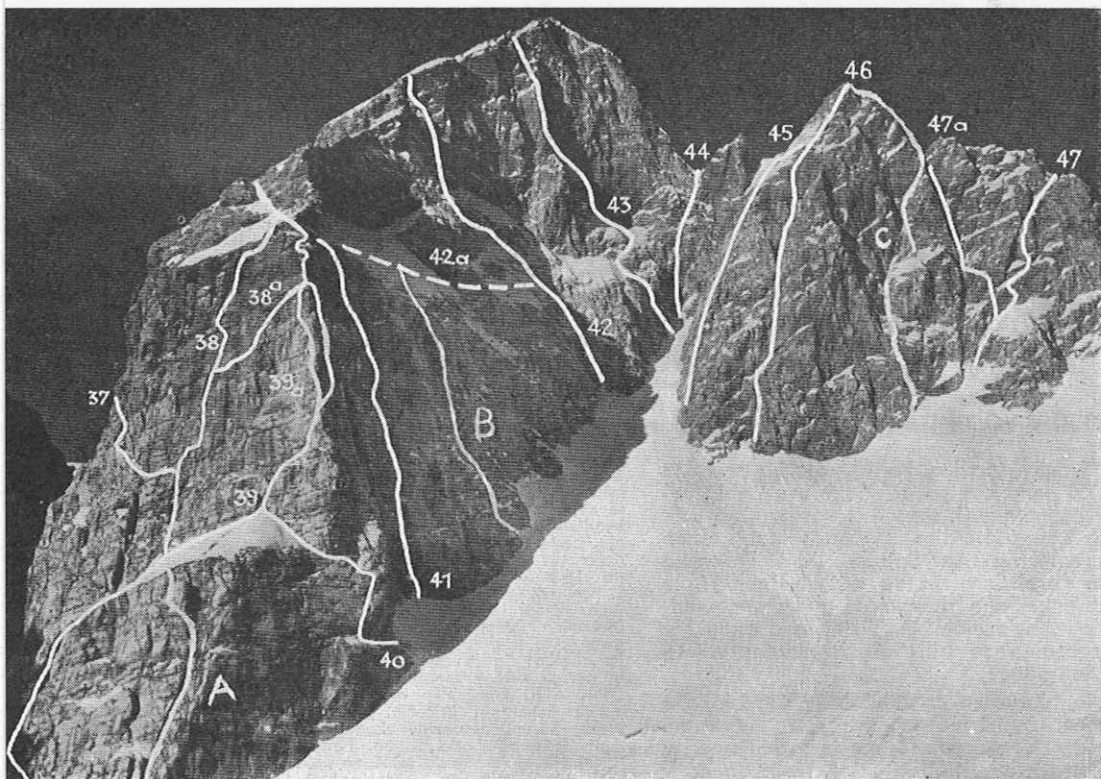
Močno je zrasla ponudba smučskih zavor, ne glede na nekatera opozorila praktikov, da so vsi dosežani tipi nesolidni in da na pistah v primeru uporabe ogrožajo druge uporabnike dirkališča. Razumljivo! Nekateri tipi zavor so taki, da spreminjajo smuči v »grozljive« stroje: prevelike so, pretežke, preveč je tehnične krame, s katero se na smuči vpenjajo.

T. O.

POZIV IN VABILO T. HIEBELERJA NASIM PLEZALCEM SEVERNE STENE EIGERJA IN MATTERHORN

(Iz pisma uredniku PV z dne 8. XII. 1975) Severna stena Eigerja in severna stena Matterhorna danes javnosti ne razburjata več. Bulvarni fisk se jima je odrekel in s tem razveselil plezalce, ki se slej ko prej radi preskušajo v teh dveh stenah – zdaj večidel v popolni tišini. Münchenski planinski publicist T. Hiebeler bi rad ponovno izdal kroniko tek dveh severnih sten: »V Eigerjevi steni je soplezalca smrt« in »Mračna stena v Matterhornu« (nemški naslov: Eigerwand – der Tod klettert mit in Dunkle Wand am Matterhorn). Zato prosi vse, ki so preplezali severno steno Matterhorna po letu 1962 in severno steno Eigerja po letu 1970, da mu javijo ime in priimek, datum vzpona, kratko poročilo o važnejših dogajanjih v steni in morda še naslove prijateljev – plezalcev. Dobrodošli so črnobeli ali barvni posnetki. Hiebeler bi delo opravil do konca marca leta 1976.

Naše alpiniste, ki so ti dve steni preplezali po 1962 in 1970, poziva tudi uredništvo PV, naj gredo Hiebelerju, povsod priznanemu planinskemu avtorju, na roko s tem, da mu takoj sporoče na kratko vse o svojem vzponu v navedenih dveh stenah. Njegov naslov: Toni Hiebeler, 8 München 70, Reitmstr. 22.

IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPONOV SEVERNO OSTENJE JALOVCA

A. Direktna smer na Kegljišče

Metka Blažič, Drago Bregar in Janez Gradišar, 22. 5. 1971, IV+, 150 m 3 ure.

Dostop: Iz Doma v Tamarju po poti proti Jalovcu do spodnje ostroge njegove stene. Smer vstopa na istem mestu kot Hornova: 30 m desno od najnižjega pomola. Iz Tamarja 3 ure.

Opis: Najprej po razčlenjenih, položnih pečinah navzgor, nato desno v strm, dobro razčlenjen kamin. Po njem, nato gladka prečka desno na stojišče in po strmih, mestoma navpičnih plateg navzgor na Kegljišče. Dalje po poljubni smeri do vrha Jalovca.

Sestop: a) po SZ grebenu na Kotovo sedlo in v Tamar (3 ure). b) po poti čez Jalovčevo škrbino ali skozi Ozebnik v Tamar (2 uri in pol).

Opomba: To smer so verjetno plezali že E. Comici, A. Escher, J. Lipovec in I. Malý leta 1934 skupaj z novo varianto (danes običajno) SV raza Jalovca. Glej PV 1935/1811

B. Metkina smer

Janez Dornik in Janez Gradišar, 9. 7. 1972. IV, V-, A1, 300 m, 8 ur. Smer še ni bilo ponovljena.

Dostop: kot pri A in dalje desno navzgor ob robu stene še pol ure.

Opis: Vstop 100 m desno od Dularjeve zajede. Smer poteka po kaminih in počeh, ki se vlečejo čez vso steno. Pri vstopu klin. Najprej po počki, čez plati, nato pa desno okrog stolpa in na njegov vrh. Po kaminu do njegovega konca, nato prečnica v desno (IV) do plošče. Levo navzgor do stojišča pod strehami. Na desni prek previsa in gladke plošče (2 uri) na vrh stolpa (polica). Navpično navzgor, nato pa prečnica desno v kamin. Po njem na stojišče. Proti desni prek plošč v zajedo in po njej v lažji svet. Prečanje levo do smeri 542 a in dalje proti levi na Jalovčevo streho.

Sestop: kot pri A.

C. Smer Dekleva-Gradišar v Malem Jalovcu

Kenneth Dekleva in Janez Gradišar, 25. 6. 1972. IV, V-, 250 m, 5 ur. Smer še ni bila ponovljena.

Dostop: kot pri A in dalje desno navzgor do vznožja S stene Malega Jalovca.

Opis: Smer poteka po sistemu počki, ki se vlečejo prek stene v njenem desnem delu. Plezaš ves čas po počeh, nekaterim težjim mestom pa se umakneš na desno. V steni so ostali trije klini. Glej sliko!

Sestop: po SZ grebenu na Kotovo sedlo in v Tamar (2 uri in pol).

SATURNUS

KOVINSKO PREDELOVALNA INDUSTRIJA,
EMBALAŽA, AVTOOPREMA

61001 LJUBLJANA

Ob železnici 16

Telex: Yu Saturn 31208

Telegram: Saturnus Ljubljana

TOZD Tovarna embalaže:

izdelovanje embalaže vseh vrst,
tiskanje, lakiranje,
izdelovanje plakatov in napisnih ploščic,
izdelovanje prešanih in pločevinastih
izdelkov;

TOZD Tovarna avtoopreme:

izdelovanje svetlobne in druge opreme
za vozila,
izdelovanje predmetov iz plastičnih mas
in umetnih smol,
preizkušanje svetlobne opreme;

TOZD Orodjarna in vzdrževanje:

izdelovanje orodij, strojev in naprav,
opravljanje raznih vzdrževalnih del za
delovno organizacijo in druge naročnike.

ELEKTRO STROJNO PODJETJE — PO

TIKI

61107 LJUBLJANA VII,
Aleševčeva ul. 52, pp 80

proizvaja:

Električne akumulacijske bojlerje vseh ve-
likosti s priznanim estetskim izgledom.

Kuhinjske nape za prezračevanje kuhinj
z ali brez priključka na ventilacijski kanal.
Kakor tudi prezračevalce za sanitarije.

V okviru marketing TIKI-RŽS opravljamo
prodajo plinskih pretočnih bojlerjev in
plinskih aparatov za etažno ogrevanje,
izdelano po licenci Junkers.

Jamčimo za funkcionalnost in kvaliteto
naših proizvodov. Imamo dobro organizi-
rano servisno službo.

Naši izdelki so vedno na razpolago v tr-
govski mreži širom Jugoslavije.

Zahtevajte prospekte.

Se priporoča vsem cenjenim odjemalcem.

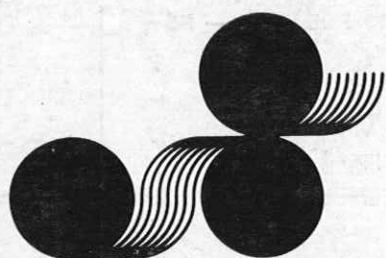
cepini, kladiva, klini, karabini, dereze —
vse, kar potrebujete za uspešne vzpone

nahrbtniki v pastelnih barvah različnih velikosti
izredno lahki

alpinistične vrvi vrhunske kvalitete vseh debelin
in v primernih dolžinah

v specializiranih prodajalnah

SS Slovenijašport

slovenske
železarne
ljubljana

železarna jesenice

železarna ravne

železarna štore

---

tovarna verig, lesce

---

plamen, kropa

---

tovil, ljubljana

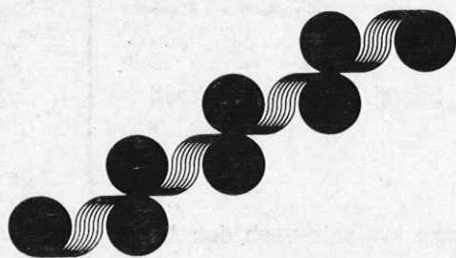

žična, celje

---

metalurški inštitut, ljubljana

---

svojim kupcem,
poslovnim partnerjem
in delovnim ljudem
želijo mnogo uspehov
v letu 1976

